

Güncel Havaric Akidelerine Selefin Sabit Akidesinden Cevaplar

Ebu Muaz Seyfullah Erdoğan

İçindekiler

Mukaddime	3
Cehaletin Tekfire Mani Olması, Cehaleti Övmek midir?	4
Haricilik Sadece Büyük Günahtan Dolayı Tekfir Etmek midir?	5
Mürcie ve Harici Fırkalarının Özellikleri.....	10
Toplumu Cahiliyye Olarak İsimlendirmek.....	13
Tagutu Reddetmek Meselesi	17
Bugünkü Mahkemelere Her Türlü Başvuru Küfür müdür?.....	19
Muayyen (Özel) Tekfir ile Mutlak (Genel) Tekfir	20
Tekfiri Hak Edeni Tekfir Etmek:	22
Yönetme Ve Hüküm Koyma Meselesi:	23
Allah'ın İndirdiği ile Yönetilmeyenlerin Durumu:	26
Yöneticilere İtaat Edenleri Tekfir Edenlerin Delilleri ve Bunların Özet Cevabı.....	28
Ebu Hanzala'nın Müşrik Toplum Benzetmesi Üzerine Notlar:	29
Demokratik Sistemlerden Görev Alma ve Tâğût'u Velf Edinme Meselesi.....	43
Cehaletin Tekfire Mani Olması	57
AKİDE KONUSUNDA CEHALET VE HATA	61
Deliller	63
Bazı İddialar ve Cevapları.....	74
Yöneticilerle İlgili Mulahazalar:	84
Haricilerin Bir Saptırmasının Reddi:.....	88
Diğer Bir Saptırma:	90
İtaat ve Tabi Olmak.....	92
Taguta Askerlik Meselesi	105
Bidat Ehlinin ve Fasıkların Arkasında Kılınan Namazın Hükümü	108
Bidat Ehlinin Arkasında Namaz Kılma Hususunda Selefin Tavrı:	108
Netice:	118
Mu'tezile, Cehmiyye ve Benzerlerinin İmamlığı:	119
Zinakâr, İçkici ve Benzeri Fasıkların İmamlığı:	119
Rükû' Edenlerle Birlikte Olmak Gereği ve Cemaatle Namaz:	120

Mukaddime

Şüphesiz hamd yalnız Allah'adır. O'na hamd eder, O'ndan yardım ve mağfret dileriz. Nefislerimizin şerlerinden, amellerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidayet verdiğini kimse saptıramaz. O'nun saptırdığını da kimse doğru yola iletemez. Şehadet ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O, bir ve tektir, O'nun ortağı yoktur. Yine şehadet ederim ki, Muhammed Allah'ın kulu ve Rasûlüdür.

"Ey iman edenler! Allah'tan nasıl korkmak gerekirse öyle korkun ve siz ancak müslümanlar olarak ölünüz." (Al-i İmran; 3/103)

"Ey insanlar! Sizi tek bir candan yaratan ve ondan da eşini var eden, her ikisinden birçok erkek ve kadın türeten Rabbinizden korkun. Kendisi adına birbirinizden dileklerde bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık bağlarını kesmekten de sakının. Şüphesiz Allah üzerinizde tam bir gözetleyicidir." (en-Nisâ; 4/1),

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve dosdoğru söz söyleyin. O da amellerinizi lehinize olmak üzere düzeltsin, günahlarınızı da mağfret etsin. Kim Allah'a ve Rasûlüne itaat ederse büyük bir kurtuluşla kurtulmuş olur." (el-Ahzâb; 33/70-71)

Bundan sonra, Şüphesiz sözlerin en güzeli Allah'ın Kelam'ı, yolların en hayırlısı Muhammed Sallallahu aleyhi ve sellem'in yoludur. İşlerin en kötüsü sonradan çıkarılanlarıdır. Her sonradan çıkarılan şey bid'attir ve her bid'at sapıklıktır. Her sapıklık ta ateştedir.

Yaşadığımız ortamın pek çok fitneye müsait olması, köklerini geçmişte bulup beslenen sapıklık fırkalarının "Hak suretinde görünen batıllar" olarak yeniden gündeme gelmesini beraberinde getirmiştir. Tekfir Fitnesi adlı risaleye yaptığım tercemeden sonra bu muhtasar çalışmamda ele alacağım konu; kâfiri kızıp Müslümanları tekfir eden modern haricilik fikri ile tekfirciye kızıp kâfiri temize çeken sapmalarıdır. İşaret edilen meselelerde çokça saptırılan bazı temel konuları özlü olarak ele almayı hedefledim. Bu arada tekfir düşüncesini savunanlardan pasajlar alarak mülahazalar yaptım.

İleride inşallah çok daha geniş kapsamlı eserlerin tercemesi olarak sunmayı planladığımız konudaki bu kısa risalenin, zihinlerde yer eden bazı şüphelerin giderilmesini sağlamasını, Müslümanlara faydalı kılmasını Allah Azze ve Celle'den dilerim. Muvaffak kılacak olan Allahtır.

Ebu Muaz Seyfullah Erdoğan

5 Şevval 1430 Çubukâbâd

Cehaletin Tekfire Mani Olması, Cehaleti Övmek midir?

"Cehalet umumen mazerettir" ifadesi, tekfirin manilerinden olması hasebiyle kullanılan bir ifade olup, - cehaleti mazeret görmeyen bazı cahillerin zannettiği gibi - burada cehaleti övmek söz konusu değildir. Bu ifadeyi anlayamayan, ya da kullanıldığı mevzudan başka türlü ele almak isteyenler, cehaletin çirkinliğini ifade eden nasları ve alimlerin sözlerini, bu kaidenin geçersiz olduğuna delil getirmeye çalışmışlardır. Cehaletin öylesi vardır ki, şüphesiz sahibini kâfir yapar. Ancak tekfirin manileri arasında zikredilirken "cehalet mazerettir" şeklinde kullanılan ifade, kesinlikle cehalete bir övgü, ya da cehaletin, ilimden hayırlı olduğu anlamında anlaşılır. Bunu böyle anlamakta ısrar edenler, hakkı konulması gereken yerden saptıranlardır.

Bunlar arasında en çok öne sürülmeye çalışanları da, İbn Kayyım'ın cehalet hakkında sözü ile İbn Abdilvehhab'ın dinden çıkararak on madde arasında saydığı ilimden yüz çevirmek ifadesidir. Cehaletin tekfire mani olduğu hususunda mustakil eserlerde pek çok delil sunulmuş olmakla beraber ben de ileride konuya delaleti net olan birkaçını zikretmekle yetineceğim. Ancak burada vurgu yapmak istediğim mesele, cehaletin tekfire mani olduğunu kabul eden sünnet ehline göre, gerek İbn Kayyımın sözü, gerekse İbn Abdilvehhab'ın sözü, terk ettiği ilimden dolayı kâfir olacağını bilmemek ile kayıttır. Aksi halde cehaletin tekfire mani olduğunu bizzat ifade eden hem İbn Kayyım hem de İbn Abdilvehhab'ın bu sözlerinin bir anlamı olmazdı.

Cehaletin tekfire mani olduğunu diğer ifadeyle mazeret olduğunu kabul etmeyenler, çeşitli meselelerde ihtilaflar zikretmektedirler. Bu ihtilafların çoğu ya bir ayeti ya da hadisi anlama hususunda zikredilmektedir. Bu ise onlar adına çok büyük bir çelişkidir. Zira bir mesele hakkında ihtilafın zikredilmesi, o mesele hakkında açık ilmin mevcut olmadığına bir ifadesidir. Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

"İnsanlar tek bir ümmettir. Allah, müjdeciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdi ve beraberlerinde, insanların anlaşmazlığa düştükleri şeyler konusunda, aralarında hüküm vermek üzere hak kitaplar indirdi. Oysa kendilerine apaçık ayetler geldikten sonra, birbirlerine karşı olan 'azgınlık ve kıskançlıklar' yüzünden anlaşmazlığa düşenler, o, (Kitap) verilenlerden başkası değildir. Böylece Allah, iman edenleri, hakkında ayrılığa düştükleri gerçeğe kendi izniyle erıştirdi. Allah, kimi dilerse onu doğruya yöneltir." (Bakara 213) ayrıca Hud suresi 117-118. Ayetlerinde, ihtilaf edip duranların Allah'ın rahmet ettikleri dışındakiler olduğu belirtilmektedir.

Elbette kaçınılmaz olan bazı ihtilaflar mevcuttur. Ancak kaçınılmayan bu ihtilafların varlığı, cehaleti tekfire mani görmeyenler için bir tehlikedir. Zira

kaçınılmaz ihtilaf dediğimiz meseleler, hakkında apaçık ilmin bize ulaşmadığı meselelerdir. Cehaleti tekfiri mani görmeyen Ebu Hanzala'nın, bu çalışma içerisine mülahazalar yapacağımız "Güncel İtikad Meseleleri" adlı risalesinde zikrettiği ihtilafı kastettiğimiz manaya örnektir. Zira birilerinin tekfiri gibi önemli meselelerde ihtilafını zikrettiği âlimlerden alıntı yapması, kendi zu'munca hakikati halde tekfir edilmesi gereken kimselerin sözlerini delil getirmektedir. Bu açıdan bizim bazı âlimlerden ve onların ihtilafından nakil yapmış olmamız, aleyhimize değildir. Zira cehaletin mazeret olduğu yerlerde bunu mazeret kabul etmekteyiz.

Haricilik Sadece Büyük Günahın Dolayı Tekfir Etmek midir?

Hariciyye fırkasına ait görüşler taşıyanlara bu uyarı yapıldığı zaman, "*Haricilik geçmişte olmuş bitmiş vakadır, bu kafir yöneticilerin olduğu zamanda haricilik söz konusu mu olur, o halde bu yönetenler de Ali r.a. gibi mi oluyorlar?*" ve "*Biz büyük günahın dolayı tekfir etmiyoruz, küfürden dolayı tekfir ediyoruz. Hariciler sadece büyük günahın dolayı tekfir edenlerdir*" şeklinde başka bir cehalet ya da saptırma örneği sergilemektedirler. Hiçbir tutar dalları olmadığı halde Ehl-i Sünneti de mürchie diye isimlendirmeleri başka bir kamufleaj metodudur.

Abdullah b. Ömer Radıyallahu anhumâ'dan, Rasûlullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu, dediği rivayet olunmuştur:

"Öyle genç bir cemâat türeyecek ki Kur'an okuyacaklar. Fakat okudukları Kur'an onların boğazlarının çemberlerinden öteye geçmeyecektir. Onlardan bir grup çıktıkça hemen kökleri kazanmalıdır." İbn Ömer dedi ki: Ben Rasûlullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den:

"Onlardan bir grup çıktıkça hemen kökleri kazanmalıdır" fıkrasını 20 defadan fazla işittim. Râvî İbn Ömer bundan sonra Rasûlullah'ın buyurduğu hadisin son parçasını şöyle nakletti:

"Nihayet bu cemâatin sürdürdüğü hile ve aldatma esnasında veya onların askerleri arasında Deccal çıkıverecektir."

(Bunu İbn Mace (no:174) sahih bir isnad ile rivayet etmiş, Elbani de sahih olduğunu belirtmiştir. Sahihu Camii's-Sağir (6/362. Hadis no:8027) Zevâidu İbn Mace'de Hafız Busayri şöyle demiştir: Bunun senedi sahihtir. Buhari bunun bütün râvilerini hüccet saymıştır.)

Bu hadis, haricilik fırkasının tarihte kalmadığını, bilakis kıyamete yakın zamanda Deccal çıkıncaya kadar süreceğini açıkça ifade etmektedir.

Hariciliğin sadece büyük günahın tekfir etmek olduğu düşüncesine gelince, bu nispi bir sözdür. Mesela Haricilerin Necedat kolu, kebire sahibini

tekfir etmez.¹

Haricilerin pek çok özellikleri hadislerde zikredilmiş olmakla beraber, burada sadece bu şüpheye dikkat çekmekle yetineceğim. Rasule tabi olan sünnet ehlini tekfir eden mealci sünnet inkârcıları, sahabeleri ve onların yolunda gidenleri tekfir eden Rafıziler, bir şeyhten biat almayan Müslümanları tekfir eden tasavvufçular ve kendilerinden başkalarını tekfir eden her bir bidat fırkası, bu yönleriyle haricilik bidatini de barındıran fırkalar olmakla birlikte, bizim söz konusu ettiğimiz kimseler başka sapıklıkları olmayıp, toplumu tekfir eden, mutlak tekfirle muayyen tekfiri ayırt etmeyen halis haricilerdir.

Bahsi geçen sözün nispi bir söz olması şundandır; hariciler, kendi iddialarına göre küfür inandıkları şeylerden dolayı tekfir etmektedirler. İşte bunun ispatı:

Haruriler² çıkıp bir yerde cemaatten ayrılınca altmış bin kişi idiler. Ali r.a. üzerine huruc için toplanmışlardı. Gelen insanlar;

“Ey müminlerin emiri topluluk senin üzerine huruc ediyorlar” diyorlar, o da;

“Onları bırakın, onlar benimle savaşınca kadar onlarla savaşmayacağım. Onlar bunu yapacaklardır.”³

İbni Abbas r.a. diyor ki; bir gün öğle namazından önce yanına gittim ve Ali'ye dedim ki;

“Ey müminlerin emiri! Onların yanına gidip konuşayım” o da bana; “onların sana bir zarar vermesinden korkuyorum” dedi. Dedim ki;

“Hayır, ben güzel ahlaklı birisi olarak eza verdirmem”

Bunun üzerine bana izin verdi, ben de en güzel elbisemi giydim, günün ortasında onların yanına vardım. Yanlarına girdiğimde onlar yemek yiyorlardı. Onlar kadar ibadete düşkün olanını görmedim. Alınlarında secde izleri vardı. Elleri deve tırnağı gibi olmuş, üzerlerinde katlanmış elbiseler vardı, yüzleri de sararmıştı. Onlara selam verdim. Dediler ki;

“Merhaba ey Abbas'ın oğlu! Bu üzerindeki elbise de nedir?” dedim ki;

¹ Abdulfettah el-Magribi, el-Firaku'l-Kelamiye (s.183)

² Haruriler; Kufe'den iki mil uzakta Harura denilen yere nispet edildiler. Ali r.a.'a muhalefet için toplanan ilk haricilerdir.

³ Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem'in onların işleri hakkında verdiği haberi tasdikler.

"Beni neden ayıplıyorsunuz? Ben Rasulallah Sallallahu aleyhi ve sellem'in en güzel yemen elbiselerinden giydiğini gördüm." Sonra şu ayeti okudum;

"De ki; Allah'ın kulları için çıkardığı zîneti, rızkından pak olanları kim haram etti?" (Araf 32)

"Neden geldin?" dediler. Dedim ki;

"Resulullah Sallallahu aleyhi ve sellem'in muhacirlerden ve ensardan olan ashabının yanından ve Peygamber Sallallahu aleyhi ve sellem'in amcasının oğlu ve damadının yanından geliyorum. Onlar üzerine Kur'an nazil olmuş ve onlar onun tevilini sizden iyi bilenlerdir. İçinizde onlardan kimse yoktur. Sizlere onların ne söylediklerini ve onlara sizlerin ne söylediğinizi tebliğ etmeye geldim." Onlardan bazıları;

"Kureyşe tartışmayın. Allah Teala buyuruyor ki; "Bilakis onlar tartışmacı bir kavimdir." Dedi. Sonra onlardan biri;

"Onunla konuşmalıyız" dedi. Dedim ki;

"Söyleyin bakalım, Rasulallah Sallallahu aleyhi ve sellem'in ashabından ve amcasının oğlundan niçin intikam almak istiyorsunuz?" Dediler ki;

"Üç şeyden dolayı" ben;

"Onlar nedir?" dedim. Dediler ki;

"Birincisi, O Allah'ın emrinde hüküm vermesi için birini tayin etti. Allah Teala buyuruyor ki; "**Hüküm yalnız Allah'ındır.**" (En'am 57, Yusuf 40, 67)

"Başka?" dedim. Dediler ki;

"İkincisine gelince; o savaştı ama ne esir aldı, ne de ganimet dağıttı. Savaştıkları eğer kâfir iseler, malları helaldir. Şayet mümin iseler malları da haramdır, onlarla savaşmak ta haramdır."⁴

"Peki, üçüncüsü nedir?" dedim. Dediler ki;

"Kendini müminlerin emiri olmaktan azletti. Müminlerin emiri değilse, o kâfirlerin emiridir." Dedim ki;

---

⁴ Bu, isyancı gruplar hakkındaki hükümdür; kadınlarına ve çocuklarına dokunulmaz, malları paylaşılmaz, yaralıları öldürülmez, kaçanları takip edilmez ve onlar savaşa başlamadıkça savaş başlatılmaz.

“Bundan başka iddialarınız var mı?”

“Hayır, bizden bu kadar” dediler. Onlara şöyle dedim;

“Size Allah’ın kitabından ayetler okusam ve peygamber Sallallahu aleyhi ve sellem’in sünnetinden inkar edilemez deliller getirsem görüşleriniz değişir mi?”

“Evet” dediler. Dedim ki;

“Siz diyorsunuz ki; “O Allahın emrinde hakem tayin etti.” Ben size Allah’ın kitabından, çeyrek dirhemde hükmü insanlara çevirdiğini, Allah’ın onda hükmetmelerini emrettiği ayetleri okuyacağım. Allah’ın şu kavlini görmediniz mi?;

“Ey iman edenler! İhramlı iken avı öldürmeyin. İçinizden kim onu kasten öldürürse öldürdüğü hayvanın dengi (ona) cezadır. (Buna) Kâbe’ye varacak bir kurban olmak üzere içinizden adalet sahibi iki kişi hükmeder (öldürülen avın dengini takdir eder).” (Maide 95)

Ona hükmetmeleri için Allah’ın hükmü insanlara bırakılmıştır. Dilese onda kendisi hüküm verirdi. Kişilerin hakem olmasına bunda cevaz vardır. Peki Allah’ın şu ayeti hakkında ne dersiniz?;

“Eğer karı-kocanın aralarının açılmasından korkarsanız, erkeğin ailesinden bir hakem ve kadının ailesinden bir hakem gönderin.” (Nisa 35) demek ki, herhangi bir anlaşmazlıkta en iyi çözüm hakem tayinidir. Şimdi onların arasının bulunması için Allah’ın hükmüne uygun olarak hakem tayin edilmesi mi güzel, yoksa başka bir şey mi?” Onlar;

“Elbette aralarının düzeltilmesi daha iyi” dediler. Dedim ki;

“Gelelim “savaştı ama ne esir aldı, ne de ganimet dağıttı” sözünüze. Siz anneniz Aişe’yi esir edip, başka kadınlara yaptığınızı ona da yapar mısınız! Bunu yaparsanız elbet kafir olursunuz. Onların analarınız olmadığını söylüyorsanız şayet, yine kafir olur ve İslam’dan çıkarsınız. Zira Allah Azze ve Celle şöyle buyuruyor;

“Peygamber, müminlere kendi canlarından daha yakındır. Eşleri, onların analarıdır.” (Ahzab 6) şimdi siz iki sapıklık arasında sallanıyorsunuz. Hangisini isterseniz seçin! Bunu da hallettim mi?” dedim.

“Evet” dediler. Dedim ki;

"Gelelim, Ali'nin kendini emirlikten azletmesine, Peygamber Sallallahu aleyhi ve sellem, Hudeybiye gününde bir anlaşma imzalamak için Kureyş'i çağırdı. Ali r.a.'e;

"Sil ya Ali! "Allahım! Sen biliyorsun ki ben Allah'ın rasulüyüm" oraya Muhammed Bin Abdullah yaz" dedi.⁵ Halbuki Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem, Ali'den daha üstündü. Fakat, ünvanını yazdırmadı. Bunu sildirmekle, kendisini peygamberlikten azletmiş olmadı. Bunu da hallettim mi?" dedim.

"Evet" dediler.

Onlardan yirmi bin kişi dönüş yaptı, diğerleri ise huruc ettiler, sapıklıkları üzere muhacirler ve ensara karşı savaştılar.⁶

Mesela Ebu Hanzala, toplumdaki bir takım olumsuzlukları zikrettikten sonra şöyle der:

"Simdi kardeşim böyle bir toplum "La ilahe illallah" dediği için onları Müslüman sayacak ve bu kelimeyi de şirkten teberrî ettiklerine dair delil olarak mı alacağız!? Sonrada bunlarda asıl İslam'dır... Vesaire mi diyeceğiz? Rabbim basiretimizi köreltmesin. Allahümme âmin."

Yine daha sonra şu ifadeleri kullanıyor:

"İlk konuda ispat ettiğimiz gibi, bu toplumun kelime-i şahadetini sahih değildir ki, şirkten teberrîye ve İslama girişe alamet olma vasfı yoktur ki, kelime-i şahadetin içinde geçtiği namaz alamet olsun."

Evet, her ne kadar bazı ilim ehlinde bu konuda nakiller yapmış olsa da, burada sahih hadislerde gelenlerle yetinmemek ve onlarda gelene muhalefet vardır. Mesela Bezzar'ın İyaz el-Ensari'den rivayet ettiği bir hadis şu şekilde:

"Muhakkak ki La ilahe illallah öyle bir kelimedir ki, Allah katında pek değerlidir. Allah katında belli bir yere sahiptir. O öyle bir kelimedir ki, kim onu samimiyetle (ihlâsla) söylerse Allah buna karşılık onu cennete koyar. Kim de onu sahtekârca söylerse, (dünyada) canını ve malını korusa bile yarın Allah'ın huzuruna çıktığında (Allah) onu hesaba çeker" (Keşfu'l-Estar (no:4), İbn Kani Mucemu's-Sahabe (2/277) Deylemi (7281)

Hadisin bu anlamda şahitleri pek çok olup meşhurdur. Bizler insanların kalplerinde olan ihlâsı bilemeyiz, lakin zahire göre hükmetmek, bu kelime-i tevhide Allah'ın verdiği değeri vermemizi gerektirmektedir. Üstelik bu öyle bir

⁵ Buna Bera Bin Azib r.a. rivayeti şahittir. Buhari (5/303,304-Fethul Bari) Müslim (12/134-137-Nevevi Şerhi) Enes r.a.'den; Müslim (12/138-139)

⁶ Ebu Nuaym Hilye'de (1/317) sahih bir isnad ile rivayet etmiştir. Tahrici için bkz.: Munazaratu's-Selef (s.95)

kelimedir ki, samimi olarak söylemeyen bir kimse için dahi dünyada Müslüman muamelesi görmesini sağlamaktadır. İşte bu hakikate muhalefet eden, haricidir. Şu örnekte olduğu gibi:

Humeyd b. Hilal'den: "Umare b. Kurs el-Leysi bir gazveye çıktı ve gazvede Allah'ın dilediği kadar kaldı. Sonra döndü. Ahvaz yakınına geldiğinde ezan sesi duydu ve:

"Vallahi üç gündür Müslüman bir cemaatle namaz kılmadım" deyip namaz kılmak için ezanın okunduğu yere doğru yöneldi. Derken Ezarika fırkasıyla (Hariciler'den Nafi b. Ezrak'ın tayfasıyla) karşılaştı. Kendisine:

"Ey Allah'ın düşmanı! Buraya gelmenin sebebi nedir?" dediler.

"Siz kardeşim değil misiniz?" dedi. Onlar da:

"Sen şeytanın kardeşisin. Seni öldüreceğiz" dediler. Humeyd,

"Rasulullah'ın benden duyup razı olduğu şeye razı olmaz mısınız? (yani Rasulullah s.a.v. kelime-i tevhidi ondan duymakla Müslüman kabul etmişti)" dedi. Şöyle anlattı:

"Ben kâfir olarak onun yanına gittim. Sonra Allah'tan başka ilah bulunmadığına ve onun Allah'ın elçisi olduğuna şehadet getirdim. O da beni serbest bıraktı." Dedi. Fakat onlar yine de onu yakalayıp öldürdüler." (*Ziyaul Makdisi Muhtare'de (3/358) ve Taberani Evsat'ta (8/255) sahih bir isnad ile rivayet etmişlerdir.*)

Bu rivayetten anlıyoruz ki, o dönemin haricileri de, Ebu Hanzala'ninkine benzer endişeler taşıdıklarından olsalar gerek, La ilahe illallah sözünü yeterli bulmamışlardı ve kendilerine namaz kılmak için gelerek selam verene, toplumu tekfir etmelerinden dolayı, Allahın düşmanı diye hitap etmişlerdi.

Hariciliğin bir başka bariz özelliği de, Kafirler hakkındaki ayetleri Müslümanlar hakkında tevii ederek tekfir etmeleridir. Nitekim İmam Buhari şöyle diyor: "İbn Ömer onları Allah'ın yarattığı en şerli insanlar olarak görür ve şöyle derdi:

"Onlar kâfirler hakkında inen âyetleri mü'minler üzerinde uyguluyorlar."⁷

Mürcie ve Harici Fırkalarının Özellikleri

Şu iyi bil ki aşağıdaki ibarelerden birini kullanan kimse ya bir mürcedir yahut kendisinde irca şüphesi vardır:

- 1- İman yalnızca kalbin tasdikidir

⁷ Fethu'l-Bari (12/282) İbn Hacer: "Senedi sahihtir" demiştir.

(Bu Cehmiyye murciesinin akidesidir.)

2- İman yalnızca dil ile söylemektir

(Bu, Kerramiye fırkasının akidesidir.)

3- İman kalp ile tasdik ve dil ile ikrardan ibarettir

(Bu, Fukaha Mürciesi'nin akidesidir.)

4- İman kalp ile tasdik, dil ile ikrar ve kalp ile ameldir, fakat azaların ameli değildir.

(Ehli Sünnete göre iman: dil ile ikrar, kalp ile tasdik ve azaların ameliyle tasdiktir.)

5- İman artmaz ve eksilmez, imanın aslı konusunda insanlar eşittir.

(Ehli Sünnete göre iman taatlerle artar ve masiyetlerle eksilir.)

6- Küfür yalnızca yalanlamaktır.

(Bu Cehmiyye akidesidir.)

7- Küfür; itikad etmedikçe, inkâr etmedikçe veya helal saymadıkça gerçekleşmez. Bu söze de Tahavi'nin şu sözünü delil getirirler: "Helal saymadıkça ehli kiblede hiç kimseyi günah sebebiyle tekfir etmeyiz"

(Doğrusu ise şudur: Küfür, söz, fiil veya itikad ile gerçekleşir. Şirk veya küfür dışında herhangi bir günahı işlemesi sebebiyle, onu helal saymadığı sürece ehli kiblede kimseyi tekfir etmeyiz.)

8- Azaların amellerinin tamamını terk etmek milletten (dinden) çıkarıcı küfür değildir.

(Azaların amelleri ve hatta kalbin amellerinin, imanın rüknü olarak sayılmaması sebebiyle bu sözü söylemek Mürcielik'tir. Zahir ile batın arasındaki alaka sebebiyle bu söz batıldır. Azaların ameli bulunmazsa, kalbin amelinin mevcudiyeti de imkânsızdır.)

9- Azaların ameli imanın rüknü veya sıhhat şartı değil kemal şartıdır.

(Doğrusu ise şöyle demektir: Azaların amelleri imanın rüknüdür. Birer başlarına ise namaz haricindeki ameller, imanı kemale erdiren amellerdir.)

10- Küfrî söz ve ameller dinden çıkarıcı şeyler değildir fakat küfre alamettirler.

(Bu söz, insanın küfür bir söz veya küfür bir amel ile dinden çıkmayacağını ifade ettiğinden mürcieliktir.)

(Doğrusu: Bu ameller sadece alamet değil, hakiki manada küfürdür. Lakin tekfir için maniler ve şartlar vardır.)

11- Dinden çıkararak kavli ve amelî küfürler; her bakımdan imana zıt olan veya yalnızca küfre alamet olmayanlardır.

(Böylece tekfire dayanak olarak onun her açıdan imana zıt olmasını veya ona delalet etmesini şart koşarlar.)

(Doğrusu şudur: Dinden çıkararak kavli veya amelî küfürler delilin bunu gösterdiği şeylerdir. Bu da her açıdan imana zıttır zaten. Zira bu batının (iç âlemin) küfrünün delilidir. Aradaki farkı iyi düşün!)

12- Şehveti ve kasit bulunmamasını tekfirin manilerinden sayarlar.

(Bunun mürcielik sayılmasının sebebi; küfrü yalnızca itikat ile sınırlamalardan dolayıdır. Ama eğer kastedilen; hatanın mukabili olan kasit ise bu doğrudur. Zira hata tekfirin manilerindedir. Lakin küfür amelini işlemekteki kastın (amdin) yeterli olduğunun bilinmesi gerekir. Küfre düşmeyi kastetmiş olması gerekmez.)

13- Namazı terk etmek küfür değildir, zira o azaların amelidir. Azaların amelî ise imanın kemal şartıdır derler.

(Bu sözün mürcielik olmasının sebebi şudur: Bunu söyleyene göre amel ile tekfir edilmez. Ona göre ancak itikad ile tekfir edilir. Namaz meselesi ise sahabelerin, terkinin küfür olduğu üzerinde icma ettikleri en bariz meseledir. Fakat elinde bulunan şer'î deliller sebebiyle namazı bazen terk edip bazen kılanın kâfir olmayacağı görüşünü tercih etmişse – seleften bazılarının düşüştüğü gibi - ve kendisine bu konudaki icma ulaşmamışsa o mürcie değildir.)

Buradan anlaşılıyor ki bazı seleften gelen şu sözü reddeden kimseler hata etmişlerdir: "Her kim: "İman: söz, amel ve itikaddır. Artar ve eksilir" derse ırcadan tamamen beridir."

Şüphesiz bu hak bir nakildir. Lakin bu sözün sahibinin anlayışına göre böyledir. Amel, söz ve itikad imanın rükünleridir. Biri diğerinin yerine geçmez. Ancak azaların amellerini imanın rükünü olarak görmeyenin veya küfrü ancak yalanlama ve helal saymaya hasredenin bu sözü söylemesi, selefin kastettiği anlam değildir. Bu ibare Peygamber Sallallahu aleyhi ve sellem'in şu hadisine benzer:

"La ilahe illallah diyen cennete girer" Onlar bunu söyleyip şehadetin ikinci bölümü olan "muhammedun rasulullah" kısmını söylemeyen kimse hakkında veya bunları söyleyip de bunlarla çelişen bir şeyi işleyen kimse hakkında söylemezler. İşte bu da onun gibidir. Bu sebeple bazı âlimler, mürcie mezhebine davet eden kitaplardan sakındırılmışlar ve bununla beraber imanın söz ve amel olduğuna, artıp eksildiğine tembihte bulunmuşlardır. Allah en iyi bilendir. (Bkz. Muhammed Halil Herras; Şerhu Akideti'l-Vasitiyye s.263)

Ve şunu da iyi bil ki, aşağıdaki sözleri söyleyen ya bir haricidir yahut haricilerin aşırılığına düşmüştür:

- 1- Büyük günah işleyeni tekfir etmek
- 2- Günah işleyip onda ısrar edeni tekfir etmek
- 3- İman tek bir şeydir, eksilmez. Bir kısmı giderse tamamı gider demek.
- 4- Apaçık bir küfrü görülmesi de cevri ve zulmeden yöneticiye huruc etmeyi caiz görürler.

(Bunun haricilik olmasının sebebi şudur: Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, bunun caiz olmadığını kararlaştırmış, hariciler muhalefet etmiştir.)

- 5- Cehaleti mutlak bir şekilde mazeret olarak görmezler.

(Doğrusu; cehaletin mazeret olduğu yerler de, olmadığı yerler de vardır.)

- 6- Muayyen bir hüküm dahi olsa, Allah'ın indirdiğinden başkası ile hükmeden herkesi tekfir ederler.

(Doğrusu şudur: Umumi teşriide bulunup onu uyulan bir din ve bağlayıcı bir kanun kılmak ile, bağlı bulunulan İslam şeriatında, ona muhalefetin ve muayyen bir meselede onunla hükmetmemenin arasında fark gözetilir.)

- 7- Şartların tahakkuk etmesini ve manilerin kaldırılmasını gözetmeden muayyen tekfirden acele etmek.

Toplumu Cahiliyye Olarak İsimlendirmek

Cahiliyyet kelimesinin lügat manası: bilgisizlik ve hafiflik manalarına gelir.⁸ Araplar bu kelimeyi ilimle amel etmemek manasında da kullanırlar. Ragıp şöyle der:

"Cehl (Cehalet, cahiliyyet) üç çeşittir:

- a- İlimden nasipsiz olmak. Bu en yaygın olanıdır.
- b- Bir şeye olduğundan başka türlü inanmak. **"Ey iman edenler! Bir fasık size bir haber getirirse o haberin doğruluğunu araştırın. Yoksa cehaletle (yanlış anlama sonucu) bir topluluğa kötülük edersiniz; sonra da yaptığınıza pişman olursunuz."** (Hucurat 6) Ayetindeki cehalet kelimesi bu manadadır.
- c- Bir işi yapılması gereken şekilden başka bir şekilde yapmak. **"Musa kendi kavmine: "Allah bir sığır kesmenizi emrediyor" dedi. Onlar**

⁸ İbnu Faris, el-Mu'cem

“Bizimle alay mı ediyorsun?” dediler. Musa: “Cahillerden olmaktan Allah’a sığınırım” dedi. (Bakara 67) Ayetindeki cahil, işi ciddiye almamak ve onu yapılması gereken şekilden başka bir şekilde yapmak manasındaki cehalet kelimesindedir.⁹

Cahiliyetin Kitap ve Sünnetteki manası: Bir şeyi cahiliyetle vasıflandırmak şer’i sonuçlar doğuracağı için onun şer’i kurallara uygun düşmesi lazımdır. Cahiliyet kelimesi Kur’an da şu yerlerde kullanılmıştır:

1- **“Sonra korku ve sıkıntının arkasından Allah size emniyet hissi verdi. Bunun getirdiği iç rahatlığıyla bir kısmınızı (gerçek mü’minleri) uyuklama aldı. Bir kısmınız (munafık olanlar) ise can kaygısında kalmışlardı. Bunlar Allah hakkında doğru olmayan cahiliyet zannını besliyorlardı. Onun için: Bu işte savaş işinde bizim sözümüz yok mu? Diyorlardı. De ki söz ve kararın tamamı Allah’ aittir.** (Ali İmran 54)

2- **“Onlar cahiliyet hükmünü mü istiyorlar? Yakın sahibi bir toplum için hüküm yönünden Allah’tan daha iyisi kimdir?”** (Maide 50)

3- **“Evinizde oturun! Eski cahiliyet usulüyle açılıp dolaşmayın!.....”** (Ahzab 33)

4- **“O zaman kâfir olanlar kalplerine hamiyeti cahiliyet hamiyetini (ırk taasubunu) yerleştirdiler. Allah da peygamberinin ve müminlerin kalpleri üzerine sükuneti indirdi ve onları takva kelimesine bağladı....”** (Fetih 36)

Bu dört ayette geçen cahiliyet kelimesi her bir ayette bir hal ve davranışı nitelemiştir. Birinci ayette zannı, ikincisinde hükmü, üçüncüsünde açılıp dolaşmayı, dördüncüsünde de hamiyeti vasıflandırmıştır.

Cahiliyet kelimesi Allah Rasulünün (sallallahu aleyhi vesellem) sözlerinde de kullanılmıştır. Bunlardan bir kaç şöyledir.

1- Veda Hutbesinden bir cümle: **“Haberiniz olsun, cahiliyet işinden olan her şey ayaklarımın altına alınmıştır.”** (Müslim hac babı)

2- **“Allah’ın en çok buğzettiği insanlar üçtür. Bunlar, Harem bölgesinde dinsizlik yapan, Müslüman iken cahiliyet âdetini arayan ve haksız yere bir insanın kanını dökmeye çalışandır.”** (Buhari diyat babı)

3- Ebu Zerr radiyallahu anh bir kişiyi annesinin siyahlığıyla ayıplayınca Allah Rasulü ona:

“Sen kendisinde cahiliyet bulunan birisisin!” diye çıkıştı. (Buhari iman babı)

4- **“Kim öldüğü zaman boynunda bey’at ipi yoksa cahiliyet ölümüyle ölür.”** Diğer bir rivayette:

“Kim camaatten bir karış miktarı ayrılrsa ve o halde ölse cahiliyet ölümüyle ölür.” (Buhari fiten)

⁹ Ragıp el-İsfahani Mufredat

Bu hadislerde de cahiliyet bazı tutum ve davranışları nitelendirmiştir. Ve hiç şüphesiz ki bu nitelendirme o tutum ve davranışların kötü olduğuna ve onlardan sakınmak gerektiğine dalalet ediyor; lakin o fiillerin sahiplerinin küfrüne dalalet etmiyor.

Mesela Ebu Zerr'e söylenen "sende cahiliyet var" sözüyle onun kafir olduğu kastedilmemiş; sadece insanları renkleriyle ve kendilerinin dışındaki şeylerle ve kimselerle ayıplamanın cahiliyet döneminde görülen yanlış bir davranış olduğu belirtilmiştir.

Yukarıdaki nassların ayet ve hadis ışığında cahiliyet manasını net olarak görüyoruz. Buna göre Allah ve Rasulü bu kelimeyi İslamiyet'te yeri olmayan ve ona ters düşen şeyler ve işler için kullanmışlardır. Cahiliyet denilince ilk akla gelen İslam'dan önceki dönemdir. Çünkü o dönemde insanlar kapsamlı bir cehalet içindeydiler. Onların bütün inanç ve amellerini cahiller tayin eder, kendileri de bu cahili inanç ve amelleri benimseyip hayatlarını onlara göre yönlendirirdi.

Cehalet ve cahiliyet o dönemde böylesine kapsamlıyken İslam'dan sonraki dönemde ancak cüzler ve parçalar halinde varlık gösterir. Onun için herhangi bir Müslüman da o dönemin inanç, huy, ahlak ve davranışlarından bir şey görülebilir. Buna örnek de Allah Rasulünün Ebu Zerr'e:

"Sende cahiliyet var" sözüdür. Böyle parçalar halinde görülen cahiliyet küfrü gerektirmez. Buna işaret etmek için İmam Buhari bu hadisin önüne

"Fasıl: Günahlar cahiliyet içindedir. Fakat onları işleyenler şirk koşmadıkça kâfir olmazlar." Başlığını koymuştur. (Buhari iman babı)

Cahiliyet dönemindeki usulle hükmetmek de bu nev'dendir. Allah Azze ve Celle buna işaretle "Cahiliyet hükmünü mü istiyorlar?" (Maide 50) Buyurmuştur.

Şeyhul İslam İbni Teymiyye şöyle der: "İnsanlar Allah Rasulünün nübüvvetinden önce cehalet anlamındaki bir cahiliyet içindeydiler. Bu cehalet dünya çapında kapsamlı ve geneldi. Allah Rasulü gönderildikten sonra cehalet kapsamlı olmaktan çıktı. Kâfirlerin yurdu olan ülkelerde varlığını yine sürdürürken Müslümanların yaşadıkları ülkeler İslamın nur ve ilmiyle aydınlandı. Bu ülkelerde cehalet bazı işlerde ve bazı kişilerde görüle bile kapsamlı ve ihatalı bir biçimde değildir. Onun için İslam ülkesini ve Müslüman toplumu bir bütün olarak cahiliyete nisbet etmek doğru değildir." (İbn Teymiyye İktiza 1/226)

Hafız İbnu Hacer de şöyle der: "Cahiliyet İslam'dan önceki şeydir. Bu kelime İslam döneminde ancak bazı vasıflardan dolayı bazı şahıslar için kullanılabilir." (Fethul Bari 1/85)

Bu iki imamın sözlerinden çıkan mana şudur: İslamiyet döneminde Müslüman toplumlara bazı İslamcı yazarların yaptığı gibi cahiliyet toplumları demek doğru değildir. Çünkü bu toplumlarda cahiliyet dönemine ait bazı şeyler bulunsa bile bunun yanında İslam dönemine ait şeylerde vardır. Ve hatta bu ikincileri daha fazladırlar. Bu itibarla bunları yok saymak haksızlık ve yanıltır. Fert olarak da bir Müslüman tamı tamına bir cahiliyet adamı değildir. Çünkü Müslüman olması hasebiyle cahiliyet kadar İslam'ın da bazı vasıflarını taşıyordur. Onun için Allah Rasulü salallahu aleyhi vesellem Ebu Zerr'e

"Sen cahilsin" dememiş, "Sende cahiliyet var" demiştir. Bu iki tabir arasında büyük fark bulunduğu açıktır.

Cahiliyet ismini kullanmanın hükmü kullanım biçimine göre değişir:

1- Onu bir dönemin tamamı veya bir Müslüman toplumun bütünü için kullanmak, örneğin, "*Bu zaman cahiliyet zamanıdır veya bugünün Müslüman toplumları cahildirler (cahiliyet üzerindedirler)*" demek dinen caiz değildir. Çünkü

a- Kapsamlı ve genel anlamıyla cahiliyet bütün insanların din ve imandan uzaklaştığı dönemdir. Bu dönem İslam'dan öncesidir. İslam geldikten sonra böyle kapsamlı cahiliyet kalmamıştır. Allah Rasulu şöyle buyurmuştur:

"Ümmetinden bir taife kıyamet kopuncaya kadar hak ve İslamiyet üzerinde sebat edeceklerdir." (Buhari, itisam babı)

"Allah benim ümmetimi dalalet ve sapıklık üzerinde birleştirmeyecektir." (Tirmizi fiten babı, Hakim 1/115 ayrıca İsra suresi 81. Ayetinde "Hak geldi batıl zail oldu.." buyrulur.)

b- Cahiliyet kelimesi bulunan hadisi şeriflere bakılırsa Allah Rasulü'nün onu mutlak ve genel olarak değil, belli bir amel veya ahlak için kullandığı görülür. Ahir zamanla ilgili hadislerde cahiliyet kelimesinin kullanılışı bu şekildedir.

c- Cahiliyet parçalanmayan bir bütün değildir. Aksine o parçalanabilen bir şeydir ve Müslüman fert ve toplumlarda onun parçalarından bir kısmı görülebilir. Bu itibarla Allah'ın hükmüyle yönetilmemiş olmak Müslüman bir toplumu cahiliyet toplumuna çevirmez, ancak bu yönüyle ona benzetir. Onun için toplumun kendisi cahili yönetim tarzından razı ve memnun değilse kâfir bir toplum olmaz. Hatta üstün tutmamak şartıyla sadece hevai nefis için cahili yönetimi tercih de etseler toplumlar kâfir olmazlar. Allah Teala bu tercihi yapanları azarlayan bir soruyla:

"Onlar cahiliyet hükmünü mü istiyorlar?" (Maide 50) buyurarak kendilerinin kâfir değil fakat istedikleri yönetimin cahili olduğunu beyan etmiştir. Şunu özellikle belirtmeliyiz ki burada tartışılan husus Allah'ın hükmüyle hükmetmemenin küfür olup olmadığıdır. Yoksa ilahi ahkâmla hükmetmemenin büyük önemi ve sonsuz faydaları tartışmanın üstünde bir hakikattir.

2- Cahiliyet kelimesini belli bir fert veya ülke için kullanmak iki türdür.

a- Gayri Muslim olan fert ve toplumlar için kullanmak. Bu caizdir
b- Büyük günah işleyen Müslüman fertler veya bu günahların işlendiği Müslüman toplumlar için kullanmak. Bu ise caiz değildir. Çünkü bunlar işlenen günahları günah bilip onlara helal demedikçe Müslümanlıktan çıkmazlar. Fakat Allah'ın haram ettiği şeylere bilerek helal deseler, o zaman kâfir olurlar ve gayri muslimlerin durumuna düşerler.

3- Bir amel ve durumla kayıtlayarak bir fert veya topluma cahiliyet nisbet etmek, örneğin (falan ülke cahiliyet hükmüyle yönetiliyor veya kadınları cahiliyet usulüyle açılıp dolaşiyor) demek caizdir. Allah Rasulüde cahiliyeti böyle kayıtlayarak kullanmıştır. Ebu Zerr bir adamı annesinin siyahlığıyla ayıplayınca kendisi ona:

"Sende cahiliyet var!" buyurmuştur. Bir hadiste de şöyle demiştir:

"Ümmetimde cahiliyet işi olan dört şey vardır. Bunlar, kendi soylarını övmek, başkasının soyunu kötülemek, yağmuru yıldızlarla ilişkilendirmek ve ölü üzerinde ağlamaktır." (Müslim cenaiz babı)

Toplumu cahiliyetle ilk vasıflandıran Mevdudî'dir. Bu konuda İslam ve Cahiliyet adında bir eser de yazmıştır. Onun ardından Seyyid Kutub konuyu ele almış ve geniş bir şekilde işlemiştir. (Bkz. Fi Zilal 2/904, Mealim Fi't-Tarik 88) kardeşi Muhammed Kutub da ondan etkilenerek 20. Asrın Cahiliyesi adlı kitabında bu meselelere değinmiştir.

Fakat ne Mevdudî, ne de Seyyid Kutub, cahiliyetle vasıflandırdıkları Müslüman toplumları tekfir etmemişlerdir. Bu konuda Behnesavî'nin el-Hukmu ve Kadiyetu't Tekfir kitabına bakılabilir.

Tagutu Reddetmek Meselesi

Mürcielikle itham edilenlerin başında, Ebu Katade el-Filistinî'nin mürcielikle itham ettiği el-Elbani gelmektedir. Sebep; Tagutları tekfir etmemesidir. Allah Azze ve Celle tagutlara kâfir olmayı, yani onları reddetmeyi emretmektedir ve Elbani'nin eserleri tagutları reddettiğine şahittir. Elbani el-Hadisü Hucceun risalesinde şöyle demiştir:

"Bugün bile gençlerin büyük bir kısmı, şirk koşmanın, "hüküm verecek yegane varlığın Allah olduğu"na dair prensibe aykırı olduğu gerçeği konusunda bilinçli değil. Allah'tan gayri kendisine tabi olunan ve Allah'ın hükümlerinden bir hükümde hata eden bir Müslüman alim yahut cahil olsun, hüküm koyma konusunda kendisini Allah'a ortak kabul eden bir kafir arasında fark yoktur. Bütün bunlar, Allah'a şükürler olsun, gençliğin Allah'a iman ettiği ilkelere ters düşmektedir. Benim istediğim, bilinçlenmez için size hatırlatmaktır. "Çünkü hatırlatmak müminlere fayda verir" (zariyat 55) ben onlardan çoğunun aziz İslam yolunda büyük bir gayret ve çabayla, değerli çalışmalar yaptıklarını duyuyorum. Bu çalışmalarla, küfre dayalı kurum, olgu ve oluşumları yerle bir ediyorlar. Bu doğal olarak güzel bir şeydir. Şayet biz şimdi bu kötü gidişatı değiştirmeye güç yetiremiyorsak, bu çoğumuzun nefsinde zikredilen temel prensibe aykırı şeyler taşıyor olmamızdan kaynaklanmaktadır. Söz konusu kötü gidişatı değiştirmek kolaydır. Yeter ki biz taklidi din edinmenin, Kitap ve sünnetten müteşekkil olan nasları reddetmek anlamına geldiğini Müslümanlara hatırlatalım ve bu hususta onları uyaralım..."¹⁰

Tagutların kâfir olduklarını söylemeyi şart koşmaya gelince, bu ne kitabın ne de sünnetin delalet etmediği bir şarttır. Allah'ın kitabında gelmeyen her şart da batıldır. Evet bazı, tagutlar kafir olmasına rağmen, her tagutun kafir olması şart değildir. Ama her halukarda reddedilmesi, itaat edilmemesi gerekir.

Misal; Allah'a itaatten alıkoyan veya Allah'ın emrine aykırı hüküm ve emirde bulunan her şey taguttur. Günahkâr bir baba, evladına içki getirmesini emrettiğinde şüphesiz tagutluk yapmaktadır. Lakin evladı, bu emri reddetmekle mükellef iken, babasını tekfir etmekle mükellef olmadığı gibi, babası bunu helal saymadıkça tekfir etmeye de hakkı yoktur. Yine evlat bu emri yerine getirdiğinde de, bu fiilini helal saymadıkça kâfir olmaz.

Hatta bazen tagut, söyleyen kişiyi kâfir kılmayan, asî de kılmayan, aksine iyilik yapıp Allah katında ecir kazanan bir kişinin izlediği bir yol da olabilir. Şöyle ki, eğer müçtehit ve takva sahibi bir âlim, herhangi bir fetvasında hakka isabet edemese, bir başkası da onun hatasını apaçık görse ve bu konuda hata ettiğinden en ufak bir tereddüdü bile olmasa, işte bu müçtehidin fetvası, Allah'ın şeriatının dışına taşmış yani tuğyan etmiş bir fetvadır. Ona ittiba eden bir kişi, onun batıl olduğunu görmesine rağmen tabi olduğu sürece taguta ittiba ediyor demektir. Fakat bu durum, bu fetvayı veren kişinin müçtehit ve iyilik yapmış olduğu durumunu değiştirmeyeceği gibi, Allah katında hakkı bulmayı kastettiği sürece isabet ettirememiş bile olsa, ictihadi dolayısıyla ecir kazanmasını engelleyici değildir.

Tagut isminin sadece sapıklığa davet eden müşrik insana verileceğini, kafirden başkasına tagut denemeyeceğini gösteren bir nas bilmiyoruz. Eğer nas varsa, biz de o nassa tabi olur, söylediklerimizden nukul ederiz.

"Biz hariciysek, o zaman bu yöneticiler Ali mi oluyor?" şeklindeki itiraza gelince, haricilerin tekfir edip huruc peşinde oldukları arasında sadece, Ali r.a.

¹⁰ Hadisin İtikatta Delil Oluşu (s.102)

değil, Mervan, Yezid, Haccac, Emeviler vs. gibi zalimler de vardı. Fakat yöneticilerin haktan sapmış olmaları, haricilerin haricilik vasfını kaldırmadı, bilakis, yönetimde meydana gelen çatlak, haricilik fikrinin kuvvetlenerek yaygınlaşmasına sebep oldu. Bununla beraber Yezid gibi bir zalime biat edip, Hüseyin radiyallahu anh'ın kıyamına karşı, biatına bağlılık göstermeyi tercih ederek, Huseyn r.a'e katılmayanlar arasında İbn Ömer radiyallahu anhuma gibi sahabiler bulunmaktaydı.

Bugünkü yönetimlerin İslami olmaması sebebiyle, harici ekolleri, kendilerini reddeden muhaliflerini rahatlıkla: "Temize çektikleri tagutlara bakın, reddettikleri bizlere bakın" gibi sözlerle sempati toplamayı amaçlamaktadırlar.

Bugünkü Mahkemelere Her TürLü Başvuru Küfür müdür?

Nisa Suresi 60. Ayetinde şöyle buyrulmaktadır: "**Sana indirilene ve senden önce indirilene gerçekten inandıklarını öne sürenleri görmedin mi? Bunlar, tağut'un önünde muhakeme olmayı istemektedirler; oysa onlar onu reddetmekle emrolunmuşlardır. Şeytan da onları uzak bir sapıklıkla sapıtmak ister.**"

Muasır hariciler, bu ayetin zahirinden hareketle, günümüzdeki mahkemelerin tağutun mahkemesi olduğunu ve bu mahkemelere başvuranların kafir olacaklarını, hatta otobüs biletiinde, senetlerde vb. yer alan: "İhtilaf vukuunda T.C. Mahkemelerinin hakemliğini kabul" maddesinden dolayı bu muamelelerde bulunanların dahi kafir olacaklarını söylemektedirler.

Tagut, çeşitli türlere ayrılır. Allah'ın hükmü dışındaki hükümlerle amel eden ve insanları saptırmak için bunlarla hüküm veren kişi, bir nevi tağuttur. Kendisinin müslüman ve mümin olduğunu söylemekle birlikte herhangi bir tağutun hükmüne başvuran kimse, iman iddiasının yalan olduğunu ortaya koymuş demektir. O, Allah'ın ahkamı ve kendi sünnetiyle hüküm veren Rasullullah s.a.v.'den yüz çeviren bir münafık sayılır.

Ayette geçen tağutun Cüheyneli bir kahin, ya da Ka'b b. Eşref olduğuna dair rivayetler vardır. Lakin bu ayetin nüzul sebebi hakkında en sahih rivayete göre, bu ayette geçen tağut Ebu Burde el-Eslemî'dir.

İbn Abbas r.a.'dan rivayet edildiğine göre, Ebu Burde el-Eslemî, Yahudiler arasındaki anlaşmazlıklarda hüküm veren bir Yahudi kahin idi. Eslem kabilesinden bazı kimseler hüküm vermesi için ona başvurunca Rabbimiz "Sana indirelene ve..." (Nisa 60) ayetini indirdi.

(Bunu Taberani Mucemu'l-Kebir'de rivayet etmiş, Heysemi ricali güvenilirdir, derken Suyuti de sahih olduğunu belirtmiştir. Bkz.: Suyuti; ed-Dürü'l-Mensur (2/178) Hafız İbn Hacer (4/19) Ebu'l-Hasen el-Vahidi, Esbâb-ı Nüzul, (İhtar Yayıncılık: 129)

Tagutları inkar onlara başvurmamaktır. Bize tağutları hüküm mercii kabul etmememiz emredilmiştir. Onları reddetmeli ve hükümlerinin batıl olduğuna inanmalıyız. İnsanlar arasında bu tağutlarla hüküm verilmesini caiz

görmemeliyiz. Allah bahira, saibe, vasile ve hami hükümlerini kabul ettikleri için müşrikleri kınamıştır. O halde can, ırz ve mal konularında verilen hükümleri varın siz düşünün!

Bu itibarla bidat ehlinin önderleri tagutların en kötüleridir! Çünkü onlar can ve mallardan daha tehlikeli konularda kendi hükümlerini vaz etmişlerdir. O da fasit akidelerdir. Mesela isim ve sıfatları yok saymışlardır. Kaderi inkar etmiş, sahabeye sövmüşlerdir. Hatta bazıları önderlerine tapınılmasını savunmuştur. Dinsizler de dini dünyadan soyutlamışlar, şeriatın doğru olmadığına inanmışlardır.

İman ve küfür meselelerini müteaddit sesli derslerde işlediğimizden, burada detaylara girmiyorum. Lakin günümüzdeki mahkemeler ile, İslam mahkemelerin bulunduğu dönemleri de birbirinden ayırmak gerekir. Zira Müslümanların zulmü def edip, adaleti talep edebilecekleri İslam mahkemesi mevcut iken Allah'ın indirdiğinden başkasıyla hükmeden bir merciye (yani taguta) başvurmak ile, Müslümanların tagutun mahkemesinden başka zulmü def edip, adalet talep edebilecekleri alternatif olmayan ortamları birbirinden ayırmak zorunludur. Zira yukarıda aktardığımız ayet ve nüzul sebebi hakkındaki rivayet bunu gerektirir.

Şu halde, bütün Müslümanlar anlaşmazlığa düştükleri konularda Allah'ın hükmünün kendilerine bildirecek alimlere başvurmalıdırlar. İster şeriatle yönetilen bir devlette yaşasınlar, ister başkasında, kendilerinden bu tavır beklenir. İnsanların kendi şahsi re'yleleriyle oluşturdukları kanunları uygulayan mahkemelere başvurulmaz. Ancak karşı taraf dinin hükmünü beyan edecek alime müracaatı reddeder de, kişi hakkını almak ya da zararı def etmek için mahkemeye çıkmaktan başka bir yol bulamazsa, bu kişi tagutun mahkemesine müracaat etmiş ve onların hüküm vermesini talep etmiş sayılmaz.

Bu kişi durumunu bir alime arz etmelidir. Böylece dinen lehinde ve aleyhinde olan şeyleri öğrenir. Hakkının dışında bir şey alması caiz değildir. Bu mahkemelerden dinin verdiği dışında bir şey talep etmesi de hoş görülmez. Bilakis ancak dinen alması caiz olan şeyi isteyebilir. Burada kişi mazur görülebilir.

Yine pek çok kanun vardır ki, bunlar şeriat ile çelişmemektedir. Bunların uygulanmasını talep etmek ve bunlarla hüküm vermek şeriata muhalefet veya Allah'ın indirdiği dışında hükmetmek anlamına gelmez. Ancak dine aykırı olan hükümlerde bu mahkemelere uyulamaz.

Yine suçsuzluğunu ispat etmek zorunluluğu hisseden kişilerin de mevcut mahkemelerde kendilerini savunması caizdir.

Muayyen (Özel) Tekfir ile Mutlak (Genel) Tekfir

Ehl-i sünnetçe kabul edilen prensiplerden birisi tekfir hükmünü verirken belli olan ve belli olmayan kişilerin tekfir edilmesi ve farklı tutulmasıdır. Çünkü

bazı işleri yapanların kâfir sayılmaları hakkında naslar varid olmuşsa da şartların tam tahakkuk etmemesi veya engelleyici sebeplerin bulunması yüzünden bazı muayyen şahıslar o nasların dışında kalabilirler.

Mesela Allah ve Rasulünün bir sözünü inkâr etmek genel olarak küfrü muciptir. Fakat belli bir şahıs onu inkâr edince kâfir olmayabilir. Çünkü bu şahıs İslam'a yeni girmiş veya uzak bir yerde yetişmiş olması yüzünden Allah ve Rasulüne ait böyle bir sözün olduğunu bilmeyebilir. Yine bazı geçerli mazeretler yüzünden o sözü hiç duymamış olabilir, ya da duyduğu halde onun hakikaten onlara ait olduğu hususunda kanaat oluşturmayabilir, ya da o sözün tevilini gerektiren başka bir sözü daha sağlıklı bulmuş olabilir.¹¹

Yukarıdan beri yazdıklarımın da anlaşılacağı üzere, bizim meselemiz, siyasi değil, itikadi meseledir. İmam Müslim'in Burayde radiyallahu anh'den rivayet ettiği şu cümle, titizlikle üzerinde durmaya çalıştığımız bir noktadır:

"Bir kal'a ahalisini muhasara eder de, senden kendilerine Allah'ın hükmünü tatbik etmeni isterlerse onlara Allah'ın hükmünü tatbik etme! Lâkin onlara kendi hükmünü tatbik et! Zîrâ Allah'ın onlar hakkındaki hükmüne isabet edip etmeyeceğini bilmezsin" (Müslim 1731)

Evet, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in Ebu Musa radiyallahu anh'e bu tavsiyesi, tekdir konusunda da bizim için önemli bir rehberdir. Biz insanlara zahirlerine göre hükmederiz. La ilahe illallah diyenlerde aslolan islamdır. Bununla beraber, bu kelimeyi söyledi diye kimse islamdan çıkmayacak anlamında da değildir bu. Yalnız, tekdirin manileri ve şartları gözetilmeden insanlar hakkında tekdirine hükmetmek, bize yukarıda geçen hadista izin verilmeyen "Allah'ın hükmü ile hükmetmek" kısmındandır.

Zîra söyledikleri tevhid kelimesine rağmen insanların mani ve şartları gözetilmeden tekdiri, Allahın hükmetmesi gereken ve asla isabet edip edemeyeceğimizi bilemediğimiz bir hüküm iken, zahirde şartların yerine gelmesiyle yapılan kendi hükmümüz, bizi mesuliyetten kurtaracak olan delili teşkil edecektir.

Tekfirin şartları: ilim, buluğ, akıl, kasıt, bilinçlilik ve te'vil olmamasıdır.

Tekfirin manileri ise; cehalet, tebliğ ulaşmamış olması, buluğa ermemiş olmak, delilik, hata, unutma, zorlama ve te'vildir.

İleride inşallah delilleri zikredeceğimiz halde burada bir örnek ile yetinelim: Huzeyfe radiyallahu anh'in rivayetine göre Allah ve Rasulü sallallahu aleyhi vesellem şöyle buyurdu:

"Sizden önce ki dönemde bir adam kendi amellerini beğenmiyordu. Hastalanınca ev halkına: "Öldüğüm zaman beni yakın ve külümü rüzgârlı bir havada denize savurun, diye vasiyet etti. Ev halkı, adamın vasiyetini yerine

¹¹ İbni Teymiyye Fetava (3/231)

getirdiler ve onu yakıp külünü denize savurdular. Allah Subhanehu ve Teâlâ onun küllerini topladı ve kendisine:

"Neden böyle vasiyet ettin?" diye sordu, adam:

"Senden korktuğum için Ya Rabbi!" dedi. Bunun üzerine Allah onu affetti." (Buhari, Muslim) Bu rivayet hakkında Ebu Hanzala bazı itirazlarda bulunmuştur. Bu hadis hakkında açıklama ve diğer delillerle desteklenmesi Cehaletin Tekfiri Mani Olması bölümünde gelecektir.

Şeyhul İslam İbni Teymiyye şöyle der: "Bu adam yakılıp külleri savrulursa Allah'ın kudretinin onu toplamaya yetmeyeceğini zannetmiştir. Böyle bir zanda bulunmak, Müslümanların ittifakıyla küfürdür. Fakat adam cahil olduğu için bu zannın küfür olduğunu bilmemiştir. İşte bu mazeret onu kâfir olmaktan kurtarmıştır." (Mecmuu'l-Fetava (3/231)

Muayyen bir şahsı tekfir etmeden önce, delilin varlığı ve mazeretlerin yokluğuna itibar edilir. Bu, muayyen şahısların tekfir edilemeyeceği anlamına gelmez. Bilakis şartlar vaki ise muayyen kişilerin de küfrüne hükmedilebilir.

O halde muayyen şahıslar üzerine kim hükmedebilir?

Alimler ve dini hüküm verebilecek olanlar hükmedebilir. Alimler muayyen bir şahısla oturur ve tekfir şartlarının varlığına ve o kişiye uyup uymadığına bakarlar. Tekfiri mani unsurları değerlendirirler. Acaba bu kişiye islam'ın delilleri sunulmuş mu, araştırılırlar. Sonra da bu kişinin küfrüne ya da kafir olmadığına hükmederler. Ulema aynı zamanda nikahın feshine ve miras ilişkisinin kesileceğine de karar verir. Muayyen bir şahsın tekfirine ancak ilim ehli ve kadılar hükmedebilir. Tebea bu konuda onlara tabidir.

Tekfiri Hak Edeni Tekfir Etmek:

Apaçık (bevah) küfür içinde olanları, apaçık kafir oldukları için tekfir etmek şart olduğu gibi, bir kimse de zahiren Müslüman olduğunu ve iman ettiğini söylüyor da kalben inanmıyorsa dahi o kişi tekfir edilmez. Ki İslam ıstılahatında bunlara münafık denir. Bunlar dilleriyle iman edip kalpleriyle iman etmeyen, sözleriyle fiilleri birbirine zıt ve çelişen kimselerdir. Bunlara dünyada Müslümanlara uygulanan hükümler uygulanır. Ahrette ise cehennem en alt tabakasına atılırlar. Kalplerinde küfrü gizlemelerinden dolayı ahrette bu cezaya müstahak olurlar.

Şu gruplar, tereddüt edilmeksizin tekfir edilecek gruplardır:

- 1- Komünizmi felsefe ve hayat nizamı olarak benimseyen ve komünizmde ısrar edenler, İslam akide sistemine aykırı olduğu halde ona inananlar. Bunlar özelde islam'a genelde tüm dinlere karşı intikam duygusuyla kin besleyerek karşı dururlar. Çünkü İslam akide sistemi hayat nizamı ve kamil

bir medeniyettir. İşte bu grupta olan bu mülhit (inkarcı) taife kafirdir ve tekfir edilmeleri gerekir.

- 2- Allah'ın şeriatını açık bir şekilde inkar eden, devletin dinden ayrılması gerektiğini iddia eden laik yöneticiler de tekfir edilmesi gerekenlerdir. Bunlar Allah ve rasulünün hükmüne çağrıldıklarında yüz çevirir, imtina ederler. Allah'ın dini olan İslam'a girmeye ve Allah'ın şeriatıyla hükmetmeye çağrıldıklarında da bu daveti yapanlara şiddetli şekilde karşı koyarlar.

Dürzüler, Nusayriiler, İsmailiye fırkası, asrımızdaki Bahailer, Kadıyaniler vb. Batini fırkalar ki, İmam Gazali bunlar hakkında şöyle der: "Görünüşte Rafizi, kalben ise küfür üzeredirler" Şeyhulislam İbn Teymiyye ise bunlar hakkında: "Yahudi ve Hristiyanlardan daha inkarcıdır" der. İşte aleni olarak İslam dairesinden çıkmış olan bu inanç sahipleri tekfir edilir.¹² (Peygamberlik ilan eden, kendisine kitap indiğini iddia eden İskender Evrenosoğlu ve ona uyanlar da aynı şekilde tekfir edilirler.)

Yönetme Ve Hüküm Koyma Meselesi:

İbn Mace Sünen'inde Fiten babında, Hakim Müstedrek'te (4/540) ve Ebu Nuaym Hilye'de (8/333), Elbani'nin Sahiha'da (106) "hasen" dediği bir isnad ile şu hadisi rivayet etmişlerdir:

"...Onların yöneticileri Allah'ın kitabı ile hükmetmeyip, Allah'ın indirdiklerinden daha iyi gördükleri ile hükmedecek olurlarsa, mutlaka Allah onları birbirine düşürür"

Devletlerin başarısızlığında en büyük sebeplerden birisi şüphesiz bu hakikattir. Allah Azze ve Celle de, kitabında şöyle buyurmaktadır:

"Başınıza gelen herhangi bir musibet ellerinizle işlediklerinizden ötürüdür. O, yine de çoğunu affeder." (Şura 30)

"Zalimlerin bir kısmını, kazandıklarından ötürü diğer bir kısmına böylece musallat ederiz" (En'am 129)

Bu ayetler gösteriyor ki, bu toplumun başındaki musibetin tek suçlusu yöneticiler değildir. Bilakis toplum, aralarındaki zulüm sebebiyle başlarındaki zalimleri hak etmiştir. Öyleyse bu zulümü tespit edip bir an önce telafisine gayret etmek gerekir. Bu tespitin yöneticileri tekfir etmekten ve dolayısıyla yönetilenleri de tekfirden başkası olmadığını zannedenler ciddi yanlışlar içerisindedirler. Zira Allah Azze ve Celle: **"Kimse kimsenin günahını çekmez, herkese ancak kendi çalışmasının sonucu vardır"** (Necm 38-39) ve: **"Allah bir kimseye ancak gücü nispetinde sorumluluk verir"** (Bakara 286) buyurmuştur.

İbn Teymiyye rahimehullah'ın şu sözlerini burada zikretmekte fayda var: "Necaşi, Kral olmasına rağmen, Allah'ın hükmünü hristiyan olan halkına tatbik

¹² Kardavi; Zahiretu'l-Guluv Fi't-Tekfir (çev. İman ve İslam'da İtidal, Hanifi Tosun s.53-54)

edememiştir. Ömer b. Abdilaziz rahimehullah Allah'ın hükümleriyle hükmetmek için yoğun çaba sarf etmiş, fakat büyük zorluklarla karşılaşmış ve bir görüşe göre, bu yüzden zehirlenerek öldürülmüştür. Zamanımızda Moğolların ele geçirdikleri İslam ülkelerinde görev yapan Müslüman hakimler, istemelerine rağmen, her zaman Allah'ın indirdikleriyle hükmedemiyorlar. Onun için bu konuda sorumluluğun ölçüsü güç ve kudretin yetmesidir." (Mecmuu'l-Fetava 19/217) bu sözlerden sonra İbn Teymiyye Bakara 286. Ayetini zikretmiştir.

Kendi şahsi hayatında İslami vecibeleri yerine getiren, ancak devlet işlerinde Allah'ın hükmü ile hükmetmeyen yöneticilerin durumu ele alınırken, resmi hayatında olduğu gibi, şahsi hayatında da İslam'la olan bağlarını koparmış veya bu bağları hiçbir zaman kurmamış olan sultanlar ve yönetim temsilcileri tamamen konumuzun dışındadır. **Allahın indirdikleri ile hükmetmeyenler kim olursa olsunlar kâfirdirler. Ancak Ehl-i Sünnete göre bu kâfirlik iki kısımdır:** biri itikada, diğeri amele bakar. Birincisi İslam'dan çıkarr, ikincisi büyük günahdır.

Her kim, bir şahsın ya da şahısların kıyasıyla, görüşüyle, keşfiyle veya içtihadıyla; - Maide suresi 3. Ayetinde tamamlandığı belirtilen - bu dine yeni bir hüküm ilave edebileceğine, helal ya da haram kılabileceğine, dinin hükmünü tebdil edebileceğine inanırsa kâfir olur. Bu ilave edilen hükmün bir devlet başkanından gelmesi ya da âlimlerden, şeyhlerden biri tarafından gelmesi fark etmez.

Burada iki farklı durum ortaya çıkmaktadır: bugün kendilerinde kanun ve hüküm koyma yetkisi gören despot devlet başkanlarının koydukları kanunlar, insanların helal haram inancını değiştiremezken, kendilerini asla böyle bir konumda görmeyen âlimlerden sadır olan bazı hatalara müstenid hükümlerle, insanların inancı etkilenmektedir. Dolayısıyla yukarıda işaret ettiğim gibi, halkın zihninde yerleşmiş bulunan; tagutluk yapmamış olanları kendine tagut edinme zulmü, tagutluk yapmak isteyip de bunda çok da başarılı olamayanların zulmünden ibaret musibetin başımıza musallat edilmesine sebep olmuştur.

Ortaya çıkan bu zulüm tablosunda, bazı kanunlar sırf kâfirlerden geldi diye, sadece onları reddetmek büyük bir tevhid eylemi gibi takdim edilirken, Müslümanlardan bazılarının hatalı içtihadını din ve mezhep edinmekten dolayı açığa çıkan ve bizce öncelikli olarak def edilmesi gereken zulümden gafil kalmaktadır. Öncelikli olan budur dedim, zira Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

"Bir millet kendi durumunu değiştirmedikçe Allah onların durumunu değiştirmez" (Rad 11)

Bu milletin kendisinin sebep olduğu; başlarındaki zulmü def etme yolu, yine içlerinde mevcut bulunan zulmü def etmekten geçer. Bu ümmet, uzun zamanlardan beri, dine dâhil edilen uydurma rivayetler, israiliyat, zayıf görüşler ve içtihatlar üzerine akide bina etmiştir. Tekrar bu dinin saf kaynakları olan Kitap ve sahih sünnete dönüştten başka yolda yapılan çaba ve gayretler boşa çıkmaya mahkûmdur. Evet, Allah'ın indirdiğinden başkasıyla hükmetme zulmü, cumhuriyetle de başlamış değildir. Zira bundan öncekilerde de insanlar, devletin koyduğu kanunları şer'i bir hüküm olarak itikad ederlerken, cumhuriyet sonrasında kurulan meclisin kararlarını dinde bağlayıcı olarak görmemiş, zaten bu devletin anayasası da kimsenin bir şeye inanmaya zorlanamayacağını belirtmiştir.

Birazcık basireti olan, bu sözlerimizden mevcut durumu övmek ya da tasvip etmek gibi bir maksadımızın olmadığını ve neye dikkat çekmek istediğimizi kolaylıkla anlar.

Ehl-i Sünnetin ittifakla kabul ettiği görüşe göre, yanılıp bir kâfiri Müslüman saymak, yanılıp bir müslümanı kâfir saymaktan ehven ve daha hafif bir hatadır. Beraeti zimmet (suçsuzluk) asıldır, suçluluğun subutu delile muhtaçtır. Küfür büyük bir suç, hatta kâinata en büyük suç olduğuna göre, subutunun delili de büyük olmalıdır. Bizim birbirimize Müslüman ya da kâfir dememiz, ya da bir şeyi iyi ya da kötü görmemiz, Allah'ın kendi hükmünü etkilemez, sadece bizim seviyemizi ve nasıl bir bakış açısı seçtiğimizi gösterir. Ancak şu var ki, Allah'ın dini hakkında ve bununla ilgili olarak insanların ebedi kaderi hususunda keyfimize ve hislerimize göre tercih yapma hakkımız yoktur.

Muaz bin Cebel radiyallahu anh, Rasullullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet ediyor;

"Ümmetimin için en çok şu üçünden korkarım; birincisi; Kur'an'ı, onun ihtişamını görünceye kadar okuyan kimsedir. Allah onun üzerindeki İslam gömleğini soyar ve o da kılıcını kaldırıp komşusuna vurarak onu şirk ile itham eder." Dediler ki;

"Ey Allah'ın Rasulü! Bu şirk ithamına hangisi layıktır?" buyurdu ki;

"İtham eden layıktır. İkincisi; Allah'ın kendisine yetki nasip ettiği kimsedir. Bu kimse der ki;

"Bana itaat eden Allah'a itaat etmiş olur. Bana isyan eden de Allah'a isyan etmiş olur." Hâlbuki yalan söylemektedir. Yaratıcıdan başka sığınılacak halife yoktur. Üçüncüsü ise söylentilere dalan kimsedir. Bir söylenti bittiğinde

ondan daha uzun sürenine dalar. Şayet Deccal'e yetişirse hemen ona tabi olurur.¹³

Huzeyfe radiyallahu anh'den; Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Sizin için en çok şu kimseden korkarım; Üzerinde güzelliği görünene kadar Kuran'ı okuyan, İslam üzerinde bir gömlek iken Allah'ın dilediği zaman ondan sınırlıp kılıcıyla komşusunun üzerine yürüyen ve onu şirk ile itham eden kişi." Dedim ki;

"Ey Allah'ın Rasulü! Hangisi şirke daha layık, itham edilen mi, yoksa itham eden mi?" buyurdu ki;

"Hayır, bilakis itham eden şirke layıktır."¹⁴

Allah'ın İndirdiği ile Yönetilmeyenlerin Durumu:

Allah'ın indirdiği ile yönetilmeyenler, yönetime karşı tutumlarına göre iki kısım dırlar:

1- Yönetenlere tam itaat halinde olan ve onlara içtenlikle uyanlar. Bunlar da iki kısım dır:

a- Yönetenlerin Allah'ın dinini bozduklarını veya onu tamamen terk ettiklerini bilenler. Bunlar bu bilgiye rağmen onlara uyarlar, onların Allah'ın hükmüne muhalif olarak helal ettiklerini helal, haram ettiklerini haram kabul ederler. Yönetenlere bu şekilde uymak küfürdür. Allah bunu şirk saymış ve şöyle buyurmuştur: **"Onlar Allah'ı bırakıp hahamlarını, papazlarını ve Meryem oğlu Mesih'i rableri olarak kabul ettiler. Oysa tek Tanrı'dan başkasına kulluk etmemekle emrolunmuşlardı. Ondan başka tanrı yoktur. Allah, koştukları eşlerden münezzehtir."** (Tevbe 31) Sahabeden Adiy b. Hâtım şöyle rivayet eder:

"Müslüman olmak için Allah rasulüne geldim. Boynumda altın bir haç vardı. Kendisi bana:

"Ey Adiy! Bu putu kendinden uzaklaştır" dedi ve (yukarıdaki) ayeti okudu. Ben:

"Onlar bunlara tapmıyorlar" dedim. Allah rasulü:

¹³ Taberani (20/88) Taberani Müsnedu Şamiyyin (2/254) Fesevi Ma'rife (2/358) Mecmau'z-Zevaid (5/228) Cem'ül Fevaid (6057) İbni Kesir Camiul Mesanid (11/480) İbni Ebi Asım Diyat (s.22) İbni Ebi Asım es-Sunne (1/24) isnadında Şehr bin Havşeb vardır. hadis hasendir.

¹⁴ Hasendir. Bezzar (7/220) İbni Hibban (1/282) Tahavi Müşkilul Asar (Tuhfetul Ahyar- 71) Buhari Tarihul Kebir (4/301) İbni Kesir Tefsir (2/266) İbni Kesir Camiul Mesanid (3/300) Suyuti Camiul Ehadis (8132) Busayri İthaf (6696) Mecmauz Zevaid (1/187) Isnadında es-Salt bin Mihran vardır. İbni Kesir tefsirinde; "İsnadı ceyyiddir. Es-Salt bin Behram veya Mihran güvenilir bir ravidir" derken Bezzar Bahruz Zehhar'da; "İsnadı hasendir, es-Salt meşhur bir ravidir." der. Heysemi de hasen olduğunu söyler. es-Salt hakkında İbni Kattan; meçhulul haf demiş, İbni Kesir; "Salt sadece mürcielikle itham edilmiştir, güvenilir bir ravidir" der, İbni Şahin de güvenilir bir ravi olduğunu belirtmiştir. Bkz.: Tarihu Esmâ's-Sukat (s.116 no:564)

"Onlara tapmıyorlar, ama onların helal ettiğine helal, haram ettiğine haram diyorlar" dedi. (Tirmizi tefsir babında rivayet etmiştir. Taberi de Tefsirinde, Huzeyfe radiyallahu anh'den ve başkalarından bu anlamda rivayetler nakletmiştir. Hadislerin tahririni Kıyas ve Taklide Reddiye kitabımda yaptım. Oraya bakınız.)

- b- Yönetenlerin uydurduğu helal ve haramlara uymakla beraber, Allah'a iman eden ve Allah'ın haram ettiğine helal veya helal ettiğine haram demeyenler. Bunlar, itikad planında değil, amel ve fiil planında yönetenlere uyarlar. Nefis ve şeytana uyan müslümanların durumu da budur. Bunlar bu uymalarıyla kâfir değil, günahkâr olurlar. Günahkâr olmaları ise kesindir. Zira Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"İtaat ancak meşru olan işlerdedir." (Buhari, ahkâm babında rivayet etmiştir.)

"Müslüman kişi, hem hoşlandığı, hem de hoşlanmadığı işlerde yönetenleri dinlemek ve onlara itaat etmek durumundadır. Ancak günah olan bir şey emredildiği zaman dinlemek de yoktur, itaat etmek de." (Buhari cihad babı, Nesai bey'at babı.)

İbn Kayyim rahimehullah şöyle der: "Bu hadisler gösteriyor ki, günah olan bir işte amirlerine itaat eden kişi günahkâr olur. O iş emir üzere yapmış olması Allah katında ona mazeret olmaz." (İbn Kayyim Şerhu Süneni Ebi Davud (3/429) Fakat sadece itaat etmekle kişi kâfir olmaz. Kâfirlik, itaatin yanında itaat ettiği yanlışın doğru olduğuna inanmak halinde vücut bulur. Nitekim İbnu'l-Arabi rahimehullah şöyle der:

"Kâfire itaat eden kişi, iman ve küfrün yeri olan itikatta da itaat ederse, müşrik olur. Fakat fiilde ona itaat etmesine rağmen, itikadıyla o fiili kabul ve tasdik etmezse, sadece günahkâr olur." (İbnu'l-Arabi Ahkamu'l-Kuran (2/743)

- 2- Yönetenlerin doğru olmayan icraatından hoşlanmayan, rıza göstermeyen ve kereh duyanlar. Bunlar, Allah'ın indirdiğiyle yönetilmemek sebebiyle kâfir olmak şöyle dursun, günahkâr bile olmazlar. Ancak nasihat etme, ikaz ve uyarıda bulunma ve hoşnut olmadıklarını açıklama gücüne sahip olanlar, bunu yapmadıkları takdirde, bundan dolayı günaha girerler. Nitekim Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Başınıza bir takım amirler gelecektir. Bunlar bazı işleri doğru, bazılarını yanlış yapacaklardır. Yanlışlarına karşı hoşnutsuzluğunu açıklayanlar sorumluluktan kurtulacaklar, kalben çirkin görenler de selamette olacaklardır. Fakat rıza gösteren ve uyanlar ne sorumluluktan kurtulacak, ne de selamette olacaklardır." Sahabeler:

"Ey Allahın rasulü! Bu amirlere karşı savaşmayalım mı?" diye sorunca:

"Hayır, namaz kıldıkları sürece onlarla savaşmayın" buyurmuştur. (Müslim imaret babı. İleride yönetimler hakkında mülahazalar başlığı altında inşallah bu konuyu tekrar ele alacağım.)

Yöneticelere İtaat Edenleri Tekfir Edenlerin Delilleri ve Bunların Özet Cevabı

Allah'ın indirdiğiyle hükmetmeyen yöneticilere itaat edenlerin kâfir olduklarını söyleyenler şu delilleri ileri sürerler.

1. **Ayet: "Yahudiler, Allah'ı bırakıp bilginlerini, rahiplerini ve Meryem oğlu İsa'yı rab edindiler (Tevbe 31) Yahudiler zikredilen kişilere ibadet etmemişler sadece onların dediklerini yapmış ve onlara uymuşlardır. Cenabı Hak bu olayı ilahlaştırma olarak isimlendirirken bunu yapanların niyetlerini ve itikatlarını nazarı itibara almamış sadece fiillerini değerlendirmiştir.**

Cevap: Yahudilerin kendi bilginlerinin ve rahiplerinin haram helal ve helali haram etmelerine uymaları sadece fiil değil, aynı zamanda bir itikad olayıdır. Çünkü Yahudiler bu kimseleri Allah'ın yerine koymuş O'na ortak koşmuşlar; Allah'ın hakkı ve yetkisi olan haramlaştırma ve helalleştirme hak ve yetkisinin onlarda da bulunduğu inanmışlar ve b inançla Allah'ın kitabında (Tevrat) bildirilen ilahi hükümleri bırakıp bu kimselerin hükümlerine uymuşlardır.

2. **Ayet: "Haram ayların yerlerini değiştirmek küfürde ileri gitmektir." (Tevbe 37) Haram ayların yerlerini değiştirmek fiildir. Cenabı hak bu fiili işleyenlerin niyet ve itikatlarını önemsemeden onların kâfir olduklarını bildirmiştir.**

Cevap: İbnul Arabî ayetin tefsirinde şöyle der: "Bu ayet müşrik Arapların çeşitli küfürleri bir araya getirdiklerini açıklıyor. Onlar "Rahman da kimdir?" diyerek Yaratıcıyı inkâr ettiler. "Kemikler çürümüşken onları kim dirilebilir?" diyerek dirilişi inkâr ettiler. "Bizden olan bir insana mı uyacağız?" diyerek Peygamberi inkâr ettiler. Ondandır sonra da helal ve haram etme yetkisinin Allah'a ait ve O'na mahsus olduğunu inkâr ederek O'nun haram kıldığı ayların yerlerini değiştirdiler. Onların küfürde ileri gitmesi helalleştirme ve haramlaştırma yetkisini kendi kendilerine vermelidir."

3. **Ayet: "De ki Allah'a ve Rasulüne itaat edin. Bundan yüz çevirirlerse bilsinler ki Allah kâfirleri sevmez" (Ali İmran 32) Allah'a ve Rasulüne itaat fiil ve ameldir. Ayette, bu fiilden yüz çevirenlerin, itikatlarına bakılmaksızın kâfir oldukları bildirilmiştir.**

Cevap: Bu ayet Necran Hıristiyanları hakkında indirilmiştir. Cenabı Hak bu ayette Peygamberine: "Bu Hıristiyanlara söyle! "Allah'a ve Rasulüne inanıp yeni dine uysunlar. Bu yeni dine ve son Peygambere inanmazlarsa önceki inançlarına rağmen kâfir olurlar ve Allah kâfirleri sevmez." Emrini vermiştir.¹⁵

4. **Ayet: "Üzerinde Allah'ın ismi anılmayan hayvanların etini yemeyin! Bunu yemek fısk ve günahdır. Şeytanlar, sizinle mücadele etmeleri için dostlarına telinde bulunurlar. Onlara itaat ederseniz siz de müşrik olursunuz.** (En'am 121) Bu ayette zikredilen itaatten maksad, müşriklere uyup kesilmedikleri için Allah'ın isminin anılmadığı ölü hayvanların etini yemektir. Bu fiili işleyenlerin itikatlarına bakılmaksızın onların müşrik olacakları bildirilmiştir. İşte bütün bu deliller küfrün gerçekleşmesi için fiilin yeterli olduğunu bunun yanında o fiili işleyenlerin niyet ve itikatlarının şöyle veya böyle olmasının önem taşımadığını gösteriyorlar.

Cevap: Kurtubi "Onlara itaat ederseniz siz de müşrik olursunuz" ayetini şöyle tefsir etmiştir: "Onlara itaat ederek Allah'ın haram kıldığı ölü hayvanın etini helal sayarsanız müşrik olursunuz." (Kurtubi (7/77)

O halde buradaki itaat sadece fiili değil aynı zamanda Allah'ın haram ettiği bir şeyin helal olduğuna inanmaktır. Yani itakatla alakalıdır.

Nitekim bu konular ileride itaat ve ittiba başlığı altında detaylı olarak ele alınacaktır.

Ebu Hanzala'nın Müşrik Toplum Benzetmesi Üzerine Notlar:

Ebu Hanzala risalesinde şöyle diyor:

"Bir benzetme:

Bir toplum düşünün, Allah onları mazeretli saymamış ve müşrik - kâfir diye isimlendirmiştir. Bu isimlendirme de etkili fiiller şunlardır:

- O toplum Allah'ın varlığına inanmakla beraber salih insanlar olduklarına inandıkları putlara ibadetlerini sarf ediyor, onlardan fayda ve zarar bekliyorlardı. Bunu asla müşrik olmak adına değil, İbrahim (a.s.)'in dininin bu olduğuna inandıkları için yapıyorlardı. "

Mulahaza: "İnandıkları için" ifadesi yerine "zannettikleri için" demek daha uygun olur. Zira burada onlar İbrahim'in dininden bir delil sormamışlar, mücerret olarak atalarını taklit etmişlerdi. Bu da Araf suresi 172-173. Ayetlerinde zikredilen fitrî sorumluluğu yerine getirmemek anlamına gelmektedir. Günümüzde tevhibi söylediği halde şirk koşan sufilerin birçoğu da yaptıklarının ayetlere ve hadislere dayandığını zannetmekte, bu konuda bazı tevil edilen ayetlere ve sahih olmayan hadislere sarılmaktadırlar. Bu sebeple onların dayandıkları hüccetin durumu açık bir şekilde ortaya konulup,

¹⁵ Bu Ayeti Kerime de İslamiyeti kabul etmeyen Yahudi ve Hıristiyanların kâfir olduklarına delildir.

onlar da bu durum karşısında ya sahih delillere yönelecekler ya da sadece Salih zannettikleri şahısları taklitle yetineceklerdir. Eğer ikincisi olursa yani taklidi seçerlerse evet, tekdir edilirler.

Yine şöyle diyor: *"- O toplumun bir parlamentosu vardır. Darun nedve adında. Her kabilenin önde geleni orda kabilesini temsil ediyor, yasama (teşri) isini orda yapıyor, hayat düzenini yeni kanunlarını orada belirliyorlardı."*

Mulahaza: Mekkeli müşrikler ile günümüz ortamı hakkındaki bu mukayese yerinde değildir. Zira Mekkeli müşriklerin Darun Nedve'sine karşı Müslümanların Darul Erkam'ı vardı. Yani Müslümanların safı ile müşriklerin safı ayrı idi. Bugünkü parlamentolarda ise vekiller - ister Müslüman, ister kafir olsun fark etmez - hem Müslümanlar hem de kafirler adına söz sahibi olmaktadır. Nitekim safların ayrı olmadığı bir ortamda Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in hilful fudul meclisine dâhil olması ve nübüvvetten sonra da "tekrar olsa yine girerdim" buyurması bu konuda düşünülmelidir. Tabi ki burada kastımız, Allah'tan başkası adına yemin edildiği, Allahın hükümlerinin iptal edilip yerine beşeri sistemlerin hâkim kılındığı meclislere Müslümanları teşvik değildir. Bundan Allaha sığınırım.

Ancak, küfür ve zulüm üzere devam eden bir ortamda, kendisinin Müslüman olduğunu iddia eden ve Müslümanların kâfirlerin hegemonyası altında ezilmesine bir nebze olsun karşı çıkabilmek maksadıyla parlamentoya giren – ya da bu maksada hizmet ettiği düşünülen – kimselere oy verenleri, küfür işlemekle itham etmek ve tevhide başka bir muhalefetleri olmadığı halde onları sırf bu oy kullanma fiilinden dolayı Mekkeli müşriklere benzetmek yerinde olmaz. Bilakis doğru benzetme; Müşriklerin zulmünden kurtulmak için bir başka müşrik olan Ebu Talib'in himayesine girmeyi kabullenen Nebi sallallahu aleyhi ve sellem, İbn Dugunne'nin emanına sığınan Ebu Bekir radiyallahu anh, Hristiyan olduğu bilinen bir yönetime sığınan Habeşistan muhacirleri ve buna benzer örneklerle olmalıdır.

Onların bir müşrikten diğer müşriğin himayesine sığınmaları, himayesine sığındıkları müşriklerin herhangi bir batılını kabullendikleri anlamına gelmemiştir. Yine İslam'a uygun biat uygulamasında dahi, bir Müslüman biat ettiği emirin zulm işlemesinden mesul tutulmamış, bilakis hadiste; "emirin sırtına vurup malını alarak zulmetse bile itaat et" denilmiş, Allah'ın indirdiği olmayan bu zulme rağmen, ona itaatten el çekmemesi emredilmiş, bu meşru biat dahi, biat edilenin her yaptığından mesuliyet yüklenmek anlamına gelmemiştir. Bu örneği, küfrün istediği düzeni; partilerin hiçbir şekilde değiştirip muhalefet edemedikleri sistemde, "beyhude bir amel" olan oy kullanmaya teşvik için değil, mücerret oy kullanma fiilinden dolayı, bu fiile demokrasiyi kabullenmek anlamının yüklenmesinin ve insanların sadece bundan dolayı tekdir edilmesinin ne kadar isabetsiz olduğunu ifade etmek için veriyorum.

Evet demokrasi islam'dan ayrı bir dindir ve birçok insan demokrasinin İslam'dan ayrı bir din olduğunu idrak etmemişlerdir. Zira bu idrak tebliğe muhtaçtır. Günümüzde Demokrasinin ayrı bir din yani küfür olduğu hususu, daha baskıcı küfür rejimlerinin yanında ehven kalması sebebiyle, dinde bilinmesi zaruri olan hususlar arasında net olarak belirginleşmemiştir. Zira demokrasi, çoğu zaman İslam'ın aleyhine değil, voluntarist (dayatmacı) Kemalizm gibi dinlerin aleyhine olarak, ehven bulunmaktadır. Demokrasi küfür, naslarda ismen gelmediği için, bunun küfür olduğuna delalet eden naslarla hüccet ikamesi yapılmadan, tekfir konusu edilmemelidir. Çünkü bizim yaşadığımız ortamda demokrasiden daha beter küfür sistemleri hâkim olmak, bu dayatmacı küfre karşı İslam'ın sisteminin tercihine imkânlar elvermediği yerde demokrasinin tercih edilmesi, Müslümanların değil kâfirlerin aleyhine olmakta ve dayatmacı küfür cephesini zayıflatmaktadır. Mücerret oy kullanma fiiline anlamlar yüklenerek bunun küfür olduğuna hükmedilmesi ise, bu amel naslarla küfür olarak tanımlanmadığından, "Allah'ın dininde hüküm koyma" yani "teşride bulunma" tehlikesini beraberinde getirir. Zira oy kullanmaya demokrasiyi benimsemek dışında anlamlar yüklenmesi de söz konusu olmaktadır. Bu meseleyi daha iyi anlamak için, Hudeybiye musalahasında, Müslümanların kesin olarak aleyhine görünen maddeleri Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in imza attırması, ama bunun içeriği benimsemiş olduğu anlamına gelmemesini düşünmenizi tavsiye ederim.

Ebu Hanzala şöyle devam ediyor: *"- Bütün dostlukları ve düşmanlıkları kutsallık attettikleri putları, ataları, kabileleri içindi.*

- Ahlaksızlık (kumar- zina) mubah sayıldığı gibi övünme aracıydı. Fakat bu insanların döneminde ne kitap, ne sünnet, ne tevhidî basım yapan yayınevleri ve nede muvahhid alimler vardı. Birkaç kişi bu şirklerden uzak kalmaya gayret ediyor, onlar da toplumda etkisiz şahsiyetler oldukları için arka planda kalıyorlardı. Hakka ulaşma imkânları da neredeyse yok denecek kadar azdı. Bu toplum kendini İbrahim (a.s) dininde sayıyor ve bu yaptıklarını da Allah için yapıp ona yaklaştıklarını zannediyorlardı. Tüm bunlara rağmen Allah bu toplumu mazeretli saymamış, onları kâfir ve müşrik diye isimlendirmiş, Resul de onların ateşte olduğunu haber vermiştir

"Kitap ehliinden ve putperestlerden küfre kayanlar kendilerine açık delil gelinceye kadar üzerinde bulduklarından ayrılacak değillerdir." (Beyyine 1)

"Onlara, Kitaplarını doğrulayıcı olarak Allah katından bir Kitap geldiğinde (onu inkâr ettiler.) Hâlbuki o Kitapla daha önce müşrikler üzerinde yardım ümit ederlerdi. Ne zaman ki tanıdıkları Hak onlara geldi, onu inkâr ettiler. Kâfirlerin üzerinde Allah'ın laneti vardır." (Bakara 89)

Dikkat edilirse Allah o toplumu iki ayette de kâfir diye isimlendirmiştir. Resulullah (s.a.v.): Babasının durumunu soran adama "benim babamda senin babanda ateştedir" (Müslim), yine bir Müslüman hangi müşrikin kabrine uğrarsa Muhammed (s.a.v)'in onu ateşle müjdelediğini söylemesini isteyerek, onların ateş ehli olduklarını bildirmiştir."

Mulahaza: Bu ifadelere kısmen katılmakla beraber şunların da belirtilmesi gerekiyor: zina eden, içki içen ve diğer kötülükleri işleyen kimselerin hükmü kelime-i tevhidi söyleyen ile söylemeyen arasında farklılık göstermektedir. İslam ile yönetilen bir ülkede zina edip bunu helal saydığı açığa çıkan kimse tekfir edilirken, küfür ile yönetilen bir ülkede zina edip bunu helal saydığı ortaya çıkmayan kişi tekfir edilmez. Bugünkü Taguti yönetimler, koydukları kanunlarla halklarının helal-haram inancını değiştirememektedirler. Hatta bu ülkede zina edip içki içenlerden dahi "devlet serbest bıraktı, bu yüzden bunlar helal oldu" diye inanan bir kimse görmek zordur. Yine bu devlet, çıkardığı kanunları din edinmeye zorlamamakta, Anayasa 24. Maddesiyle inanç özgürlüğü sunduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla günümüzdeki yöneticiler, Cengiz gibi kâfirlerin halkı din edinmeye zorladığı, kabul etmeyenlerin cezalandırıldığı Yasık gibi kanunnameleriyle, pek çok yönden benzerlik arz etse de tam olarak örtüşmemektedir.

Halbuki bu yönetimlere muhatap olan halkın zihninde daha tehlikeli tagutlar vardır ki, bunlar; dinde kıyasları, içtihatları, keşifleri ve görüşleriyle hüküm koyabileceklerine inandıkları mezhepleri, alimleri, önderleri ve şeyhleridir. Elbette bu sözlerimizle sahih akideye sahip âlimlerin tagutluk yaptıklarını iddia etmiyoruz, lakin onlar tagutluk yapmadıkları halde, insanlar onları Allah ve rasulünün önüne geçirmekle kendi kendilerine tagut edinmektedirler.

Diğer bir uyarılması gereken husus da şurasıdır: Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in nübüvvet ve daveti ile safların ayrılmasından önce Mekke'ilerin durumunda hâkim olan şirk vardı. Genel hüküm bu olmasına rağmen, bu ortamda ölen muayyen bir şahsın tekfirine hükmedilmemesi dikkat çekicidir. Şöyle ki;

Mekke döneminde Ebu Talib'in ölmesi üzerine onun için başışlanma dilemek isteyen Nebi sallallahu aleyhi ve sellem, müşrik olarak ölenlere başışlanma dilemekten yasaklanmıştı. Bu olaydan sonra Medine'ye hicreti esnasında Nebi sallallahu aleyhi ve sellem, Ebva'da annesinin kabrini ziyaret etmek ister, buna Allah tarafından izin verilir. Lakin annesi için başışlanma dilemek istediğinde buna izin verilmez. Buradan da anlaşılıyor ki, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem, önce annesinin, müşrikliğin asıl olduğu bir toplumda ölmüş olmasına rağmen, müşrik olmayabileceğini düşünmüştü. Zira aksi halde daha önce yasaklandığı "müşriklere başışlanma dileme" fiilini işlemeyi düşünmezdi. Zahirde şirkine hükmedilmesi gereken annesi hakkında, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem böyle hükmetmemiştir.

Bu da "kâfiri tekfir etmeyenin kendisi kâfir olur" şeklindeki kaideyi yeniden düşünüp doğru anlamamızı gerektirir. O halde bu kaide; Allah ve rasulünün açıkça kâfir olduğunu belirttiği, Firavun, Nemrut, İblis, Ebu Cehil vb. gibi isimleri tekfir etmeyen hakkındadır.

Delil getirilen ayetlere gelince, bu ayetlerde hakkı bile bile inkâr edenlerin kâfir oldukları belirtilmektedir:

“Kitap ehlinde ve putperestlerden küfre kayanlar kendilerine açık delil gelinceye kadar üzerinde bulduklarından ayrılacak değillerdi.”
(Beyyine 1)

“Onlara, Kitaplarını doğrulayıcı olarak Allah katından bir Kitap geldiğinde (onu inkâr ettiler.) Hâlbuki o Kitapla daha önce müşrikler üzerinde yardım ümit ederlerdi. Ne zaman ki tanıdıkları Hak onlara geldi, onu inkâr ettiler. Kâfirlerin üzerinde Allah'ın laneti vardır.” (Bakara 89)

Görüldüğü gibi bu ayetler, müşriklerin bir delile tabi olmadan şirk üzerinde olduklarını, ancak açık deliller gelmesinden sonra bunu terk ettiklerini ifade ediyor. İkinci ayette ise bildikleri hakkı inkâr edenler tekfir edilmektedir. Dolayısıyla tevhid kelimesini ikrar ettikleri ve kendilerini islama nispet ettikleri halde, Kuran ve sünnetten tevîl ettikleri yahut zayıflığını bilmedikleri delile tabi olarak, bilmeden şirke düşen kimselere kâfir ismi verildiğine delalet etmez. Hakikati halde bu kimseler, şirke düştüklerini biliyor olmalarına rağmen tuttukları zayıf delilleri öne sürüyor olabilirler. Bu durum, hüccet açıkça ikame edilip, kalplerde olanlar açık hale gelmedikçe, evveleminde yine onların küfrüne hükmetmeyi gerektirmez.

Hüccet ulaşması meselesine gelince, Ebu Hanzala şöyle diyor:

“Kur'an ve sahih sünnetin günümüze ulaşmasına rağmen, bazıları ısrarla insanlara hüccet kaim olmamıştır derler. Bunca ayete rağmen bu kur'ana muhalif görüşlerini benimsemeyenleri de ilginç vasıflarla dillerine dolamışlardır. Aslında sadece kendilerini dolartar da farkında değillerdir. Bazıları da ilim ehlinin, sözlerini anlamadan delil getirirler. Bu konular hakkında en çok konuşan Seyhul İslam İbni Teymiye (r.h.) olduğundan dolayı da delil kaynakları o olmuştur.

Bu noktanın beyanına geçmeden önce diyoruz ki: Allah c.c. insanlara Kur'an ve Resulle hücceti ulaştırdığını, kıyamette de insanlara bunu soracağını muhkem ayetlerde beyan ettikten sonra, kim olursa olsun buna muhalif söz beyan etmesi bizleri bağlamaz. Allah c.c. hüccetini ulaştırmıştır. Resuller de bunu açıklamıştır. Nitekim Kitap ve sünnette bugün herkesin ulaşabileceği şekilde mevcuttur. Bundan dolayı hüccet ulaşmamış olması veya ikame edilmesinin gerekliliği gibi bir şey söz konusu değildir.”

Başka bir yerde de şöyle der:

“Bütün bu anlattıklarımızdan sonra kim bu topluma hüccet kaim olmamıştır, bunlara her gün işledikleri onlarca şirk anlatılıp beyan edilmelidir derse nihayet şu üç şeyin dışında başka bir şey anlaşılmasın; bu sözden;

a) Kur'an ve risalet (peygamberin haberi) hücceti bu topluma ulaşmamıştır. Bunu akıl ehli biri söylemez.

b) Kur'an ulaşmıştır, ama Allah tevhid ve şirk meselelerini net açıklamadığı için insanlar anlamamıştır. Bu sapıklığı iman ehli biri dile getiremez.

c) Kur'an ulaşmıştır, hüccet ulaşmıştır, fakat insanlar ilgisizdirler. Ilgisizlik ve yüz çevirme başlı başına bir küfür ve imanı bozan unsurlardandır. şeyh Muhammed bin Abdulvehhap üzerinde icma edilen on tane imanı bozan unsurun arasında yüz çevirme ve ilgisizliği de saymıştır."

Mulahaza: Hüccetin Mushafların ellerde mevcut olmasına bağlanması hatadır. Sahih sünnetin ulaştığı iddiası da su götürür. Kuran, Rasulün beyanı olmadan doğru anlaşılamaz. Nitekim Nahl suresi 44. Ayetinde:

"Sana da zikri (Kur'an'ı) indirdik ki, insanlara kendileri için indirileni açıklayasın ve onlar da iyice düşünsünler" buyrulmuştur. İlk nazil olduğu anlarda bir kısım ayetleri yanlış anlayan sahabeleri Rasullullah sallallahu aleyhi ve sellem'in düzeltmesine dair rivayetler hadis kitaplarında bolca mevcuttur. Kaldı ki bizim yaşadığımız ortamda Kuran ancak meallerden takip edilmekte, mealde yapılan hatalardan dolayı birçok hakikat de gizli kalmaktadır.

Mesela "dua" kelimesinin pek çok yerde "ibadet" kelimesiyle tercüme edilmesi, kastedilen anlamı daraltmaktadır. Mesela **"Allah ile beraber başka bir ilaha seslenme"** (şuara 213) ayetinde seslenme diye tercüme ettiğimiz kelime, dua fiilidir. Bu kelime bazı meallerde "kulluk" ve "ibadet" diye meallendirilmiştir. Duanın bir ibadet olduğu doğrudur, lakin Allah Azze ve Celle'nin kullandığı kelime yerine müteradifinin seçilmesi, duanın bir ibadet olduğu ve bunun yalnızca Allah'a halis kılınması gerektiği gerçeğini perdelemiştir. Zira ibadet genel bir isim, dua ise onun bir cüzüdüdür. Yine Kuran'da "rab" kelimesinin geçtiği yerlerde mealde "Allah" kelimesinin kullanılması, kastedilenin doğru anlaşılmasını engellemektedir. Allah'ın sıfatlarının zikredildiği ayetlerde kelimcilerin tevilleriyle meal verilmeyen bir Kur'an meali de bulmak oldukça zordur.

Sünnete gelince, son yıllarda hadis kitaplarının tercümesi, önceki yıllara nazaran daha fazla yaygınlaşmış olmakla beraber, tercümelelerdeki hataları da bir tarafa bıraktığımızda, hadislerin sahihini sakimini tespit etme işi hiç de kolay değildir. Üstelik birçok hadis kitabından, sadece tercüme edilen kısmını temin etmek bile maddi bir külfete bakmaktadır. Her ne kadar bazı fahri ilim meclislerinde bunların ücretsiz dersi yapılmakta ise de, herkesin aynı imkana sahip olduğunu kim iddia edebilir? Dolayısıyla doğru tercüme edilip edilmediğini, sahih olup olmadığını bilmekte zorlanan insanlar için, sırf hadis kitabının mevcut olmasıyla hüccet ulaştığını iddia etmek, vakıayı bilmemektir. Mesela Ramuzü'l-Ehadis kitabından ders meclisleri düzenleyen ve içindeki sahih-uydurma karışık rivayetlerden batıllarına delil getiren Nakşi cemaatleri, için lehlerine mi yoksa aleyhlerine mi hüccet ulaşmıştır, tartışıılır.

Yaşadığımız ortamdaki Kur'an ve sünnet bilgisine misal olarak bunları zikrettikten sonra meseleye başka bir bakış açısı getirelim:

Abdurrazzak, Musannef'inde Kudame b. Mazun kıssasını rivayet etmiş, diğer birçok muhaddis de kitaplarında sahih isnad ile bu kıssayı nakletmişlerdir. Kudame b. Mazun bedir ashabındandır. Kur'an'ın ve sünnetin, günümüzdekine nazaran daha açık ortada olduğu, cehaletin günümüzdeki gibi yaygınlaşmadığı, Allah'ın kitabına nazil olduğu Kureyş lisanında muhatap olan, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in âlim sahabelerinin hayatta olduğu, Halifenin Ömer b. Hattab radiyallahu anı olduğu bir zamanda, içki içmesi üzerine halifeye getirilmiş, neden içtiği sorulduğunda, Maide 93. Ayetini delil getirerek içki içmenin kendisine helal olduğunu iddia etmişti.

Ortam açıkladığımız gibi olmasına rağmen Ömer radiyallahu anı ona hücceti ikame etmiş ve tekfir etmemiş, içki içen müslümana uygulanması gereken had cezasını uygulamıştı.

Şimdi Ebu Hanzala'nın: "*Kur'an ve risalet (peygamberin haberi) hücceti bu topluma ulaşmamıştır. Bunu akıl ehli biri söylemez.*" dediğini ve hüccet ikamesi şart koşanları: "*Bunca ayete rağmen bu kur'ana muhalif görüşlere sahip olmak*"la niteleyen sözlerini tekrar düşüncecek olursak, - ileride görüleceği gibi cehaleti de tekfiri mani saymayan - Ebu Hanzala'nın, Ömer radiyallahu anı'nın bu davranışı karşısında, kendisi hakkında nasıl hükmetmemiz gerekirdi?

Kaldı ki, Ebu Hanzala'nın yukarıdaki sözlerinden anlaşıldığına göre "bizim yaşadığımız ortamdaki ilim ve hüccet, sahabelerin yaşadığı dönemden bile daha açıktır" Ben de diyorum ki, akıl sahibi kimse asıl bunu söylemez. Zira Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, ilmin kaldırılacağını, cehaletin yaygınlaşacağını, dinin tekrar garib hale döneceğini müteaddid hadislerinde açıklamıştır. Nitekim bugün Kur'an'ı tefsir etmiş bir Seyyid Kutub'un, Mevdudî'nin, Kuran ve sünnetin kendisine başkalarından daha açık ulaştığı birçok ilim ehlinin ne denli ciddi hatalara düştüklerine de şahit olmaktadır.

Muhammed b. Abdilvehhab'ın saydığı on unsur arasında yüz çevirme maddesinin zikredilmesi ve bunu Ebu Hanzala'nın nasıl ele aldığına baktığımızda cehaleti tekfirin manilerinden görmediğini anlıyoruz. Zira kişiyi küfre sokan yüz çevirme, kendisinden yüz çevrilen şeyin mahiyetine bağlı olmakla beraber, ancak hakkın apaçık bir şekilde sunulmasından sonra olmalıdır. Nitekim Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

"Allah, bir milleti doğru yola erıştirdikten sonra, sakınacakları şeyleri onlara açıklamadıkça, sapıklığa düşürmez." (Tevbe 115) bu ayette görüldüğü gibi, hakkın muhataplara – anlamaları şart olmasa da - anlayabilecekleri şekilde sunulmuş olması gerekir.

Herhalde bu hakkı sunan kişilerin de, hakka tabi olan kimseler olması gerekir. Bu şartı, insanlar arasındaki hüküm için söylüyorum. Yoksa Allah katında, hakkı sunan kimsenin hakka tabi olmayan biri olması sebebiyle reddedilmesi geçerli olmaz. Hak kimden gelirse gelsin kabul etmek gerekir.

Lakin hüccetin ulaşması noktasında bu unsur bir engel teşkil edebilir. Nitekim Allah rasulü Sallallahu aleyhi ve sellem, yaşadığı toplumun fitri değerleri açısından, sahip olduğu meziyetler sebebiyle el-Emin diye bilinir, bu husus, onun sözünün dinlenilir olmasını sağladı. Yine O'nun mucizelerle desteklenmiş olması, birer tebliğci olarak ashabının da, işittiklerine derhal itaat ederek, fitri kabul değerlerinde birer numune olmaları, onların tebliği ile, Kuran ve sünnete uyduğunu iddia eden başka gruplar tarafından "sapıklık" ile itham edilen, ashaba kıyaslanamayacak derecede kusurlarla muttasıf bizlerin tebliğini eşit görmemize engel olmaktadır.

Ebu Hanzala şöyle diyor:

"Kastımız sudur: Kendince Müslüman olduğunu zanneden, üzerinde bulunduğu halin, Allah'ın razı olduğu hal olduğunu düşünen insana, bu zannı fayda sağlar mı? Ya da yaptığı sirk ve küfrün, kendini şirke sokmadığını zannetmesinin bir faydası olur mu?"

Eğer şirkten teberri edip, muvahhid olarak Allah'a c.c. teslim olmuşsa, bununla beraber bazı yanlışları dahi olsa (şirke bulaşmadıkça) bu zannı kendine fayda verir. Nihayet bu zan yakın gibi olan zandır.

Fakat şirkten teberri etmemiş veya içinde bulunduğu dönemin her türlü sirkini ve eski cahiliyenin şirkini işliyorsan bu zan kendisine hiçbir fayda sağlamaz. Zira insanın üzerinde bulunduğu haline itibar edilir zannına değil.

"Allah insanlardan bir takımını doğru yola eristirdi, fakat bir takımı da sapıklığı hak etti, çünkü bunlar Allah'ı bırakıp şeytanları dost edinmiş ve kendilerini doğru yolda sanıyorlar." (Araf 30)

Bu ayette kastedilen ister Mekkeli müşrikler olsun, isterse de Hz. Âdem den sonra şirke bulaşanlar olsun. Kendilerinin hidayet ehli oldukları zannı maalesef onlara fayda sağlamamıştı. Çünkü üzerinde oldukları hal şeriatın tasvip etmediği bir haldir.

Imam Taberi, bu ayetin tefsirinde diyor ki: *"bilakis onlar bu yaptıklarını hak ve hidayet üzere ve doğrunun kendi yaptıkları olduğuna inanarak yaptılar. Bu ayet "Allah hiç kimseye yaptığı masiyet veya itikat ettiği sapıklıktan dolayı azap etmez, ta ki onun doğru şeklini bilip Rabbine inat olarak yaparsa azap eder" diyenin hatalı olduğuna en açık delildir. Çünkü öyle olmuş olsa, hak ehliyle, yolunun doğru olduğunu zan ettiği halde sapitan arasında fark kalmamış olur. Muhakkak Allah bu ayetle iki taifenin ismini ve hükümünü ayırmıştır." (Taberi Tefsiri)*

Mulhaza: Burada itiraz ettiğimiz nokta, küfrünün açığa vuranlar üzerinden hareketle, tüm toplumu tekfir etmektir.

Tevhid kelimesini ikrar etmeyenlerin yaptıklarından hareketle, bunu ikrar edenleri aynı hükme dahil etmektir.

İslam'a aykırı olduğu açıkça ortada olan bir yola mensup olanın kendisini hak yolda zannetmesine rağmen tekfir ediliyor olmasından hareketle, İslam'a mensup olduğu halde batıl işleyip hak zannedeni tekfir etmektir.

Nitekim cehaletin tekfire mani olmasına karşı çıkan başka bir harici ekolü de tıpkı Ebu Hanzala gibi Araf 30. Ayetini tekfirlerine delil olarak öne sürmektedir.

Şüphesiz bu ayette sözü edilenler, apaçık hakkı terk edip zanna tabi olanlardır. Ama İslam'a girdiği halde, batıl işleyenler ile, İslam'dan yüz çevirip batıl işleyenlerin farkı açıktır.

İmam Taberi'nin açıklamasına gelince, o bu ayetin izahında tekfir meselesinden bahsetmemiş, hak zannederek batıl işleyenin azaba uğrayacağını dile getirmiştir. Zira zanna tabi olmak yasaklanmıştır. Tekfir ise başka bir meseledir.

Daha sonra Ebu Hanzala şöyle diyor:

“Ey Muhammed! "Size, amelce en çok kayıpta bulunanları haber vereyim mi?" de. Dünya hayatında, çalışmaları boşa gitmiştir, oysa onlar, güzel iş yaptıklarını sanıyorlardı" (Kehf 103-104)

İşte kardeşim sana apaçık bir ayet daha. İnsanın güzel şeyler yaptığını zannetmesi insanın amellerinin boşa gitmesini önleyemiyor. Çünkü insanın niyeti ve zannının net olması gerektiği gibi, üzerinde olduğu yolun da net bir sekil de Allah'ın onayladığı bir yol olması gerekir.

Burada en ilginç olanı ise, Allah sirk üzere olup güzel şeyler yaptığını zannedenlere "amel yönünden en çok hüsrana uğrayanlar" derken, bazıları bu tip insanları mazur görmekte "amel yönünden bedbaht olsa da, özürlü olduğundan dolayı bahtıyar" olduğunu ve mazeretliler sınıfına dâhil olduğunu söylerler.

İnsan bunların sözlerini ve yazdıklarını okuyunca bir an keşke bizde toplum gibi bir şey bilmeyen, hiç dine teveccüh etmeyenlerden olsaydık diyeyi geliyor! O kadar oku, araştı, rabbinden hidayet iste, yanlış yaparsan vay haline, çünkü sen biliyorsun. Adam bir gün kur'an'ı eline almasın, neden bu kuran gönderilmiş, rabbim ne demiş, ne istemiş hiç ilgilenmesin, sirk nedir, küfür nedir, tevhid nedir, yaratılış gayesi nedir, insanın yapması gereken nedir bilmesin ve bilmek için gayret sarf etmesin... Yine de MAZUR sayılsın ve cennete gitsin!

İmam Taberi bu ayette şöyle der: "Eğer söz bazılarının zannettiği gibi, "kimse bilmeden Allah'a kâfir olmaz" şeklinde olsaydı, bu insanların (ayette geçen) yaptıkları bu amellerde- doğru olduğunu sanarak yaptıkları amellerde- ecir alan ve isabet edenlerden olması gerekirdi. Fakat söz bunun hilafıdır. Çünkü Allah onların kâfir olduğunu amellerinin de boşa gittiğini haber vermiştir.

Kardeşim Allah bana ve sana merhamet etsin. İmam nede güzel açıklıyor. İnsanın doğru olduğuna inanıp yaptığı fakat Allahın sözüne muhalif söz ve eylemleri faydalı olsa kâfirler, kâfir değil isabet edip sevap kazanmış insanlar olurlardı."

Mulahaza: Ebu Hanzala, burada da az önce işaret ettiğimiz hakkı batıla karıştıran tavrını devam ettirmektedir. Zira Hakkın öğrenilmesine teşvik eden, bunu vacip gören, ama tekfir konusunda şartların oluşması ve manilerin ortadan kalkmasını gözetenerler ile ilimden uzak kalmayı öven batıl ehlini bir tutmaktadır.

Delil getirilen ayet ve Taberi'nin açıklamasına gelince, Taberi'nin: "bu insanların (ayette geçen) yaptıkları bu amellerde- doğru olduğunu sanarak yaptıkları amellerde- ecir alan ve isabet edenlerden olması gerekirdi." Şeklindeki ifadesine hiç dikkat etmemektedir. Zira delile dayanarak hata etmekle, zanna dayanarak hata etmek net bir şekilde ayırt edilmiştir bu ifadelerde. Nitekim Allah rasulü, icthad edip hata edenin de icthadından dolayı, yani zanna uyduğundan değil, delili araştırdığından dolayı, isabet edene nisbetle eksik de olsa, ecir kazanacağını açıkça ifade etmiştir.

Lakin bu ayetin tefsirinde, aynı yerde Taberi'nin şu naklini aktarmakta fayda var:

سأل عبد الله بن الكوّاء علياً عن قوله (قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا) قال:
أنتم يا أهل حروراء

Abdullah b. el-Kevva, Ali radiyallahu anh'e: "**Amelleri bakımından en çok hüsrana uğrayanların kimler olduğumu bildireyim mi?**" ayetini sordu. Ali radiyallahu anh dedi ki:

"Onlar sizlersiniz ey Harura halkı (hariciler)" (Taberi Tefsiri 18/127)

Şimdi bu meselede bir Müslümanın zanna tabi olmasındaki farka dair bir numune daha arz edelim:

Halid b. Velid radiyallahu anh, Beni Cuzeyme kabilesine gönderilmişti. Onları islama davet etti. Onlar: "Müslüman olduk" diyemediler fakat onların dilinde bu anlama gelen:

"Sabiî olduk, sabiî olduk" dediler. Bunun üzerine Halid b. Velid onlarla savaştı ve esir aldı. Daha sonra esirlerin de öldürülmesini emretti. İbn Ömer radiyallahu anhuma Esirini öldürmeyi reddetti ve diğer sahabelerin de öldürmeyeceğini, durumu Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e arz edene kadar bu emri uygulamayacaklarını söyledi. Rasulullah elini kaldırdı ve iki kere:

"Allah'ım! Ben Halid'in yaptığından beriym" buyurdu, onlar için de diyet ödedi. (Buhari 4339)

Halid ra. bir zanna tabi olmuş, İbn Ömer ise delile başvurmuştur. Ancak Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, Halid radiyallahu anh'ı – hem de tekfir gibi önemli bir meselede - zanna dayalı hükmedip kan döktüğü için tekfir etmemiş, fakat onun yaptığından berî olduğunu belirterek bunun yanlış bir davranış olduğunu da açıklamış oldu.

Mesele Ebu Hanzala'nın anladığı gibi olsaydı Halid b. Velid hakkında veya ona benzer bir duruma düşen Usame b. Zeyd hakkında hükmün, zahirde İslam'ına hükmedilmesi gereken bir konuda doğru yaptığını zannederek hata eden bu kimselerin tekfir edilmesi gerekirdi. Ama Allah'ın rasulü böyle hükmetmemiştir.

Bu ayeti kerime (Kehf 103-104) İtikadi konuların herhangi birisinde kendilerine muhalefet eden yahut da onları bilmeyen kişileri tekfir eden kimselerin gösterdikleri delillerden biridir.

Ancak bu âyetten sonra gelen ifade bu iddiayı ileri sürenlerin dediklerini çürütüyor. Çünkü yüce Allah: "İyi işler yaptıklarını sandıkları halde" ifadesinin hemen akabinde şöyle buyurmaktadır:

"İşte onlar Rablerinin âyetlerini ve O'na kavuşmaya inkâr eden, bu yüzden yaptıkları boşa giden kimselerdir ki, biz onlar için Kıyamet gününde hiçbir ölçü tutmayacağız. İşte inkâr ettikleri, âyetlerimi ve rasûllerimi alaya aldıkları için onların cezası Cehennemdir." (Kehf, 105-106)

Böylece âyet-i kerime'nin başının İslâm dinine tümüyle muhalefet eden kâfirler hakkında olduğuna, bu ifadeler delil teşkil etmiş oluyor.

Bir kimse eğer: "Sizler hata ettikleri zaman mücte-hidler, bilgisiz kaldıkları zaman da câhilleri mazur kabul ettiniz. O halde Yahudileri de, Hıristiyanları da, diğer dinlere mensup olanları da mazur görünüz. Çünkü onlar da içtihat etmişlerdir ve hayrı bulmak istemişlerdir" şeklindeki bir karşı iddia ile karşımıza çıkarsa; Allah'ın yardımını dileyerek şöyle cevap veririz:

Bizler mazur gördüğümüz kimseleri kendi görüşümüzden hareket ederek mazur görmediğimiz gibi, zannımızla ve hevâmızla da kimsenin küfrüne hüküm vermiyoruz. Ancak, Allah'ın mazur görüp de özrünü kabul ettiği, bilgisizliğini ve hatasını bağışlayarak içtihadından dolayı hata bile etmiş olsa ecir verdiği, bilgisizliğine ve hatâsına rağmen müslüman olduğuna ve imân üzere kaldığına hükmettiği kimsenin, biz de imânına ve İslâm'ına hüküm verir ve onun hakkında Allah'ın verdiği hüküm ne ise onu söyleriz.

Rabbi tarafından mazur görülmeyen, o yüce Rab tarafından onun hiçbir özür, bilgisizlik ve hatasının kabul edilemeyeceği şeklinde kesin delilin kendisine ulaşmış olduğunu belirttiği ve dolayısıyla kâfir ve müşrik olduğuna hüküm verdiği kimseler hakkında biz de aynı şekilde kâfir ve müşrik olduklarını söylüyor, yüce Allah'ın onların hakkında vermiş olduğu hükmü tek-rarlıyor ve belirtiyoruz.

Hiç bir kimse Cennete, ya da Cehenneme kendi çerçevesi içerisinde

kalarak girmiyor. Onların ikisine de dilediğini koyan sadece yüce Allah'tır.

Yalnız müslümanlar değil, bütün din mensupları dahi ihtilafsız olarak bilirler ki, Rasûlullah (s.a.v.), insanlara getirdiği dinin dışında bir başka dine bağlı kalan herkesin kâfir olduğunu, kesin olarak belirtmiştir. Bu bakımdan bizler de bu noktada duruyor ve onun söylediğini söylüyoruz; vermiş olduğu hükmü veriyoruz.

Yine ihtilâf edilmeyen diğer bir konu da şudur: Peygamber s.a.v. kendisine tâbi olan, getirmiş olduğu şeylerin tümünü tasdik eden ve bunların dışında kalan bütün dinlerden uzaklaşan herkese imân sıfatını kesin olarak vermiş bulunuyor. Biz de burada duruyor ve buna herhangi bir şey eklemiyoruz.

İslâm'a girdikten ve müslüman adını aldıktan sonra, İslâm'dan çıktığına dair nass bulunan herhangi bir kişinin, biz de aynı şekilde İslâm'dan çıktığını söyleriz.

Onun İslâm'dan çıktığına dair icmâ' bulunsun veya bulunmasın, bu konuda bizim için durum değişmez. Diğer taraftan bütün müslümanların icmâ ile, İslâm'dan çıkmış olduğuna hüküm verdiği kimseler hakkında da icmâa uymak (ve muhalefet etmemek) vâcibtir.

Müslüman olduktan ve İslâm adını kazandıktan sonra İslâm'dan çıktığına dair nass da bulunmayan, icmâ da bulunmayan konulara gelince, böyle bir kimseyi kesin olarak elde etmiş olduğu bilinen herhangi bir sıfattan, zanla, yahut da delilsiz bir iddia ile soyutlamak caiz değildir.

Bu hususlarda, Allah'ın yardımını dileyerek kısaca şunları söylüyoruz. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Biz, bir rasûl göndermedikçe (kimseye) azap edecek değiliz." (İsrâ, 15)

"... Bu Kur'ân bana, kendisiyle sizi ve ulaştığı herkesi uyarmam için vahyolundu." (En'âm, 19)

"Öyle değil, Rabbine andolsun ki, onlar kendi aralarındaki anlaşmazlıklarda seni hakem kabul etmedikçe, sonra da senin vermiş olduğun hükümden dolayı, kalplerinde herhangi bir sıkıntı duymaksızın tamamıyla teslim olmadıkça imân etmiş olmazlar." (Nisa, 65)

İşte bu âyet-i kerîmeler şimdiye kadar yaptığımız bütün açıklamaların hükmünü taşıyor. Buna rağmen, Peygamber (s.a.v.)'in durumu kendisine ulaşmış olduğu halde, ona imân etmeyen bir kimse kâfirdir.

İmân ettikten sonra yüce Allah'ın dilediği herhangi bir mezhebe göre itikâd eder veya herhangi bir fetvaya bağlanır, ya da Allah'ın dilediği herhangi bir ameli işlerse ve bu konularda Peygamber (s.a.v.)'den kendisine inandığının, amel ettiğinin yahut da söylediğinin hilafına herhangi bir hüküm ulaşmamış ise, böyle bir kimsenin sorumlu tutulacağı hiç bir şey yoktur. Peygamber (s.a.v.)'in o konulardaki hükmü kendisine ulaşmadığı sürece bu böyledir.

Eğer Peygamber (s.a.v.)'in hükmü kendisine ulaşır ve bu sahîh olarak ona varırsa, fakat ictihâd edip buna muhalefet ederse, ancak bu konuda hakkı isabet ettiremezse böyle bir kişi hatalı olmakla birlikte mazurdur ve yalnız bir defa ecir kazanır. Nitekim, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır:

"Hâkim ictihâd edip de hatâ ederse, onun bir ecri vardır, ictihâd edip de isabet ederse, onun iki ecri vardır."

Bir şey hakkında bir inanca sahip olan yahut onun hakkında bir şey söyleyen, yahut da amelde bulunan bir kimse, o şey hakkında hüküm veriyor demektir.

Şayet ameliyle hakka karşı inatlaşarak muhalefet ederse, fakat amelinin aksine itikâd ediyor ise böyle bir kimse fâsik bir mü'mindir.

Eğer sözüyle, ya da kalbiyle kendine ulaşmış olan hakka muhalefet ediyorsa o takdirde o kâfirdir, müşriktir. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.)'in hakemliğini kabul etmemiş ve onun verdiği hükme teslimiyetle bağlanmamıştır.

Söz konusu bu hüküm genel olup bütün itikad ve ahkâm ile ilgilidir; ibâdetlerle, fetvalarla ilgili konuları tümüyle kapsar. (Bu açıklamaları İbn Hazm'ın el-Fisal adlı eserinde (1/16) yer alan: "Tekfir Edilenlerle Edilmeyenler" başlığı altındaki açıklamalarla: "İslâm'ı istidlâlsiz olarak kabul eden bir kimse mü'min olur mu?" (1/59)'dan iktibas)

Ebu Hanzala yazısının geri kalan kısmında, Ebu Seleme ile girdiği münakaşada buraya kadar açıklanan meseleler ile alakalı bahsettiğinden onları tek tek ele almayacağım. Zira maksadım birilerinin hatalarını ortaya dökmek değil, hakkın tespit edilmesi ve bu konuda en özlü yolu tutmaktır. Zira Ebu Hanzala'nın risalesi pek çok doğru tespit içermekle beraber, en az bunun kadar önemli olan: takınılması gereken tavır hususunda ciddi yanlışlar içermektedir, bizim de burada değinmek istediğimiz nokta burasıdır.

Ebu Hanzala, devlet memurlarını tekfir ederek, devlet memurları kanununda geçen yeminden dolayı bu tekfirden bulunduğuna işaret ediyor ve şöyle diyor:

"Bugün memurların hiçbirisi imzanın kendine ait olmadığını iddia etmez. Çünkü imza kendisine ait olmasa asla o göreve gelemez."

Hemen bu satırların altında: "**KİŞİNİN İÇİNDE OLDUĞU VAKIA'YI BİLMEMESİ AFETTİR**" şeklinde bir başlık atmıştır. Bu başlık kendi durumunu ifade etmektedir. Zira memurları toptan tekfir ettiği ve bunların arasında islama mensup olan birçok kimse bulunduğu halde, kanunda yer alan bu yemin uygulamasının her yerde yapılmadığını bilmemekte, tekfir gibi önemli bir konuda zanna dayanmaktadır. Üstelik islam'ını izhar eden bir memurun böyle bir yeminin şirk olup olmadığını bilmeden bunu yapmış olabileceği ve bundan tevbe etmiş olabileceği ihtimalini de hiç dikkate almamaktadır. Zira cehaleti mazeret olarak görmemektedir.

İlerleyen satırlarda şöyle diyor:

"b) Bu metinde aslanan imzalamak değildir. Asil olan, o birimin amiri huzurunda bu yemin hep beraber yapılır, daha sonra da memur ve amiri bunun altına imza atar. Yani asil olan bunun sözlü olarak icra edilmesi ve sonra imza atılmasıdır. Uygulama olarak çoğu yerde yaptırılmıyor olusu ise buna imza atan memurların iddiasıdır. Nutuk ettiklerinde kimsenin bunun küfür oluşunda şüphe etmeyeceğini bildikleri için böyle derler. Eğer bu yaptıkları herkese göre en azından Büyük günah veya haramsa bu fasiğin sözüne nasıl güveneceğiz. Çünkü madde de ve uygulamasında ağızla söylentileri, imzalatılması vardır. Şer'i kurallara bağlılık, duygusal olmama, usul teraneleriyle, kendini kandırarlara..."

Mulahaza: Burada da Ebu Hanzala zan ile hükmederek ithamda bulunmaktadır. Zira bu vakanın canlı bir şahidi olarak ben, devlet memurluğu yaptığım 13 sene boyunca ne bir imza töreni, ne de bahsedilen metne yemin ettirmek ile karşılaşmadım. Bu uygulamanın nadir bazı yerlerde yapıldığını duymuş olmama rağmen hakikat böyledir.

Bu gibi bir uygulama ile karşı karşıya gelen memur, kesinlikle ne yemin etmeli, ne de imza atmalıdır. Bilakis bunun inancına aykırı olduğunu belirterek reddetmesi gerekir. Peki, reddederse ne olur? Memurluktan atılma ihtimali vardır, bu inancından daha önemli değildir. Ya da memurluktan atılmaz, ilk sene asaleti tasdik edilirse de, ikinci sene asaleti mecburen tasdik edilir. Memurluk durumunda kalan müslümanın, tevhide aykırı hiçbir fiilde bulunmama hususunda azimli olması, bu görevi, dünyasını yoluna koymak için değil, yüklenmiş olduğu davete katkı sağlamakta kullanmalıdır. İşte memur, bu şartlara dikkat ederse o zaman Yusuf aleyhisselam'ın görev istemesi, kendisine delil olur.

Ebu Hanzala oy kullananların tekfir edilmesi gerektiğinden bahsettiği bölümlerde: "*İnsanlar parlamento'nun halinden haberdardır. Allah c.c'nün hükümden gafildirler. Bu da özür değildir*" diyor.

Allah'ın hükmünü bilmemeyi mazeret saymamakla diğer bir haricilik düşüncesine saplanmaktadır. Hakkında pek çok şaibeli yorum yapılan zatu envat kıssasına bir de şöyle bakalım:

"Bize de bir zatu envat edin" diyen sahabelere, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem:

"Siz "Bize de onların ilah gibi bir ilah edin" diyen ashab-ı Musa gibisiniz" demiştir. Rivayette bunu söyleyenlerin her ne kadar cahiliyeden yeni çıkmış oldukları belirtilmiş olsa da, bu bizim insanların durumuna hükmetmemiz açısından durumu değiştirmez. Zira bahsi geçen sahabeler, La ilahe illallah diyerek Müslüman olmuşlar, sonra da la ilahe illallah sözüne aykırı olan bu sözü söylemişlerdir. Bu açıkça gösteriyor ki, bu kimseler tevhid kelimesinin bütün anlamlarını bilmedikleri halde bu sözü söylemişler ve bu söz kendilerinden kabul edilerek Müslüman sayılmışlar, bu konudaki cehaletleri sonradan bu teklifleriyle açığa çıkmış olmasına rağmen tekfir edilmemişlerdir.

Dolayısıyla, "Allah'ın hükümlerinden gafil olmak özür değildir" diyen Ebu Hanzala, bu hususta da isabet etmemiştir.

İleri de inşallah fiilin küfür olmasına rağmen failin kâfir olmadığı örneklerden bazısını zikredeceğim.

Demokratik Sistemlerden Görev Alma ve Tâğût'u Velî Edinme Meselesi

İyi niyetli olduklarından şüphe etmediğimiz kadar yeterince dîni bilmediklerinden de şüphe etmediğimiz kimi ümmî ya da yarı aydın müslümanlar sadece demokratik sistemlerden görev almaları sebebiyle cami imamlarının ve memurların "tâğût'u/kâfirleri velî edinmiş olduklarını iddia edebilmektedirler. Aslında sadece ümmî ya da - dîni sahada mütehasıs olmamakla birlikte islâmî konulardan haberdar olmaları sebebiyle - yarı aydın tâbir edilen müslümanlar değil, ilim ehli olarak bilinen bazı zevatin dahi bu iddia seline kapıldıklarını görebiliyoruz. Mesela, İslam devletinden başka yerlerde Cuma namazının kılınamayacağı fikrini ilk kez gündeme getiren ve hâlen bu fikrin ateşli savunucularından biri olan S. Yüksel gibi isimler bunlardandır. Onunla birlikte bu düşünceyi savunanlar: "*Cami imamları, diyanet işleri başkanı; Diyanet İşleri başkanı, başbakan; başbakan da laik-demokratik düzenin cumhurbaşkanı tarafından atanıyor. Bu itibarla diyanetten görev alan her imam, dolayısıyla gayr-i İslâmî bir sistemden görev aldığından Tâğût'u/kâfirleri velî edinmiş sayılır! Bu münasebetle onların arkasında ne Cuma namazı, ne de başka her hangi bir namazın kılınması caiz değildir.*" diyorlar. Hatta bu düşüncenin asıl mimarı olan S. Yüksel, imam olsun, olmasın, mevcut sistemden görev alarak devlet memuru veya işçi statüsüne giren bütün insanların kafir olduğunu, yeniden İslama dönebilmeleri için sahip oldukları iş veya mesleklerini bırakmaları gerektiğini bile söyleyebilmektedir. Ebu Hanzala da aynı fikirleri dile getirmektedir.

Memuriyete başlarken devlet memurlarına yaptırılan yemini imzalayan herkesin kafir olduğunu ve müslüman olabilmesi için ilk önce istifa etmesinin şart olduğunu, müslümanım diyenlerin gerçekten müslüman olabilmeleri için hiç bir kamu kurum ve kuruluşunda çalışamayacaklarını, çalışıyorlarsa ayrılmaları gerektiğini ifade etmekte, daha sonra söylenmesi küfür olan bir şeyi, kitabet (yazı) yoluyla tasdik etmenin de küfür olacağını isbat etmek için geleneksel fıkıh kitaplarından derlenen yazıları, memurlara imzalatırılan "yemin" örneğiyle birlikte yayınlamaktadırlar.

Bu itibarla bu düşüncenin ne kadar isabetli olup olmadığını ortaya konulması diğerlerine nisbetle daha elzem olmaktadır. O halde bu düşünceyi savunanlarla karşısında olanlar arasındaki fikrî uçurumun aşılabilmesi için hassaten bu meselenin sağlıklı bir şekilde tahlil edilmesi gerekir. Ancak konunun tam mânâsıyla vuzuha kavuşturulabilmesi için önce mevzû-i bahs olan kavramların nerede ve nasıl kullanıldıklarını görmeye çalışalım.

Tâğût: Sözlükte azmak, sapmak ve isyan etmek mânâlarına gelen 'tuğyan' mastarından türemiş mübalâğa vezninde bir isim olup "tuğyankâr, azgın, sapık, sapıklık önderi, azıtan, azıtkan, ve bâtil ma'but karşılığında kullanılır. Şeytan veya put ile de ifade olunan tâğût, hakka, hakikate ve îmana karşı gelen, Allah'ın kulları için çizdiği nizâmı ve hududa tecâvüz eden her şeyi ifade eder. (Elmalılı H. Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, 2/869; Seyyid Kutup, Fî Zilâl'il-Kur'an, 2/47)

Muhammed İbn Cerîr et-Taberî, "tâğût"u tarif ederken şu ifadeleri kaydeder: "Allah'a karşı isyankâr olup kendisine itaat edenlerin ya tarafından zorlanması veya itaat edenlerin isteyerek itaat etmeleri suretiyle Allah'ı bırakarak kendisine itaat olunan her şey tâğût'tur. Kendisine itaat olunan bu mabut, ister insan olsun, ister şeytan; ister vesen, ister sanem, isterse bunlardan başka herhangi bir şey olsun fark etmez." (İbn Cerir et-Taberî, Câmiu'l-Beyan Fî Te'vil'il-Kur'an, 3/21; Elmalılı H. Yazır, A. g. e. 2/869)

İbn Cerîr, Nisa Sûresi 51. Âyette geçen 'cibt ve tâğût' kavramlarını izah ederken orada da şu tarifi yapar: "Cibt ve tâğût; Allah'ı bırakarak kendisine ibadet yahut itaat etmek veyahut boyun eğilmek suretiyle ta'zim olunan her türlü varlığa verilen iki isimdir. Bu ta'zim olunan şey, ister put olsun, ister insan, isterse şeytan olsun mâhiyetini değiştirmez." (İbn Cerir et-Taberî, A.g.e, 4/136)

İbn Kayyim; "Kulların, Allah'ın kendileri için koyduğu hududu aşarak itaat ettiği her şey tâğuttur" demiştir. (Yusuf el-Kardâvî, Tevhîd'in Hakikati, Sh.57)

Kâdı Beydâvî ile es-Sâvî daha genel bir tarifile, "Allah'ı bırakarak kendisine itaat edilen ve Allah'a ibadetten men eden her şey tâğuttur" der. (Beydâvî, Envâr'u't-Tenzîl ve Esrâr'u't-Te'vîl, 1/401; es- Sâvî, Haşiyetü's-Sâvî Ale'l -Celâleyn, 1/120)

Seyyid Kutup ise, bu tariflere ilâveten, "... bu, bir şahıs olabileceği gibi Allah'ın nizâmından alınmayan her türlü sistem, Allah'a bağlanmayan her çeşit fikir, ideoloji, düşünce, töre, alışkanlık, makam ve nefis de olabilir. (Seyyid Kutup A.g.e. 2/47)

Bu tariflerden açıkça anlaşılıyor ki insanların, Allah'ın yarattıkları için koyduğu hudutları aşarak emir ve yasaklarına itaat ettikleri her şey kendilerine nisbetle birer tâğüt hüviyetini almaktadır. Bunun bir tek insan veya insanlardan bir zümre olması, şeytan olması, nefis olması; kadın, koltuk, kasa, kese, makam, mevki, şan, şöhret, saltanat, düşünce, ideoloji, gelenek, töre ve adet gibi soyut veya somut bir şey olması mâhiyetini değiştirmez. Burada aslolan Allah'ın emir ve yasaklarına rağmen kendisine itaat edilip uyuluyor olmasıdır.

Bu şekilde geniş kapsamlı bir kavram olan tâğüt, Allah'a kulluk için yaratılan insanoğlunun önünde duran en korkunç bir engel olarak görülmektedir. Bu sebeptendir ki Âdem aleyhisselam'dan Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'e gelinceye kadar tevhid mücâdelesini veren bütün tevhid imamları insanları ilk önce tâğüte kulluktan kaçınmaya ve Allah'a kulluk etmeye davet etmişlerdir. Nitekim bu husus Kur'ân'da şöyle ifade olunur: **"Andolsun ki biz her ümmete - Allah'a ibadet edin ve tâğüte kulluktan sakının diye - tebliğât yapması için bir Peygamber gönderdik. Onlardan kimine (bu tebliğât uyuğu için) Allah hidâyet ihsan etti. Kimine de (yüz çevirip yalanladığı için) sapıklık hak oldu."** (Nahl, 36)

Ayetten açıkça anlaşılacağı üzere tevhid mücâdelesinde Resullerin takip ettiği rabbanî yol, insanları yalnız Allah'a kulluğa ve tağütleri inkârı çağırma yoludur. Zira tevhid akidesinin özü, ibadet ve itaati yalnız Allah'a tahsis etmek ve Allah'tan başkasına karşı yapılması caiz olmayan mutlak itaat, sınırsız sevgi ve ta'zim gibi ulûhiyyet özelliklerini sadece Allah'a tahsis etmek ve tağütleri tanımamaktır.

Her milletin tâğutu, Allah ve Resûl'ünün hükümlerini inkar ederek ya da Alah ve Resûl'ünün hükümlerini kabul ettiği halde hoşuna gitmediği için bu hükümlere rağmen isteyerek kanunlarına başvurduğu, diğer bir ifadeyle vereceği karara razı olarak huzurunda muhâkemeleştikleri, Allah'tan bir müsâade olmaksızın hükmüne tâbi oldukları yahut yalnız Allah'a itaat olunması gereken yerde kendisine itaat ettikleri kimse veya kimselerdir.

İslâmın ruhu ve temel inancına göre yaratmak, emretmek, yarattıkları için kanun koymak, ancak Allah'a mahsustur. Bu alana müdahale etmek, O'nunla ilahlık yarışma girmek demektir. Böyle bir harekete İslam literatüründe küfür, sahibine de kafir denir. (Bkz: Maide, 44, 45, 47; En'am, 57)

Allah Teâlâ insanları böyle bir hareketten men ettiği gibi, buna tevessül edenleri velî edinmekten de şiddetle menetmiş ve **"Mü'minler mü'minleri bırakıp da kâfirleri velî edinmesinler. Her kim bunu yaparsa Allah'tan ilişiği kesilmiştir olur. Ancak onlardan (gelebilecek bir zarardan) korunmanız başka (yani zararlarından korunmak için bunu**

yapabilirsiniz). Bununla birlikte Allah sizi kendisin(in emirlerine karşı gelmek) den sakındırır. (Sakin hükümlerine aykırı davranıp düşmanlarını velî edinerek onun gazabına uğramayın. Çünkü) Dönüş onadır” (Al-u İmran, 28) buyurmuştur. Bu ve benzeri âyetler gayet açık ve net bir üslupla, Allah'a hakkıyla iman etmiş olmak için kâfirleri velî edinmekten kaçınmanın şart olduğunu ifade etmektedir.

Velayet mastarından türeyen velî kelimesi, sözlükte "yardımcı, dost, sahip vb." manalara gelir. Terim olarak ise, "birinin işini üzerine alıp o işi idare eden kimse"ye tekabül eder. Meşhur Arap dil bilginlerinden Rağib el-İsfahânî'nin, "bir başkasının işini üzerine alan herkes onun velîsidir" tarifi bunun isbatıdır.

Âyet-i Kerime'nin nüzul ortamı dikkate alındığı zaman kavramın dost ve yardımcı anlamında sözlük manasıyla kullanıldığında hiç bir şüphe kalmaz. Zira bu âyet, bir rivayete göre Yahudilerle yakın bir dostluk içinde bulunan bazı Müslümanlar hakkında, diğer bir rivayete göre ise Yahüdiler'den müteşekkil bazı müttefikleri bulunan ve Hendek savaşı sırasında Resûlullah (s.a.v)'den onların yardımı konusunda izin isteyen Ubâde b. Sâmî hakkında nazil olarak onları bu dostluktan ve yardımlarını istemekten men etmiştir. (Taberî, Camiu'l-Beyan, 3/227; Kurtubi, el-Cami Li Ahkam, 4/38; M. Ali es-Sabuni, Revayiu'l-Beyan Tefsiri Ayat'il-Ahkam, 1/398-399)

Ancak bir âyetin sebebinin husûsî olması hükümünün umûmî olmasına engel teşkil etmez. Bu itibarla âyetin, kâfirlere, müşriklere ve tâğûtî güçlere karşı muhabbet ve dostluk gösterilmesine müsâade etmediği gibi Müslümanların, gerek dînî gerekse dünyevî işlerinin yürütülmesini kâfirlere havale etmelerine de asla müsâade etmediğini söylemek yanlış olmaz. Nitekim Cessas, Sâbunî ve daha başka müfessirler âyetten umûmî hüküm çıkararak "bu ve benzeri âyetlerde kâfirlerin Müslümanlar üzerinde hiç bir hususta velayet hakkı yoktur" (Sabuni, A.g.e. 1/404; Ayrıca bkz: Cessas, Ahkamu'l-Kur'an, 2/444) demişlerdir.

Ebû Bekir İbnu'l-Arabî de bu görüşü teyit etmek üzere şöyle demiştir: "Ömer radiyallahu anh, Yemen'de kâtip olarak istihdam ettiği zimmî (İslam devleti tebeasından olup haraç ödemekle yükümlü bulunan gayr-i müslim) sebebiyle Ebû Mûsâ el-Eş'ârî'yi nehyetmiş ve onu kâtiplikten azletmesini emretmiştir. (Sabuni, A.g.e. 1/403)

Diğer bir kısım âlimler ise, bu âyeti delil getirerek Müslümanların herhangi bir işini kâfirlere tevdi etmelerinin caiz olamayacağını ifade etmişlerdir. (Bkz: Sabuni, A.g.e. 1/403)

Ancak bu husus, aksine imkânları olduğu halde isteyerek ve tercih ederek onlara tevdi etmeleri ve kalben onlara bağıllık hissetmeleri haliyle sınırlıdır. Müslümanların zayıf, kâfirlerin kuvvetli olmaları sebebiyle şerhlerinden ve zararlarından korkmak ve aksine güç yetirememek gibi zarurî haller ise, bundan müstesnadır. Zira İslamda hiç bir kimseye gücünün yettiğinden başkası teklif edilmemiştir. Aksine Müslümanlar zayıf, gayr-i

müslimler kuvvetli oldukları zaman Müslümanların kalben sevgi ve muhabbet göstermeksizin zahiren dost gibi gözükmelerine dahi şer'an müsâade edilmiştir. Bu itibarla böyle bir durumda işlerini kafirlerin üstlenmiş olmaları, Müslümanların da onlara kerhen dostluk izharında bulunmak zorunda kalmaları halinde aynı âyetin ifadesiyle kâfiri velî edinme söz konusu olmaz. Zira Kur'an bu hususu istisna ederek, "onlardan korkmanız hâli müstesnadır." yâni, "onlardan korkmanız hâlinde kalb ile itikad etmeden işkençe ve kötülüklerini def etmek için takiiye ve müdârâ yaparak lisanlarınızla onlara sevgi izhar etmenizde bir sakınca yoktur" M. Ali es-Sabuni, A.g.e. 1/398)buyuruyor.

Şunu hemen ifade edelim ki iman edenler bütün hayat telakkilerini Kur'an'dan alacakları gibi sevgi ve muhabbet, buğz ve nefret ölçülerini de Kur'an'dan almak zorundadırlar. Allah'ın dîni, tevhid dîni olduğuna göre Mü'minin muhabbet ve dostluğu yalnız bu dâirenin içerisinde cereyan eder. Ancak bu, hiç bir zaman mü'minlerin kâfirlere karşı hüsnü muamele, adalet ve ihsan ile hareket etmeyecekleri anlamına gelmez. Kâfirleri velî edinmemek başka, onlara karşı hüsnü muamele, adalet ve ihsan ile hareket etmek daha başka bir şeydir. Zira ciddiyet, merhamet, mürüvvet, vakar, ahde vefa, hukuka riâyet, hüsnü muamele, adalet ve ihsan ile hareket mü'minlerin şıarı olmalıdır. Bununla beraber mü'min her şeyden önce inancında samîmî, ibadetinde ihlâslı olmalıdır. Dînini kendine dert edinmeli, inancına düşman olanlara karşı tarafsız ve lakayd kalmamalı, kâfirlerin hükmüne asla rıza göstermemelidir. Nefsini Allah'tan başkasına teslim etmemeli, kâfir ve İslam düşmanlarına asla sır vermemelidir. İşte "mü'minler mü'minleri bırakarak kafirleri velî edinmesinler" hitabını bu çerçevede ele almak gerekir. Yoksa bundan maksat, onlarla her türlü ilişkiyi kesip düşmanca muamelede bulunmak değildir.

O halde iman edilmesi gereken esaslara inanan, inkâr edilmesi gerekenleri inkâr eden gayr-i müslimlerle münâsebetini ve tâğûti düzenlere karşı tavrını bu çerçeveye yerleştiren bir kimse zarurî olan durumlarda sadece demokratik sistemlerden görev almak veya görev talep etmekle tâğûtu velî edinmiş sayılır mı? Diğer bir soru şekliyle dâvanın bekası ve dâvetçilerin selâmeti için demokrasinin imkânlarından yararlanmak caiz midir?

Bu sorulara verilecek en güzel cevap 13 yıllık Mekke hayatı boyunca Resûlullah (s.a.v)'in câhilî güçler karşısında takip ettiği islâmî hareket metodudur. Bir dâva varlığını sürdürebilmesi ve mensuplarının can güvenliğini sağlayabilmesi için mümkün olan en az zararı göğüsleyerek mevcut imkan ve fırsatları değerlendirmek mecburiyetindedir. Hareketin mahiyeti ve çapı ne olursa olsun, bu husus hepsi için kaçınılmaz bir şeydir. Aksi halde ne dâvanın ne de dâvetçilerin varlığını sürdürmesi mümkün olamaz. İşte Resûlullah (s.a.v)'in Mekke devrindeki hayatı bunun en bariz örneğidir.

Bilindiği gibi câhiliyye devrinin müşrik toplumunda teminat ve himaye gibi zayıfların korunmasına matuf bir takım kânunların çok büyük bir yeri vardı. Bu kânunlar çerçevesinde zayıf olan bir kişi kuvvetli olan bir kişinin teminatı altına girerse, tam olarak onun himayesinden yararlanabilirdi. Teminat veren kişi, teminat alanı bütün saldırılardan korur, ona düşünce ve hareket hürriyeti verirdi. Böylece düşmanlar, o kişiye hiç bir şekilde zarar veremezlerdi. Eğer

zarar verecek olurlarsa, iki grup arasında savaş çıkardı. Onun için teminat ve himaye vermek basit bir hadise değildi. Herşeyden önce teminat ve himaye veren kimsenin kavmi arasında saygın, kuvvetli ve himaye edebilecek bir seviyede olması, teminat ve himaye verirken bütün ihtimalleri hesaba katması icâbederdi. İşte câhiliyye toplumunda böylesine ciddî ve riskli bir müessese olan bu teminat ve himaye kânununun ilki Ebû Tâlib'in Resûlüllah (s.a.v)'e olan himaye ve teminatıdır.

Ebû Tâlib hiç bir zaman atalarının dînini terketmeyen bir müşrik idi. Buna rağmen Peygamber onun himaye ve teminatı altına girerek câhiliyye toplumunun mevcut kânunlarından istifade etmekte hiç bir beis görmemiştir. Bu himaye o kadar açık ve netti ki Resûlüllah (s.a.v)'in muhatapları olan müşrik Araplar İslam dîniyle ilgili, hiç bir şikâyetlerini Resûlüllah'ın şahsına yöneltmeyip doğrudan doğruya amcasını muhatap alıyorlardı. Akrabalık bağlarıyla taahhüt edilen bu himaye Ebû Tâlib'in vefatına kadar bu minval üzere devam etmiştir. Resûlüllah (s.a.v)'in câhiliyye kânunlarından ibaret olan bu himaye ve teminatı kabullenmesi sadece Ebû Tâlib'in himayesiyle sınırlı değildir. Balakis Ebû Tâlib'in vefatından sonra tâ Medîne'ye hicretine kadar bütün bir Mekke devri boyunca Peygamber'in hayâtı kâfirlerin ve müşriklerin himâyesi altında geçmiştir. Zira o, amcası Ebû Tâlib'in vefatını müteakiben kısa bir süre de olsa, Ebû Leheb gibi azılı bir islam düşmanının koruması altına girmiş, onun himayesini çekmesiyle birlikte kendisini koruyacak bir güç aramak üzere Mekke dışına çıkmak mecburiyetinde kalmış, bu münasebetle Taife gitmişse de aradığını bulamayarak tekrar Mekke'ye, amansız düşmanlarının arasına dönmek zorunda kalmıştı.

İbnü İshâk'ın rivayetine göre Resûlüllah (s.a.v.) Tâiften döndükten sonra Mekke'ye girmek üzere Nahle vadisine geldiğinde, Mekke liderlerinden himaye istemeye karar verdi. Sonra Ahnes b. Şureyk'e haber göndererek onun himâyesi altına girmek istedi. Ahnes ise,

"Ben sizin müttefikinizim! Müttefik olan bir kimse müttefikini himaye altına alamaz" diyerek Peygamber'in bu teklifini reddetti. Bunun üzerine Süheyl b. Amr'a haber gönderdi. O da: "Amr oğulları, Ka'b oğullarını himaye altına alamaz," cevabını vererek Resûlüllah'ın bu isteğini geri çevirdi. Nihayet Mut'im b. Adiyy'e haber göndererek onun himayesine girmek istedi, o da Resûlüllah'ın teklifini kabul etti. Çocuklarını ve kabilesini toplayarak hepsinin silahlarını kuşanıp Ka'b'nin rûkûnlerinde bulunmalarını istedi ve onlara Muhammed'i himaye altına aldığını söyledi. Peygamber, Zeyd b. Harise ile beraber Mekke'ye girerek Mescid-i Harama ulaştı. Mut'im b. Adiyy, bineği üzerinde ayağa kalkarak,

"Ey Kureyş ahâlisî! Muhammed'i himayem altına aldım. Kimse ona karşı bir harekette bulunmasın." dedi. Peygamber (s.a.v) Ka'be'de iki rekat namaz kıldıktan sonra oradan ayrılarak Mut'im b. Adiyy ve çocuklarının silahlı koruması altında evine girdi. (Münîr Muhammed Gadban, Nebevî Hareket Metodu, (Çev: T. Akarsu) Nehir Yay. İstanbul, 1991, 1/140-142)

Görüldüğü gibi Peygamber (s.a.v), kendisini Mekke'den çıkararak Mekke liderlerinden himaye ve teminat istemekte ve neticede Mekke'de kâfir kılıçların

himâyesi altında dolaşmaktadır. Zira Mut'im b. Adiyy'in akidesi, Ebû Cehil, Ebû Leheb ve diğer müşriklerinkinden farklı değildi. İşte Hz. Peygamberin bu davranışı İslâmî davetin ve dâva adamlarının yararına olan bütün işlerde İslâm dâvetçileri için bir dayanak teşkil eder. Buna göre kendilerinin can güvenliğini sağlayacak, mensuplarını himaye edip hürriyetlerini temin edecek câhili kânun ve âdetlerden yararlanmak İslam dâvetçileri için meşru bir haktır.

Şüphesiz müşriklerin himaye ve teminatından istifade eden sadece Resûlüllâh'ın kendisi değil, aynı zamanda Ashabının tamamı Mekke devri boyunca kâfirlerin ve tâğütî güçlerin otoritesi altında yaşıyor ve herbiri ibadet ve tebliğ hürriyetini himayesine sığındığı müşrikler vasıtasıyla elde ediyorlardı. Mesela Ebû Bekir (r.a) gibi büyük bir sahâbinin de İbnü'd-Duğunne'nin himâyesi altına girmeyi kabul ettiğini görüyoruz. Buhârî'nin Âişe r.a.'dan rivayetine göre o şöyle demiştir:

"Kendimi bildim bileli annemle babamın bu dîni, kendilerine din edindiklerini gördüm. Günün iki vaktinde, sabahları ve akşamları Resûlullah'ın bize uğramadığı gün yoktu. Müslümanlar Kureyş müşrikleri tarafından ezâ ve işkencelere uğrayınca Resûlullah Habeşistan'a hicrete izin vermiş, Ebû Bekir de Habeşistan topraklarına hicret etmek üzere Mekke'den çıkmıştı. Ebû Bekir (Yemen istikâmetinde ve deniz sahilini takiben Mekkeye beş günlük mesafede bulunan) Berkü'l-Gimâd denilen köye gelince İbnü'd-Duğunne ile karşılaştı. İbnü'd-Duğunne Kârre kabilesinin efendisidir. Ebû Bekir'e:

"Nereye gitmek istiyorsun?" diye sordu. Ebû Bekir de:

"Kavmim beni çıkardı. Şöyle tenhâ bir yere çekilmek ve orada rabbime ibadet etmek istiyorum." deyince, İbnü'd-Duğunne:

"Ey Ebû Bekir! Senin gibi bir zat ne yurdundan çıkar, ne de başkaları tarafından çıkarılır. Bir hakikattir ki sen herkeste bulunmayan mallarını ihşan edersin. Akrabanı ziyaret eder, reşid olmayan aile efradının yükünü çekersin. Misafiri ağırlarsın, hayırlı işlere yardım edersin... Şimdi sen benim himayem altındasın. Haydi dön ve kendi memleketinde rabbine ibadet et!" demiştir. Bunun üzerine Ebû Bekir geri dönmüş, İbnü'd-Duğunne de kendisiyle beraber gelmiştir. Mekke'ye gelince İbnü'd-Duğunne o akşam Kureyş eşrafını dolaşarak onlara:

"Ey Kureyşliler Ebû Bekir gibi muhterem bir zat şüphesiz ki ne memleketinden çıkar, ne de çıkarılmaya mecbur edilir. Siz, en değerli mallarını ihşan eden, akrabasını ziyaret eden, akrabasının yükünü çeken, misafirlerini ağırlayan ve bütün hayırlı işlere yardım eden bir adamı memleketinden çıkarmak mı istersiniz?" diyerek Ebû Bekir'i himâyesi altına aldı. Kureyş de İbnü'd-Duğunne'nin onu himaye altına almasını ve onun hakkında söylediklerini reddetmediler. İbnü'd-Duğunne'ye,

"Ebû Bekir'e söyle, hiç bir şeye karışmasın, evinde Rabbine ibadet etsin, evinde namaz kılsın, ne dilerse okusun. Fakat okuduğunu açık olarak okuyup bize ezâ vermesin. Çünkü biz kadınlarımızı ve çocuklarımızı sapıtmasından korkarız." dediler. İbnü'd-Duğunne Kureyş'in bu sözlerini Ebû Bekir'e söyledi.

Ebû Bekr de bu kurallara göre evinde rabbine ibadet etmek, namazını açıkça kılmamak, evinin dışında Kur'an okumamak üzere ikamet etti. (İbn Hacer, Fethu'l-Bârî Bi Şerhi Sahih'il-Buhârî, 7/271-272 400)

Bu rivayetten açıkça anlaşılacağı üzere Ebû Bekir gibi İslâmı herkesten daha ziyade müdrîk olan bir kimse, rabbine ibadetinin şekline dahi müdâhale eden bir eman ve himayeyi kabul etmektedir. Şüphesiz bütün bu olup bitenlerde Resûlullah (s.a.v)'in gözleri önünde oluyor ve onun tasvîbinden geçiyordu. Bu sırada vahiy de nazil olmaya devam ediyordu. Şayet ibadet ve tebliğ hürriyetini elde etmek için müşriklerden ve kâfirlerden müsaade, başka bir tâbirle vazife talep etmek ya da bu vazifeye tâyin olunmak kâfirleri ve tâğûtu velî edinmek anlamına gelseydi, hiç şüphe yok ki Peygamber buna müdâhale eder, hattâ bu hususta vahiy nazil olurdu. Halbuki öyle olmamıştır. Resûlullah (s.a.v) bu himayeye tıpkı kendisi için rızâ gösterdiği gibi, mağara arkadaşı Ebû Bekir için de razı olmuştur. Bunu nehyeden herhangi bir hükûm de gelmemiştir. Üstelik İslâmın Mekke devrinde sadece ibadet hürriyetini elde etmek için himaye arayan ve müşrik toplumun bu kânunlarından yararlananlar yalnızca o ikisi ile sınırlı kalmamıştır. Aksine hemen hemen ashâbın hepsi şu veya bu şekilde câhiliye toplumunda geçerli olan bu kânunların boşluklarından yararlanabilmişlerdir. Nitekim kalabalık sayıda bir Sahâbî topluluğunu bizzat Peygamber (s.a.v), Habeşistan Hükümdarı Necâşî'nin himayesine göndermiştir. Halbuki o sırada Necâşî henüz bir Hristiyan idi. Şayet bu toplumlarda geçerli olan kânunlardan ve o gün için geçerli olan câhiliye âdetlerinden dâvanın ve dâvetçinin selâmeti için faydalanmak, onları velî edinmek olsaydı, Resûlullah (s.a.v) kendisine ve arkadaşı Ebû Bekir'e ibadet ve tebliğ hürriyeti sağlayan müşriklerin himayesini kabul eder miydi? Ashâbını iki ayrı kafilâ hâlinde Hristiyan bir ülkenin hükümdarının himayesine gönderir miydi? Allah Teâlâ bu yürütmeyi durduran hükümünü inzal etmez miydi? Demek ki islâmî davetin ve dâvetçilerin maslahatına uygun olan bu nevî hareketlerle kâfirleri velî edinmek birbirinden ayrı şeylerdir.

Resûlullah (s.a.v) hayâtı boyunca insanları "Lâ ilahe illallah" demeye çağırmış ve ne söylediğini bilerek bu kelimeyi Söyleyenlerin muhakkak müslüman olacaklarını ifade etmiştir. Bilhassa Mekke devrinde müslüman olan insanlara ikinci bir şart olarak buldukları yerleri ve çalıştıkları işleri bırakmasını teklif etmemiş, gerek Yahûdî ve Hristiyanların, gerekse müşriklerin işlerinde çalışan insanlara işlerini terk etmedikleri takdirde kâfirlerin ve tâğûtların velayetini reddetmiş olamayacaklarını söylememiş; kâfir olan ailelerini terk etmelerini emretmemiştir. Tersine hicrete kadar herkes bulunduğu yerde sahip olduğu iş ve mesleğine devam etmiştir.

O halde, nasıl olur da Müslümanların demokratik sistemlerden mücerret görev almalarından tâğûtu ve kâfirleri velî edinmiş olacakları gibi bir mânâ çıkarılabilir? Bu, Müslümanları başıboş, işsiz, güçsüz, sözü sohbeti dinlenmeyen basit halk yığınları hâline getirme çağrısından başka bir şey değildir. Kâfirlerin ve islam düşmanlarının istediği de budur, zâten. Buna ne Allah, ne Peygamber ve ne de akl-ı selim sahibi insanlar razı olur. Çağın ihtiyaç ve şartlarına uyup uymadığına bakmadan geçmişî körü körüne taklit etmenin ve geleneksel fıkıh mirasını ezberleyip akıl, ilim ve islâmî siyâset süzgecinden geçirmeden, ezberlemenin sakıncalarından biri de budur işte.

Şüphesiz bunu bilgisayarlar da yapar. Fıkıh kitaplarındaki verileri yüklersiniz. Sonra da tuşlara basınca istediğiniz bilgileri serer önünüze. Halbuki bu ilim değildir. Bilgisayar da âlim değildir. Arapçayı bilmek ve fıkıh kitaplarındaki geçmişin sorunlarını ilgilendiren kupkuru lafızları ezberlemekle kendini âlim zanneden ve insanları yanlış yollara sevkedenler, sanırız bu noktayı unutuyorlar.

İlim, Kur'an ve sünnetin mantalitesini kavradıktan sonra içinde bulunulan zamanın imkan ve şartlarını gözönüne alarak onları yeniden değerlendirmeye tabî tutmak ve asrın ihtiyacı olan islâmî hareketin planını çıkarmaktır. Yoksa başka bir alternatif üretmeden Müslümanları başıboşlar ordusu oluşturmaya çağırarak değildir. Şüphesiz biz bununla kâfirlerin âmir, Müslümanların memur, onların patron, Müslümanların işçi, onların hâkim, Müslümanların hadim (hizmetçi) olarak çalışmaya devam etmelerinin mükemmelliğini müdâfâa etmiyoruz elbet. Aksine sadece şartları değiştirmek için Müslümanlara buldukları yerlerini terk ettirmenin yanlışlığını savunuyoruz.

Şüphesiz küfrün hâkim, İslâmın mahkum, Müslümanların maznun (sanık) sandalyesine oturtulduğu, zâlimlerin boy ölçüştüğü, dünya hayatının müşriklere göre tanzim edildiği, kânun ve nizamların cânîyi taltif, sarhoşu takdir, imansız tebrik, mücrimi himaye için ihdas edildiği câhiliyye ortamları İslâmın idam sehпасıdır. Böyle bir ortamda İslâm'dan, islamca yaşamaktan ve hakkı razı etmekten söz edilemez. Ancak İslâmî açıdan bu namûsâit şartları değiştirmek vacipse, bunun yolu Müslümanları işsizler ordusu haline getirmekten değil, alternatif imkanlar üretmekten geçer. Müslümanlar birleşerek kendi okullarını açar, fabrika ve işyerlerini kurarlar, işsiz ve fakir Müslümanlara iş imkânı üretirler ve onları gayr-i müslimlere muhtaç olmaları kurtarırlarsa, ancak o zaman böyle bir mesele tartışılabilir. Değilse hiç bir alternatif oluşturmadan Müslümanlara işlerini terk ettirmek, hiyânet değilse gaflettir.

Bugün demokratik sistemlerin kurum ve kuruluşlarının hemen hepsi Müslüman için bir panayır konumundadır. Müslümanların, mevcut sistemin çarkları arasında yok olup gitmemek ve dişlilerinden bir dişli olmamak kaydıyla - kovulsalar bile bu panayırlara iştirak edip oralarda İslâmî tebliğ etmeleri gerekir. Eğer İslâmın muzaffer olmasını istiyorsak, inançları ve imanları çalınmış olan insanlarımıza kaybolan değerlerini yeniden kazandırmak için bunu yapmaya mecburuz. Ancak Müslümanın çalıştığı müessesede - namaz vb. gibi - farz-ı ayn olan ibadetlerin yerine getirilmesine fırsat verilmiyorsa veya vazifesinde Müslümanlara zararlı bir şey bulunuyorsa, - mesela, bir Müslümanın, Müslümanlarla savaşan bir orduda subay veya er olarak görev alması gibi - bu kesin olarak haramdır. Tıpkı bunun gibi Müslümanlarla savaşmak için onların aleyhine silah ve benzeri şeyler imal eden bir müessesede çalışmak, İslâm düşmanı olan kimselerle işbirliği yapmak ve her hangi bir zulüm veya harama yardım eden bir vazife ile uğraşmak caiz değildir. Zira Müslümanın bu görevi sebebiyle İslâm davetini zor duruma düşürecek veya bir kısım dînî hükümleri değiştirebilecek ya da bazı haramların işlenmesine vâsita olacak şekilde olmaması ve bu görevi kabul ederken akide ve prensiplerinden en ufak bir tâviz vermemesi şarttır. Çünkü arasında bağ kurmaya çalıştığımız müşriklere himayerine girmede

bu hususlara riâyet edilmesi şart koşulmuştur. Bunun dışında bir müslümanın sadece demokratik kurum ve kuruluşlarda çalışması veya onlardan görev talep etmesi kâfirleri velî edinmesi ve kâfir olması anlamına asla gelmez.

Kur'an Yusuf a.s.'in kıssasını naklederken şöyle der: "(Yusuf Krala): **"Beni ülkenin hazinelerine memur et. Çünkü ben (onları) iyi korur, (yönetmesini) iyi bilirim" dedi**" (Yusuf, 55)

Ayet-i Kerîmenin siyak ve sibakı dikkatle tetkik edildiği zaman görüleceği üzere Yusuf a.s.'in görev talep ettiği kral geleneksel Mısır Firavunlarından biridir ve Mücâhid'den gelen rivayete göre Yusuf a.s. vazifesinin başına geçmez kendisine tebliğe başlamış ve neticede kral Yusuf vasıtasıyla müslüman olmuştur. (Bkz: Kadı Beydavi, Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil, 3/424)

Mücerret akıllarıyla hareket etmekten başka delilleri olmayan bir kısım Müslümanların iddia ettikleri gibi bu Âyet-i Kerîme mensuh ya da bizden önceki şeriatları ilgilendiren hükümleri hikâye etmek için gelmemiştir. Aksine her zaman geçerli olan birtakım hükümler ifade etmektedir. Hattâ Yusuf a.s.'in bu tavrı, Yusuf el-Kardâvî'nin de ifadesiyle, "siyâsî ve benzeri bütün vazifeleri isteme hususunda ehil olan kimseler için islam adabını temsil eder" (Yusuf el-Kardâvî, İslamda Helaller ve Haramlar, (çev: M. Varlı), İst. 1990. Sh. 236)

Zira Peygamberlerin getirdiği şeriatların inanç esasları her devirde aynıdır. Mufessirlerin ve islam davetçilerinin, ayetle ilgili görüşleri de bu merkezdedir.

Nitekim Kurtûbî bu âyeti tefsir ederken: "Bir kısım âlimler şöyle demiştir, 'Bu âyette fazilet sahibi bir kimsenin, fâcir bir kimse ve kafir bir devlet başkanının hesabına çalışmasının mubah olduğuna delil vardır. Ancak fazilet sahibi kimsenin, uhdesine verilen görevin kendisine karşı çıkılmayacak bir iş hususunda verildiğini ve onunla dilediği kadar ıslahat yapacağını bilmesi şarttır. Ama işi, fâcirin irâdesi, arzuları ve kötü emelleri doğrultusunda olursa, o zaman bu caiz değildir" Bir kısmı ise, "Bu husus sadece Yusuf (a.s.)'a mahsustur. Bugün ise caiz değildir." demişlerdir. Fakat zikrettiğimiz şarta riâyet edildiği zaman evlâ olan görüş, birinci grubun görüşüdür." demektedir.

Mâverdi şöyle demiştir: "Görevlendiren kimse zâlim ise ondan görev almanın caiz olup olmayacağı hususunda âlimler ihtilafa düşerek iki farklı görüşe sahip olmuştur. Birincisi, üzerine aldığı vazifede hak ile amel ettiği zaman, görev almasının caiz olduğudur. Zira Yusuf a.s., Firavun tarafından vazifelendirilmişse de onun hakkında muteber olan kendi fiili olup başkasının fiili değildir. İkinci, zâlimden görev almanın caiz olmayacağıdır. Zira bunda onlara yardım etmek suretiyle kâfirleri velî edinme ve işlerini üstlenmek suretiyle onları temize çıkarma söz konusudur. Bu görüşe sahip olanlar Yusuf a.s.'in Firavun'dan görev almasını iki şekilde izah etmişlerdir.

Birinci izah tarzı şudur: Yusuf a.s.'in görev talep ettiği Firavun sâlih bir kimse idi.(!) Azgın (tâğût) olan Firavun ise sadece Mûsâ (a.s.) zamanındaki Firavun idi. İkinci izah tarzı ise şöyledir: Yusuf (a.s) Firavun'un işlerine değil

mülklerine nezâret etmiştir. Dolayısıyla da Firanvun'a tabî olma hükmü üzerinden kalkmış olur."

Mâverdi devamlı şöyle der: "Mutlak olarak ileri sürülen bu iki görüşten daha doğru olanı, faziletli bir kimsenin zâlimden almış olduğu vazifeyi şu şekilde üç kısma ayırarak değerlendirmektir:

Birincisi, zekat ve sadakalar(ın toplanıp dağıtılmasının)da olduğu gibi, ehlinin içtihad yapmadan ifâ etmesi mümkün olan vazife olup buna, zâlim tarafından tâyin edilme caiz olur. Zira zekata müstehak olanlar hususundaki nas içtihadı ihtiyaç bırakmazken (mal) sahiplerinin bu konuda kendi başına hareket etmelerinin (yâni, zekat ve sadakalarını ihtiyaç sahiplerine kendi başına vermelerinin) caiz olması da (her hangi bir müçtehid) taklit ekmekten müstağni kılmaktadır. İkincisi, fey mallarının taksiminde olduğu gibi, sahiplerinin kendi başına hareket etmeleri câiz olmayıp sarfedileceği yerler hususunda içtihad gereken görevdir. Bu göreve zâlim tarafından atanması caiz olmaz. Çünkü bu görevini ifa ederken haksız tasarrufta bulunup uygun olmayan bir tarzda içtihad edebilir. Üçüncü kısım ise, yargı ve hükümlerde olduğu gibi ehli olan kimseler için üstlenilmesi caiz olan ve kendisinde içtihadı açık bir kapı bulunan bu münasebetle de görev almanın caiz olup olmayacağı tahlile tabî olan vazifelerdir. Buna göre nezâret etme işi birbiriyle anlaşılan iki kişi arasında hükmü yerine getirme ve başka seçenekleri olmayan iki kişi arasında aracı olma şeklinde ise, caizdir. Eğer zorla ilzâm etmek şeklinde ise, caiz değildir." (Kurtubî, el-Câmî Li Ahkâmî'l-Kur'ân, 9/141)

Müfessirler bu konuda tek bir görüş üzerinde birleşemeseler bile bu âyetin bizden öncekilere mahsus özel bir durum olduğu görüşüne yanaşmıyorlar. Aksine âyeti ilgili olduğu mesele hakkında delil olarak değerlendiriyorlar. Nitekim Kurtubî, bunu açıkça ifade ederek, "bu âyet, bir insanın ehil olduğu bir işi talep etmesinin caiz olduğuna delil teşkil eder. "Kurtubî, A.g.e, 9/141) demektedir. Keza Nesefî aynı görüşe iştirak ederek:

"Alimler, 'bu âyette insanın zâlim bir sultanın eliinden vazife almasının caiz olduğuna delil vardır,' demişlerdir. Nitekim Selef-i Salihîn zâlimler tarafından verilen kadılık (hâkimlik) vazifelerini üstleniyorlardı. Peygamber veya âlim olan bir kimse Allah'ın emriyle hükmetmenin ve zulmü def etmenin kâfir veya fâsık bir hükümdarın görevlendirmesinden başka yolunun bulunmadığını bildiği zaman bu görevi ondan talep etmesi caizdir." (Nesefî, Medariku't-Tenzil ve Hakaiku't-Te'vil, 3/423) demektedir.

Hemen hemen aynı ifadelere yer veren Kâdî Beydâvî de şöyle demiştir: "Bu âyette vazife isteme ve bu vazifeye hazır olduğunu izhar etmekle hakkı yerine getirmenin ve halkı idare etmenin kafirden görev almaktan başka yolunun bulunmadığını bildiği vakit kafirden görev almanın caiz olduğuna delil vardır." (Kadı Beydâvî, Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil, 3/423)

Görüldüğü üzere âlimler âyetin hükmünün husûsî olmayıp umûmî olduğunda hem fikirdirler. Haddizatında bu husus bizden önceki ümmetlere mahsus olan bir şey olsaydı, tam sırası gelmişken Allah ve Resulü bunun bizden önceki ümmetlere veya Yusuf a.s.'ın şahsına münhasır bir durum

olduğunu ve Muhammed (s.a.v.)'in ümmetine haram olduğunu beyan ederdi. Halbuki Kur'an bu noktaya temas etmemiştir. Kur'an'ın bu noktada susup bir şey beyan etmemesi ise, İslâmın ve Müslümanların yararına olduğu zaman kâfirden görev istemenin bizden öncelilere ait bir ruhsat olmayıp aksine her asırda geçerliliğini koruyan bir hüküm olduğunu gösterir. Bu da hangi suretle olursa olsun, İslâmın ve Müslümanların maslahatı için demokratik sistemlerden görev almanın tâğûtu velî edinmekle aynı şey olmadığını başka bir delildir.

Şüphesiz, biz burada Müslümanların gayr-i islâmî sistemlerden görev almalarının ya da dîni vazifelerini onların vesayet ve gözetimleri altında yerine getiriyor olmalarının faziletini savunmuyoruz. Aksine biz bunun İslâmın ve Müslümanların arzu etmediği bir şey olduğunu kabul etmekle birlikte, zaruret hâlinde davetin ve dâvetçilerin maslahatı için bu vâsıtaları da kullanmanın gerekliliğini anlatmaya çalışıyoruz. Biraz önce de ifade ettiğimiz gibi bu durum ne İslâmın arzu ettiği, ne de Müslümanın tasvip ettiği bir şeydir. Ama Müslümanlar, sorumlusu olmadıkları gayr-i islâmî bir ortamın içinde kendilerini bulmuşlarsa, bundan kurtulmalarının yolu, demokratik sistemlerden görev almayı reddederek sosyal hayattan soyutlanmaktan değil, şartları kendi lehlerine değiştirinceye kadar mevcut fırsatlar dahilinde demokrasinin imkanlarını kullanmaktan geçer. Bu münasebetle Müslümanlara düşen, sahip oldukları iş ve vazifelerini bırakmak değil, bu vazife ve memuriyetlerini en iyi şekilde değerlendiren İslâmın arzu ettiği yönetim ve idare şeklinin imkanlarını aramaktır. Nitekim aynı noktaya temas eden çağdaş davetçi Münir Muhammed Gadban bu hususta şöyle diyor:

"Davanın menfaatine olan durumlarda cahiliye kanunlarından istifade etmek meşrurdur... Bu durum bazı Müslümanların düşündüğü gibi, dine darbe vurmak ve Allah'ın kanunlarından başka kanunlara uymak anlamına gelmez" (M. Muhammed Gadban, Nebevi Hareket Metodu, 1/74)

Ancak bir müslümanın bu gibi hâllerde dîni sorumluluğunu hiçe sayarak dünyasını tamir ve dünyevî menfaatlerini temin hırsına kapılmış olmaması gerekir. Zira cihad ve tebliğ vazifesini unutup gayr-i Islâmî bir hayata razı olarak kâfir ve müşriklerin otoritesi altında yaşamaya razı olan ve sadece dünyalık toplamakla meşgul olanlar, ister imam, ister başkasi olsun, onlar bu açıklamalarımızdan müstesnadırlar. Zira gayr-i islâmî otoritelerden sırf bu maksatla görev alan ve bile bile islâmî sorumluluklarını arkalarına atanlar kâfiri velî edinenlerin tâ kendileri olup böylelerinin durağı cehennemdir. (Bkz: Nisa Suresi, 97)

Çünkü Resulullah ve ashâbı müşriklerin himayelerine girerken hem hayat güvencelerini temin etmek, hem de insanlığın kurtuluş reçetesi olan islâmî tebliğ hürriyetini elde etmek için giriyorlardı. Dünya menfaatlerini garantiye alıp kâfirlerin gölgesinde yaşamaya razı olmak üzere değil... O halde demokratik sistemlerden görev almakla himaye meselesi arasında bağ kurulup ikisinin de aynı hükme tâbi tutulabilmesi için illet ve sebeplerin aynı olması gerekir.

Bütün bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere kâfirleri velî edinmek kavramını, onlardan mücerret görev almak şeklinde anlamak İslâmî ve islâmî hareket metodunu yeterince bilmemekten kaynaklanan yanlış bir anlayıştır. Yukarıda da değinildiği gibi kâfirleri velî edinme hükmü, onlardan görev alırken bunu meşru sayarak ve sırf dünyalık temin etmek gibi gayelerle almak, dinlerine ve idarelerine razı olmak, onlarla birlikte sevinmek, onlarla birlikte üzölmek, gıyaben onları desteklemek, ve her hususta onların yanında olmak, kısacası onlara mensubiyet duygusu hissetmek gibi hususlarla gerçekleşecek bir şeydir. Nitekim müfessirler, "Mü'minler mü'minleri bırakıp da kâfirleri velî edinmesinler" âyetini izah ederken özellikle bu hususa dikkat çekmektedirler.

Mesela, İbn Cerir et-Taberi, bu Ayetin manasını şu şekilde açıklar: "Ey müminler! dinleri hususunda kendilerine sevgi besleyecek, mü'minleri terkedip Müslümanlar aleyhine onlarla yardımlaşacak ve Müslümanların gizli ve mahrem sırlarını kendilerine ifşa edecek şekilde kâfirleri dost ve arka edinmeyiniz. Zira kim böyle yaparsa, Allah ile ilişkisi kesilmiş olur. Yani kim böyle yaparsa, dininden dönüp küfre girmek suretiyle Allah kendisinden, kendisi de Allah'tan beri olur. Ancak onların idareleri altında bulunup da nefisleriniz hakkında onlardan korkarsanız, kalblerinizle düşman olarak, içerisinde buldukları küfürlerinde kendilerini desteklemeden ve herhangi bir Müslümana karşı fiili olarak onlara yardım etmeksizin dillerinizle dostluk ve velayet izharında bulunmanız hali müstesnadır." (İbn Cerir et-Taberi, Câmîu'l-Beyân Fi Te'vil'i'l-Kur'ân, 3/227)

Yukarıda görüşlerine başvurduğumuz çağdaş müfessirlerden M. Ali es-Sabuni de benzer açıklamalarda bulunarak şöyle der: "Allah Teala bu ayetle mü'min kullarını kâfirleri velî edinmekten, sevgi ve muhabbetle onlara yaklaşmaktan, akrabalık veya tanışma sebebiyle karşılıklı dost olmaları nehyetmektedir. Zira Allah'ın düşmanlarını dost edinmeleri mü'minlere yakışmaz. Çünkü insanın kalbinde, hem Allah sevgisini, hem de düşmanlarının sevgisini birleştirmesi aklın kabul edeceği bir şey değildir. Bu, iki zıddın arasında birleştirmektir. Binaenaley Allah'ı seven, onun düşmanına buğz eder." (M. A. Sâbüni, Revâyiü'l-Beyân, 1/399)

Hatta alimler, dinlerinin batıl olduğunu kabul ederek kâfirlerle dostluk edilmesini bile onları velî edinmek manasından ayrı mütalaa etmektedirler. Nitekim Fahreddin Razi şöyle der: "Mü'minin kafiri dost edinmesi muhtemelen üç şıktan birisiyle olur. Birincisi, onun küfrüne razı olup bundan dolayı onu dost (veli) edinmesidir. İşte bu husus haramdır. Çünkü böyle yapan bir kimse dini konusunda onu tasvip etmiş olur. Küfrü tasvip etmek küfür olduğu gibi, küfre rıza da küfürdür. Bu sebeple bu vasfıyla onun mü'min olarak kalması imkansız olur. İkincisi, görünüş itibarıyla dünyevi hususlarda hüsnü muâşeretle ve güzel muamelede bulunmaktır ki bu haram değildir. Üçüncüsü ise, bu iki şık arasında orta yolu tutmaktır. Bu da onlara meyletme, yardım etme ve karşılıklı olarak birbirlerine arka çıkma manasında kâfirleri velî (dost) edinmektir. Bu ise, ya akrabalık sebebiyle, ya da dinlerinin batıl olduğuna inanmakla birlikte muhabbet sebebiyle olur. İşte bu yardım küfrü icap ettirmez. Ancak şer'an men edilmiştir. Zira bu manada birbirlerini sevmek, bazan mü'mini onun yolunu güzel görmeye ve dinine razı olmaya cezbedebilir. Bu da onu İslamdan çıkarır." (Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu'l-Gayb, 8/11-12)

Kafiri veli edinme hükmünün nasıl tahakkuk edeceği meselesinde hemen bütün müfessirlerin yaklaşımı bu merkezdedir. Bu da, gösteriyor ki kafiri veli edinmekten maksat onlardan görev talep etmek değil, onların hükümlerini ve yönetim şekillerini kalben desteklemek, Müslümanların sırlarını onlara ifşa ve Müslümanların aleyhine onlarla ittifak edecek şekilde dostluk tesis etmek ve dini inançlarını kabullenmekle olur. Yoksa gerek cami imamlarının, gerekse diğer kamu personelinin durumunda olduğu gibi, mecbur kalınması halinde dini veya dünyevi vazifeleri ifa için demokratik sistemlerden müsaade almak veya onlardan görev talep etmek kafirleri veli edinmek olsaydı, ne Resûlullah, ne de ashabi müşrik toplumun kanunlarından istifade ederek onlardan himaye talep etmez ve Sahabiler onların işlerinde çalışmazlardı.

Keza dinlerine rıza gösterilmediği halde, mücerret iznine baş vurma ile kafiri veli edinme hükmü gerçekleşecek olsaydı, şu veya bu şekilde demokratik sistem ve kuruluşların iznine başvuran ve onların mührüne ihtiyaç duyan bütün esnaf ve çiftçilerin kafirleri veli edinmiş olması gerekirdi. Zira bu ayet nazil olurken her halde sırf cami imamlarını ya da memurları muhatap alarak nazil olmadı.(!) Aksine ayetin hükmü, bütün insanları içine alacak şekilde geneldir. O halde hayatının birçok safhasında düzenin iznine başvuran bu insanların kendilerini istisna ederek bu hükmü sadece imamlar hakkında düşüncelerinin manası nedir? Onların suçu sadece dini vazifelere talip olmaları mıdır? Dini vazifeleri - eksik bile olsa- yapmaya çalışmaları bu alanı boş bırakmaları suç mudur?

Çağdaş davetçi Münir Muhammed Gadban, çağdaş cahiliyenin demokratik kanunlarından yararlanarak İslami mücadeleye devam etmenin gerekliliği hususunda son derece makul bir yaklaşımla şu tesbitleri yapmaktadır:

"...Bu açıdan ve aynı zamanda bazı unsurlara dikkat ederek diyoruz ki demokratik düzen İslami hareket için, zorba diktatörlüklerden daha hayırlıdır. Demokrasi ortamı davanın yayılması ve etkin olabilmesi için münasip bir ortamdır. Şüphesiz ki demokrasi bir cahiliye düzenidir. Fakat Müslümanlar için diğer cahiliye düzenlerinden daha yararlıdır. Genellikle inanç ve düşünce hürriyetlerini garanti altına alır, başka bir deyimle ibadet ve davet özgürlüklerini içerir.

Çağdaş İslami hareketin birikimini gözden geçirenler ümmete özgürlüğün verildiği bütün devirlerde, İslami ortamın ve İslami kurumların hızla oluştuğunu, İslamın bütün konularda ümmetin hayatını etkisi altına aldığını görürler. Bu münasebetle Resûlullah (s.a.v)'in Habeşistan'a gönderdiği muhacirler kafilesini uğurlarken söylediği ve her zaman geçerli olan,

"Orada yanında kimsenin zulüm görmediği bir hükümdar vardır." ifadesi, İslami hareketin yolunu belirleyen işaretlerden biridir ve bu yöntemin ana adımlarından bir adımdır. Bu adım cahiliye toplumuna karşı mücadele hareketini belirler ve Allah yoluna davet için büyük İslami çıkışın kapılarını açar. (Münir M. Gadban, Nebevî Hareket Metodu, 1/74)

İçinde yaşadığımız asrın şartlarına uygun olarak bu hususta ortaya konacak en uygun çözüm, sanırız budur. Yoksa kendini alim sanan bazı kimselerin hissi yaklaşımlarla ileriye görmeden basma kalıp cümleleri ya da sloganları tekrarlamaları marifet değildir. Marifet, asrın dini ve siyasi sorunlarına Kur'an ve sünnetten müslümanların hareket kabiliyetini artıracak şer'i çözümler üretilebilir.

Netice itibarıyla bütün imamları ya da kamu personelini tezkiye etmek mümkün olamayacağı gibi, sırf demokratik sistemlerden görev almaktan başka bir hareketi olmayan bütün memurları tağutu veli edinme hükmüne dahil etmek de mümkün değildir. Biz zahire bakarız. Kim ve görevi ne olursa olsun, bir kimse davasını açıkça haykırıyor ve tağutu inkar ediyorsa, sırf vazife alması sebebiyle hiç kimsenin onu tağutu veli edinmekle itham etmesi caiz değildir. Aksi halde hüküm kendisine döner. Ama tavrını kâfirden ve tağutlardan yana koyanlar varsa, onlar bu açıklamalarımızın dışındadır.¹⁸

Cehaletin Tekfire Mani Olması

"Abdurrahman b. Hâtîb vefat ettiğinde köleleri arasından namaz kılan ve oruç tutanların hepsini âzad etti. Onun Nûbya'lı bir cariyesi de vardı. Bu câriye de namaz kılar, oruç tutardı. Kadın Arap olmadığı için pek bir şey bilmiyordu. Ancak onun hamile kalışından şüphelenmişti. Bu cariye duldu. Bunun üzerine (Yahya, yahut da vefatından önce Ab-durrahman'm kendisi) Ömer b. Hattâb'ın yanına giderek ona durumu anlattı. Ömer r.a. cariyeye haberci göndererek, ona:

"Gerçekten hamile mi kaldın?" diye sordurunca, câriye:

"Evet, Mer'ûş'tan iki dirhem karşılığında hamile kaldım." diye cevap verdi. Böylelikle cariyenin bu işi basit gördüğü ve gizlemeye gerek duymadığı anlaşıldı. Ömer r.a.'in yanında Ali b. Ebî Tâlib, Abdurrahman b. Avf ve Osman b. Affân (Allah tümünden razı olsun) bulunuyordu. Ömer r.a.:

"Bana bir fikir veriniz." dedi. Osman r.a. oturuyordu. Bunun üzerine iyiden iyiyeye uzandı. Ali ile Abdurrahman r.a.:

"Buna had uygulamak gerekir." dediler. Bu sefer Ömer r.a., Osman r.a.'a:

"Bana fikir ver!" deyince, Osman r.a.:

"Kardeşlerin sana fikir vermiş bulunuyor." der. Ömer r.a. yine:

"Bir de sen fikir ver!" deyince Osman r.a. şöyle dedi:

¹⁸ Recep Çetintaş, Devlet, Siyaset, İbadet Üçgeninde Cuma Namazı, Usûl Yayınları: 389-411

"Bu câriye ne yaptığını bilmiyormuş gibi yaptığını yüksek sesle söylüyor. Yaptığının ne olduğunu bilmeyen kişi için ise had yoktur." Bu sefer Ömer r.a., Osman r.a.'a:

"Doğru söyledin. Nefsimi elinde tutana yemin ederim ki, had ancak bilen kimselerin üzerindedir." dedikten sonra Ömer (r.a.) cariyeye yüz değnek vurulmasını ve dininden bilmesi gereken şeyi sorup öğrenmeyi terk ettiğinden dolayı onu tedip etmek üzere bir yıl sürgüne gönderilmesini emretti."¹⁷

Bu olay bizlere şu gerçekleri vurgulamaktadır:

- 1- Ömer ile Osman, Abdurrahmân b. Avf ile Ali'nin de huzurunda, câhil kişinin bilgisizliği dolayısıyla mazur olduğuna ve haram olduğunu bilmeksizin işlemiş olduğu suçlardan dolayı ona had (ceza) terettüp etmeyeceğine ittifak ettiler.
- 2- Ali ile Abdurrahmân b. Avf, onun bilgisizliğini göz önünde bulundurmaksızın cariye hakkında vermiş oldukları hükümde hata etmişlerdir.
- 3- Arap olmayan bu kadının bilgisizliği ve anlamak imkânına sahip olmayışı, onun zinanın haram olduğunu idrâk etmesine imkân vermeyecek derecede olmasına rağmen, müslüman olduğuna hüküm verilmiş oluyor. Bu bakımdan namaz kılip, oruç tuttuğu için de âzad edildi. Sözü geçen bu beş sahâbeden hiç birisi de onun müslüman olduğundan şüpheye düşmedi ve kimse de şehâdet kelimesinin mânasını ne boyutlarda anlamış olduğunu bilmek amacıyla da onu imtihan etmedi.
- 4- Bu dört sahâbiden hiç birisi, onun zina işlemesi ya da İslâm Şeriatının hükümlerinden meşhur ve umumî bir hükmü bilmemesi dolayısıyla İslâm'dan irtidât ettiğini söylememiştir.
- 5- Câhil, bilgisizliği dolayısıyla had ile sorumlu değildir. Ancak dininden bilmesi gereken şeyleri sorup öğrenmediği için tâzirî cezalarla tedip edilir.

Ömer (r.a.), Rasûlullah (s.a.v.)'in Mescidinde minberin üzerinde kadınlara yüksek mehirler vermeyi yasaklayarak bunun için de Peygamber (s.a.)'ın hanımlarının mehirlerinin düşüklüğünü delil olarak gösteriyordu. Fakat sonunda bir kadın ona:

"Ve onlardan birisine (mehir olarak) bir kantar (ağırlığında) vermiş bile olsanız..." (Nisa, 20) âyetini hatırlattıktan sonra Ömer r.a. bu yasağın vazgeçmişti.

Ömer r.a., zina etmiş deli bir kadının recm edilmesini emretmiş, ancak Rasûlullah (s.a.v.)'in: "Üç kişiden kalem kaldırılmıştır..." hadisini işitince recm edilmemesini emretmişti.

Osman (r.a.), altı ay hamilelikten sonra doğum yapan bir kadının recm

¹⁷ el-İhkâm, (4/181-182)

edilmesini emretmişti. Ancak Ali b. Ebî Tâlib ona:

"Annesinin karnında kalması ve süten kesilmesi otuz aydır." (Ahkâf, 15) ayeti ile: "Anneler çocuklarını - süt emzirmeyi tamamlamak isteyen kimseler için - tam iki yıl emzirirler." (Bakara, 233) ayetlerini bir arada hatırlattıktan sonra, Osman r.a., kadının recm edilmesi emrinden vazgeçmiş ve recm edilmemesini söylemişti.

Ömer b. Hattâb (r.a.), Rasûlullah (s.a.v.)'in izin almaksızın başkalarının evine girilemeyeceğine dair hadisini bilmiyordu. Sonunda o şöyle dedi: "Rasûlullah (s.a.v.)'in bu emri benden nasıl gizli kalmış olabilir? Evet, benim çarşılarda alışverişle uğraşmam bana bu emri gizli bıraktı."

Ensâr, Osman, Ali, Talha, Zübeyr ve Hafsa (r.anhum) gibi muhacirlerin ileri gelenlerine ise, inzal olmaması halinde olacak cinsel ilişkiden dolayı gusletmek gereği gizli kalmıştı. Yine mü'minlerin anneleri olan Âişe ile Ümmü Habîbe, İbn Ömer, Ebû Hureyre, Ebû Musa, Zeyd b. Sabit, Saïd b. Müseyyeb ve Medîne fakihlerinin ileri gelenleri ve onlar gibi pek çok kimse, ateşin temas etmiş olduğu yiyecekler dolayısıyla abdest almak hükmünün nesh edildiğini bilmiyorlardı.¹⁸

Kurtubî'nin belirttiğine göre Müslim'de şu hadis rivayet edilmiştir:

"İbn Abbâs'tan: Adamın birisi Rasûlullah (s.a.v.) ona:

"Sen Allah'ın bunu haram kıldığını biliyor musun?" diye sorunca, adam:

"Hayır" cevabını verdi. Bu sefer başka bir adam ona gizlice bir şey söyledi: Rasûlullah (s.a.v.) bu adama:

"Gizlice ona ne söyledin?" diye sorunca, o da:

"Onu satmasını emrettim" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Onu içmeyi haram kılan aynı şekilde satmayı da haram kıldı" Bu sefer adam kırbasının ağzını açtı ve içindekileri sonuna kadar boşalttı.¹⁹

Burada bir adamın, Rasûlullah (s.a.v.)'in de bilgisi altında, elinde haram kılınmış şarap bulundurduğu sabit oluyor. Rasûlullah (s.a.v.) bu adamın şarabın haram kılınmış olduğuna dair indirilmiş emri bilmediğini görünce, ona ne bir had uyguladı, ne de bir tâzîr. Hatta ne elinde şarap bulundurduğu için

¹⁸ Etraflı bilgi için bkz., el-İhkâm (1/60, 2/24. İmamlar arasındaki ihtilâfın sebeplerine dair bilgiler bölümü.)

¹⁹ Kurtubî, el-Câmi Li Ahkâm'il-Kur'ân, (6/289)

ve ne de emri bilmediğinden dolayı onu azarlamadı bile.

Gerçek şu ki, "şer'i hükümlerin bazılarını bilmeyen bir kişinin akidesi bozuktur, kâfirdir, müslüman değildir." şeklindeki sözün kaçınılmaz gereği şudur: Peygamber (s.a.v.)'in Peygamber olarak gönderildiği andan bu yana yeryüzünde hiç şüphesiz olarak bütün şeriatleri bilen masum zatın dışında müslüman tek kişi bile gelmemiştir. Çünkü onun dışında kalanların hepsi de bu şeriatin hükümlerinden bazılarının, yüce Allah'ın emirlerinden bir kısmını bilmek imkânına sahip olamamışlardır. Bir kısım emirler ile başkaları arasında, bir kısım şer'i hükümler ile diğerleri arasında bilinmeleri gerektiği ve kişinin müslüman olmasını sağlayacağı noktasından ayırım gözeten bir kimse; gerçekte kendi indinden bir takım sınırlar çizmekte, Allah'ın indirmedeği hükümler koymakta ve bu konuda kendi hevâsına uymaktadır.

Kişinin imânına hüküm vermek için müslümanların icmâ ile kabul ettikleri husus, sadece bir tanedir ve bu da Rasûlullah (s.a.v.)'in hadisiyle sabit bir delile göre belirlenmiş olup sadece bunun söylenmesi zorunludur: O da: "Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in Allah'ın rasûlü olduğuna şehâdet getirmek ve onun getirdiklerinin tümüne ve gaybî olarak imân etmektir." Bu şekilde bir şehâdet, şahitlik edilen şeyin bilindiğini zorunlu olarak gerektirmektedir. Bunun dışında kalan şeylere gelince, kişi şayet bunların tümünü bilmeyecek olursa, o bilgisizliği dolayısıyla mazurdur, kâfir de değildir, fâsik da değildir, âsi de değildir.

Şu konuda icmâ edilmiştir: Yeryüzünün uzak bölgelerinde bulunan ve ancak yüce Allah'ın, adı Muhammed b. Abdullah olan bir rasûl gönderdiğini, bu rasûl'ün insanları Allah'tan başka hiç bir ilâh olmadığına ve kendisinin Allah'ın Rasûlü olduğuna şehâdet etmeye, kendisine ve getirmiş olduğu şeylere toptan ve gaybî olarak imân etmeye çağırıldığını işiten ve bundan başka bir şey kendisine ulaşmamış olan bir kimse: bütün bunları kalbiyle tasdik ederse, diliyle de Kelime-i Şehâdet'i söylerse, sonra da hemen ölürse ve öldüğü zaman Rasûlullah'ı tasdik etmeyenin, şehâdet kelimesini söylemenin hükmünü bilmiyor ve hatta bu konuda kesinlikle düşünmemişse, yüce Allah'ın insanları öldükten sonra başka bir dünya için yaratacağını, yahut da yüce Allah'ın melekler yaratmış olduğunu ya da bundan önce de peygamberler gönderip kitâblar indirmiş olduğunu bilmezse, Allah'ın bir takım şeyleri haram, bir takım şeyleri helâl, bir takım şeyleri farz kıldığını, bazı suçlar için cezalar belirlediğini bilmezse; kesin olarak böyle bir kimsenin mü'min ve Müslüman olduğu, onun imân ve İslâm üzere öldüğü, kesinlikle Cennet ehlinde olacağı üzerinde icmâ' edilmiştir ve bu konuda hiç bir ihtilâf yoktur.

Tekrar şunu belirtelim ki: Hatâdan korunmuş masum Peygamberin dışında yüce Sahâbîlerden, müslümanların imamlarından ve fakihlerinden, insanları inzâr etmek ve ictihâdda bulunmakla görevli olan kimselerden şeriat

hükümlerinden herhangi birinde hatası bulunmayan tek bir kişi yoktur. Bu konuda hatâdan korunmak yalnız ve yalnız Rasûlullah (s.a.v.)'e mahsustur.

Bütün insanlar ise Rasûlullah'tan ilim, fıkıh, delilleri incelemek bakımından daha az güce sahiptir, nassları anlamakta, şer'i hükümleri bu nasslardan çıkartmakta hatâ edebilirler. Onların büyük çoğunluğu ise, delilleri inceleyemez, hükmü bilmek için gerekli delilleri nasıl ortaya koyacağını bilemez. Pek çok şer'i hüküm ile ilgili birbirine zıt gibi görünen sözler arasında denge kuramaz. Buna göre şayet Allah'ın hükmünü bilmek ya da Allah'ın hükmünün dışında bir amele götüren bir hata işlemek, müslüman bir kişiyi - niyeti ne kadar doğru olursa ve Allah'ın hükmünü bilmeyi ve ona uymayı ne kadar amaç edinirse edinsin - eğer İslâm'dan çıkartıyor ise; kesin olarak belirtelim ki: masum olan Rasûlullah (s.a.v.)in dışında hiç bir müslüman'ın varlığı söz konusu olamaz.

Çeşitli hükümler arasındaki hatâda fark bulunduğunu söyleyen bir kimse ise, delilsiz bir iddia ileri sürmekte ve Rasûlullah (s.a.v.)in şu hadis-i şerifi'nin umumî mânasını özelleştirmekte, tahsis etmektedir:

"Ümmetimin hatâsı, nisyânı (unutması) ve yapmaya zorlandıkları şey(in günahı) bağışlanmıştır."

"Hâkim ictihâd edip hata ederse, onun için bir ecir vardır. İctihâd edip isabet ederse, onun iki ecir vardır."

Böyle delilsiz bir iddiayı ileri süren bir kimse, aynı şekilde yüce Allah'ın şu buyruğunu delilsiz olarak özelleştirmektedir:

"Hata etmiş olduğunuz şeylerde sizin için bir vebal yoktur. Fakat kalplerinizin kasten yapmış oldukları hariç." (Ahzâb, 5).

Nass ile istisna edilmiş olan hususlar elbette ki bu genel hükümlerin dışındadır. Meselâ hataen mü'min bir kimseyi öldürenin üzerinde keffâret ve diyet vardır. Ancak bununla birlikte böyle bir kimseden imân sıfatı kalkmaz. Nassların dışına taşıp onları aşan bir kişi ise, kendi kendisine haksızlık etmiş; Allah'ın dininde kendi görüşüyle söz söylemiş ve kendi hevasına uymuş olur.

AKİDE KONUSUNDA CEHALET VE HATA

Bir kesim itikâd, ibâdet, ahkâm ya da fetva ile ilgili mesleleden herhangi birisinde kendilerine muhalefet eden kimsenin kâfir olduğu görüşünü ortaya koyarken;

Bir başka kesim sadece itikadi konularda kendilerine muhalefet edenlerin kâfir olduğunu, ancak ahkâm ve ibâdet ile ilgili meselelerde kendilerine muhalefet edenlerin kâfir ya da fâsık olmadığını, fakat müctehid olarak hatâ

etse bile mazur görüleceğini ve niyetine göre ecir alacağı görüşünü ortaya koymuştur.

Diğer bir kesim ise, şayet muhalefet ve bilgisizlik yüce Allah'ın sıfatları hakkında ise; bu konuda kendilerine muhalefet eden, ya da bilgisizliği bulunan kişinin kâfir olacağını, bunun dışındaki konularda ise fâsık olacağını söylemişlerdir.

Daha başka bir kesim ise müslüman bir kişinin itikâd, ibâdet ya da ahkâm ile ilgili konularda söyledikleri dolayısıyla tekfir edilemeyeceğini, ona fâsık denilemeyeceğini söylemişler, bu konuda herhangi bir şeyi bilmemesi dolayısıyla da bu sıfatlardan birisiyle nitelenemeyeceğini belirtmişlerdir.

Bunlara göre, bu konulardan herhangi birisi hakkında itihâd eden birisi hak olarak gördüğüne göre hareket edecek olursa, her halükârda ecir kazanır. Şayet, içtihadında hakka isabet etmiş ise onun için iki ecir, hatâ etmiş ise bir ecir vardır. Bu son görüş İbn Ebî Leylâ, Ebû Hanife, Şafîi, Süfyân es-Sevrî, Dâvud b. Ali ve İbn Hazm'ın (Allah onların hepsinden razı olsun) görüşü olduğu gibi; bu tür konularda söz söylediği bilinen bütün Sahâbîlerin de ortak görüşüdür. Bu konuda her hangi bir şekilde onlar arasında ihtilâf olduğu bilinmemektedir.

Onlar arasında kastî olarak vakti çıkıncaya kadar namaz kılmayı terk eden, yahut zekât ödemeyi terk eden, yahut haccı terk eden, ya da Ramazan ayında oruç tutmayı terk eden, yahut da üç defa had uygulandıktan sonra içki içen kimsenin tekfir edilmesi konusundaki görüş ihtilâflarının dışında kalan meselelerin hiç birisinde, ihtilâfa düştüklerini bilmiyoruz.

Gerçek şudur ki; bir kimsenin İslâm akidesi üzere olduğu sabit olduktan sonra, bu özellik ondan ancak nass ya da icmâ ile gidebilir; iddia ve iftira ile asla!

Buna göre herhangi bir kimseyi yüce Allah'ın buyruğunu, ya da kendisince sahih olan Rasulullah (s.a.v.)'in sözüne muhalefet edip Allah'a ve Rasûlüne muhalefet etmeyi caiz görmedikçe; söylediği herhangi bir söz dolayısıyla tekfir etmemek gerekir. Onun söylemiş olduğu bu sözün din, mezhep ya da fetva ile ilgili olması arasında fark yoktur. Onun delil olarak ele almış olduğu şey, Rasulullah (s.a.v.)'den icmâi ve tevâtürî olarak, ya da ahâd olarak nakledilsin, yine durum değişmez. Ancak sahih olduğu kesinlikle kabul edilen icmâ' konusunda muhalefet eden kişi, bu genel hükümden müstesnadır. Çünkü böyle bir icmâ' onun delilini zaten apaçık çürütüyor, icmâ'a muhalefet edenin, tekfir edilmesi gereği herkesin ittifakiyla sabit bir şey olarak bulunuyor.

Deliller

Bu söylediklerimizin doğruluğunun delili yüce Allah'ın şu buyruğudur:

"Rabbine andolsun ki, aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılp sonra da verdiğin hükümden içlerinde hiç bir sıkıntı duymaksızın (onu) tam manasıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar." (Nisa, 65)

Hiçbir teville yer bırakmayan bu nassı zahiri manasından başka bir mânaya yorumlamaya iten başka bir nass da olmadığı gibi, imân ile ilgili konularda bunu tahsis eden (anlamını daraltıp, özelleştiren) başka bir delil de gelmiş değildir.

Kim Allah'a ve Rasûlü'ne muhalif olarak hüküm verilmesini caiz görürse, bu âyetin hükmü gereğince ondan imanın gitmesi kesinlikle söz konusudur. Dinde hüküm ise, haram veya farz kılmak ya da mutlak olarak mubah, mekruh veya serbest bırakmakla ilgilidir.

Allah'a ve Rasûlü'ne muhalefetin, itikadı konularda, ibâdet, ahkâm ya da fetva ile ilgili meselelerde caiz görülmesi, nazar-ı itibâra alınmaz; (muhalik hüküm vermeyi caiz gördükten sonra ne ile ilgili olduğuna bakılmaz.)

Aleyhinde kesin delil bulunmayan ve haktan kendisine ulaşmış ve bu konuda delil belirtilmiş bir konuda, Allah'a ve Rasûlü'ne muhalefeti kesin olarak caiz gördüğü tesbit edilemeyen kişiye gelince; böyle bir kimse hakkında kâfir olduğuna dair nass olmadığı sürece kâfir olmaz. O takdirde nassın hükmü neyse o kabul edilir. Herhangi bir kimse, en uzak bölgelerden birisinde ise ve Peygamber (s.a.v.)'den söz edildiğini işitse, bu konuda onun ile ilgili durumu araştırmayacak olsa ve onu da tasdik etmese, böyle bir kimse kâfirdir.

Herhangi bir kimse Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in de Allah'ın rasûlü olduğuna şehâdet eder ve:

"Acaba o hayatta mıdır, ölü müdür, bilmiyorum. Belki, şu anda önmüde bulunan adamdır, belki başkasıdır. O Kureyşli midir, yoksa Temîm'li midir, yoksa Fârisî midir, onu da bilmiyorum. O Hicaz'da mı idi, Horasan'da mı idi, yine bilmiyorum." gibi şeyler söylese; eğer onun bu söyledikleri, Peygamber ile ilgili herhangi bir haber ve onun sîretini bilmeyişinden, yani bilgisizliğinden kaynaklanıyorsa, onun bu sözünün hiç bir zararı yoktur. Böyle bir kimseye işin hakikatini öğretmek vaciptir. O bunu öğrendikten ve hakkı doğru olarak belledikten sonra inat edecek olursa, o takdirde kâfirdir, onun mürted olduğuna hüküm verilir.

Gerekli deliller bildirilmeden Rasûlullah (s.a.v.)'e karşı inadında direnen

ve onun getirdiğinden dolayı kalbinde herhangi bir sıkıntı duymayan bir kimseyi söylemiş olduğu sözleri ya da bilgisizliği dolayısıyla tekfir eden kimseye şöyle deriz:

"Rasûlullah (s.a.v.)'in, kabul edilmediği ya da bilinmediği takdirde, kişiyi İslâm'dan çıkartıp küfre sürükleyen, İslâm'la ilgili herhangi bir şeyi bildirmemiş olması ve bunu bütün insanlara açıklayıp onların tümünü buna davet etmemiş olması acaba söz konusu mudur?" Böyle bir sorunun kaçınılmaz cevabı elbette ki:

"Hayır, değildir!" şeklindedir. Böyle bir soruya:

"Evet böyle bir şey söz konusudur!" diye cevap veren kimse, ihtilafsız olarak kâfirdir.

Durum kesin olarak bu olduğuna göre şimdi tekrar soralım:

"Acaba Peygamber (s.a.v.)'in bir kasaba, bir mahalle halkını yahut yanına gelen hür, köle veya kadının İslâm'ını kabul etmek için evvelâ Kelime-i Şehadet'in ne anlama geldiğini, ilâh, rab, ibâdet ve din kelimelerinin ne demek olduğunu, tevhidin anlamının ne olduğunu, hangi hususlarda şirke düşüleceğini, rububiyetin anlamının ne olduğunu, yüce Allah'ın hâkimiyetinin bir gereği olarak nasıl bir tavır alınmasının gerektiğini, yüce Allah'ın kudretinin sınırlarını ve benzeri şeyleri sorduğuna dair bir tek haber olsun gelmiş midir? Acaba o iman ettiğini söyleyen kimselere, bir işi yapmak kudreti (istitâ'a) o fiili yapmadan önce midir, yoksa fiilin yapılmasıyla birlikte midir; Kur'ân mahlûk mudur, yüce Allah görücü müdür, değil midir, O'nun iştiraki, görmesi, hayatı ya da benzeri nitelikleri var mıdır, gibi kelâmcıların fuzuli olarak uğraştıkları ve şeytanların aralarına düşmanlığı ve kini yerleştirmek için soktuğu konuları sorduğu sabit midir?"

Herhangi bir kimse, Peygamber (s.a.v.)'in bu anlamlar üzerinde gereği gibi durmadan İslâm'a girmesine imkân vermediğini ileri sürecek olursa, yeryüzündeki bütün müslümanların icmâ ettiği bir konuyu yalanlamış olur ve hatta yalan söylediğinin farkına bile varmaz. O ileri sürmüş olduğu bu iddiasıyla aynı zamanda bütün sahabilerin, Rasûlullah (s.a.v.)'in böyle bir davranışını gizlemek üzere anlaşmış olduklarını da ileri sürüyor demektir. Oysa böyle bir şey tabiat-ı haliyle mümkün değildir. İmkânsızdır. Çünkü, yeryüzünün en şerefli yüzlerce, hatta binlerce insanın yalan söylemeye ve önemli bir işi gizlemek üzere birbirleriyle anlaşmış olmalarına imkân ve ihtimal yoktur. Üstelik onların bu tür anlaşmaları da hiç bir şekilde bilinmeyecek ve yalanları da ortaya çıkmayacak; bu, olamaz!

Diğer taraftan böyle bir iddiada bulunmak, aynı zamanda Sahabileri

(Allah hepsinden razı olsun) küfürle itham etmek demektir. Çünkü bu iddiaya göre onlar, onsuz İslâm olmayan bir takım şeyleri gizlemek üzere birbirleriyle anlaşmış bulunuyorlar.

Eğer, "Peygamber (s.a.v.) hiç bir kimseyi böyle bir şeye davet etmemiştir. Fakat insanı neyin küfre götürdüğü Kur'ân'da ve Peygamber'in sözlerinde belirtilmiştir" derse, ona: "doğru söyledin," diye cevap verilir. Böylelikle açıkça şu durum ortaya çıkmış olur:

Eğer bütün bunlardan herhangi bir şeyi bilmemenin küfür olduğu doğru olsaydı, Rasûlullah (s.a.v.) bunları hür olsun, köle olsun, kadın olsun, câriye olsun hiç kimseye açıklamaksızın bırakmazdı. Kim onun bu açıklamayı terkedeceğini caiz görürse, Rasûlullah (s.a.v.)'in emredildiği gibi tebliğde bulunmadığını ve onun müslüman olduğuna hükmedilmesi caiz olmayan kimselerin müslüman olduklarına hüküm verdiği söylemiş demek olur.

Böyle bir şeyi caiz ve mümkün gören kimse ise sadece bununla bile kâfir olur.

Müslüman, yahudi, hristiyan, mecûsî, maniheist ve dehrî olsun; Rasûlullah'ın sîretinden herhangi bir şey bilen bir kişi, onun Peygamber olarak gönderildiğinden itibaren, oldukça kalabalık insan topluluklarını Allah'a ve getirdiklerine imân etmeye davet ettiğinde şüphe etmez. Yine bunlar, kendisine karşı inatla durup, çarpışanlara karşı savaştığında bu gibi kimselerin kanlarını dökmeyi, kadınlarını ve çocuklarını esir almayı, yüce Allah'a yaklaşmak amacıyla onların mallarını almayı, onlardan cizye alarak kendisine boyun eğdirmeyi helâl gördüğünde de şüphe etmezler. Diğer taraftan o kendisine iman edenleri kabul ediyor, onların mallarına, kanlarına, ailelerine, çocuklarına el uzatılmasını haram kılıyor, böyle bir kimse hakkında İslâm hükümüyle hüküm veriyordu. Bunlar arasında ise bedevi kadınlar, çoban erkek ve kadınlar, çölde yaşamış gençler, yabanîler, zenciler, esir alınıp getirilmiş olanlar, başka yerden getirilmiş zenciler, Bizanslılar, sıradan câhil kimseler, anlayışı zayıf ve kıt kişiler de vardı. Bunlardan olsun, başkalarından olsun Peygamber onların hiç birisine:

"Ben senin müslümanlığını, Kelime-i Şehâdet'in mânasını, rubûbiyetin, hâkimiyetin mânalarını, Allah'ın sıfat ve isimlerini, onun kudretlerini... ilâ ahirihi bilmediğin sürece senin müslüman olduğunu da kabul etmiyorum ve senin dinin sahil değildir" dememiştir.

Bütün müslümanlar Peygamber'in kendisi olmaksızın İslâm'ın sahil olamayacağı bir takım şeyleri insanlara açıklamaktan gaflete düşeceğini imkânsız kabul etmişler, böyle bir şeye kesinlikle ihtimal vermemişlerdir. Bütün müslümanların da toptan böyle bir şeyin gözlerinden kaçması ve ondan

söz etmemiş olmaları da mümkün değildir. Diğer taraftan herhangi bir kimse, Peygamber zamanındaki insanların herbirinin kesin ve sınırları belli olmak üzere Lâ ilahe illallah demek suretiyle bütün bunların hepsini bilmiş olacağını ileri sürerse, böyle bir kimse doğru olmayan bir iddiada bulunmuş ve sahih olduğuna dair hiç bir delili bulunmayan bir şey söylemiş, Rasûlullah (s.a.v.)'den sabit olan sahih haberlere aykırı bir iddia ortaya atmış ve hissedilen, bilinen gerçeğe ters düşmüş olur.

Çünkü sahih haberlerde sabit olduğuna göre, Rasûlullah (s.a.v.) hayatta iken Necid'de, Hicaz'da ve çevrelerindeki bölgelerde bulunan kimselerin tümü saf Arap değillerdi. Onlar arasında sonradan Araplaşmış kimseler, Habeşistanlılar, Bizanslılar, İrânlılar ve başka kavimlerden kimseler de vardı.

Yine sahih haberlerde sabit olduğuna göre saf Araplar arasında pek çok kimse de ilâh, rab, ibâdet, din kelimelerinin mânalarını, tevhidin kapsamını gereği gibi bilmiyorlardı. Rasûlullah (s.a.v.)'in kendisi de bunun böyle olduğunu biliyordu. Hatta bu konuda onun huzurunda insanlar hataya ve vehme, yanılmaya bile düşmüşlerdir.

Sayıları onbinlere varan bir topluluğa dahil herkesin anlayış, zekâ, bilgi, ayırıcı güçleri, idrâk kapasiteleri ve derin görüşlerinin aynı seviyede olmasına imkân yoktur. Hatta bunlardan çok daha aşağı sayılardaki topluluklar arasında bile, kesinlikle ileri zekâlılar olduğu gibi, aşırı derecede geri zekâlılar da vardır; bunların arasında yer alanlar da vardır. Bunlar arasında ayırıcı güçleri kuvvetli olanlar olduğu gibi, zayıf olanlar ile her ikisinin arasında olanlar da vardır. Geniş ufuklu bilgiler, derin kavrayışlı, tecrübeli bilgili kimseler olduğu gibi, idrâki az, bilgisiz ve bunlar arasında yer alanlar da bulunur.

Bu konuda inatla tartışmayı sürdürmek isteyen kimse, görülen gerçeği, bütün toplumlardaki, bütün insanlardaki, bütün uluslardaki, bütün bölgelerdeki, her taraftaki ve çağlar boyunca görülen gerçeği değiştirmeye boşboşuna çalışıyor demektir.

O halde zorunlu doğru ve gerçek şudur: Zikrettiğimiz bütün hususların bilinmemesi, şehâdet kelimesini söyleyen bir kişiye zarar vermez ve onun müslümanlığına hüküm vermeyi engellemez.

Âlim, Allah'ın inzârlarını insanlara ulaştırmakla görevli olan kesime farz olan ise, bilmesi gereken şeyleri bilmeyen, kendisinin ihtiyaç duyduğu bilgileri öğrenememiş bulunan bilgisiz kimselere, dinde gerekli bilgiyi kazandırmaktır. Ta ki bu câhil kimseler, şirkin ve sapıklığın uçurumlarına yuvarlanmasınlar. İhtiyaçtan ve gereğinden fazla olan bilgilere gelince; bunlar Kelâmın fazlalıklarıdır, bunları şeytan, mü'minler arasında düşmanlığı ve kini yerleştirmek, onların saflarını bölmek, topluluklarını, birliklerini dağıtmak için

alevlendirdiği tartışmalardır. Bu gibi konulardan başkaları söz açmadıkça, onlara dalmadıkça, söz açmamak gerekir. Ancak başkaları bu konulara dalacak olurlarsa işte o takdirde o konu hakkında gerçek açığa çıkartılır ve bunun için de Kur'ân ve Sünnetten hareket edilir. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler, Allah için hakkı ayakta tutan, adaletle şahitlik eden kimseler olun." (Mâide, 8)

Hakkın izahı ve apaçık delilin ortaya konulmasından sonra inat etmeye devam eden kişi ise, Rasûlullah (s.a.v.)'in hakemliğini ve onun vermiş olduğu hükmü kabul etmediği için, kâfirdir.

İleri sürmüş olduğumuz bu delili, gerçekten de iyiden iyiye incelememiz ve üzerinde durmamız gerekir. Bizler onu gereğince açıklayamasak bile, o herşeyden önce Rasûlullah (s.a.v.)'in davranışı esas alınarak ortaya konulmuş bir delildir. Diğer taraftan onun sözlü buyrukları öyle bir noktadadır ki, müslüman olsun, gayr-i müslim olsun, onun sözlerinin Şeriatı açıklayıcı ve uyulması gerekli bir şer'î hüküm durumunda olduğunda, iki kişinin bile ihtilâfı yoktur. Bu delil bizlere istisnasız olarak herkesin, herkese nakledegelmiş olduğu bir delildir ki, böyle bir delil tevatürün en kuvvetli şekli ve icmâ şekillerinin de en açık ve belli olanıdır.

Bizler Rasûlullah (s.a.v.)'in peygamberliğinden ve onun getirmiş olduğu şeylerden ya da davranışlardan ne biliyorsak, yüce sahâbiler kanalıyla biliyoruz. Bu kanalla gelenler arasında en sağlam, sübutu en kesin ve her türlü şüpheden en uzak olan hususlar, onların tümünün icmâ ettiği ve onlardan bize kadar nesilden nesile ve bütün nesillerin, bütün nesillerden nakledip aktarageldiği şeylerdir.

Bizler Kur'ân-ı Kerim'in herhangi bir harfinin ve Rasûlullah (s.a.v.)'in ağzından çıkmış herhangi bir harfin sıhhatine, ancak sahâbilerin tarihiyle geldiği, onların bu konu üzerinde icmâ ettikleri, yahut da onlardan bize kadar nesiller boyunca, herkesin herkesten nakletmek suretiyle bildirdiği için inanıyoruz.

Rasûlullah (s.a.v.)'den gelen ve Sahâbîlerin icmâına konu olup, onlardan bize kadar nesiller boyunca, herkesin herkesten nakledegeldiği herhangi bir haberde şüphelenmeyi bir kimse caiz görse, böyle bir kimse aynı zamanda Peygamber (s.a.v.)'in Rasûl olarak gönderilmiş olduğuna dair doğru delilini de kendiliğinden çürüttüğü gibi, Kur'ân-ı Kerim'in izah etmiş olduğu her şeyi, Rasûlullah (s.a.v.)'in ağzından çıkan Kur'ân-ı Kerim'in her bir harfinin, baştan şimdiye kadar en ufak bir değişikliğe uğramadığına dair olan delilini de kendiliğinden yıkmış olur.

İkinci delil: Rasûlullah (s.a.v.)'den gelen sahih bir rivayette anlatılmaktadır:

"Hiç hayır işlememiş bir adam, ölümü yaklaştığı sırada yakınlarına şöyle vasiyette bulunur: Öldüğümde cesedimi yakın. Daha sonra oldukça rüzgârlı bir günde küllerimin yarısını denizde, öbür yarısını karada savurun. Vallahi, şayet yüce Allah beni buna rağmen ele geçirecek olursa, öyle bir azaplandıracak ki, yaratıkları arasında hiç kimsenin azabına benzemeyecektir."

Muhakkak yüce Allah onun külünü bir araya getirerek, onu diriltip şöyle sordu:

"Seni böyle yapmaya iten sebep nedir?" O kişi;

"Senden olan korkumdur, ey Rabbim!" diye cevap verince, yüce Allah bu sözü dolayısıyla ona mağfiret etti." (Buhari, Müslim)

Hadîsde sözü edilen insan, ölünceye kadar aziz ve celil olan Allah'ın, külünü bir araya getirip kendisini diriltbileceğini bilmiyordu. Yüce Allah da sadece varlığını kabul ettiği, kendisinden korktuğu ve bilgisizliği dolayısıyla ona mağfiret etmiştir. Buna göre kesin olarak şu ortaya çıkmaktadır. Yüce Allah'ın kudretini bilmeyen kişi bu bilgisizliği dolayısıyla mazurdur. Kâfir değildir, müşrik de değildir. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Muhakkak Allah kendisine şirk koşulmasını bağışlamaz. Fakat bunun dışında kalan (günah)ları dilediği kimseye mağfiret eder." (Nisa, 48)

Bazıları bu delilin dışına çıkmak isteyerek, şöyle demiştir:

"Burada sözü geçen: "Eğer, beni ele geçirmeye kadir olursa..." anlamındaki ifadeye: 'Çünkü, Allah benim (rızkımı) daraltmış bulunuyor.' anlamını vermişler ve yüce Allah'ın:

"Ama, buna karşılık, payını ölçüyle vererek onu sınıadığında..." (Fecr, 16) (mealindeki) buyruğunu delil göstermişlerdir.

Ancak böyle bir tevîl delilsiz olduğu için bâtıldır, geçersizdir. Şayet böyle bir tevîl doğru olsaydı, bu adamın kendisinin yakılarak külünün savrulmasını emretmesinin bir anlamı olmazdı. Şüphe olmayan husus şudur ki, bu adam Allah'ın azabından kurtulmak için böyle bir emri vermiştir. Çünkü o böyle bir şey yapıldığı takdirde yüce Allah'ın, külünü bir araya getirip diriltmeyeceği vehmine kapılmış görünüyor.

Üçüncü delil: Bu delil, daha açık ve seçiktir. O da yüce Allah'ın şu buyruğudur:

"Hani, havariler: 'Ey Meryem oğlu İsa, Rabbin bize gökten bir sofrayı indirebilir mi?' demişlerdi de o: 'İnananlarsanız, Allah'tın kudretinden ve benim peygamberliğimden şüpheye sapmaktan sakının.'" demişti. Onlar: 'Ondan yemeyi, kalplerimizin kesin kanaat getirmesi, senin bize doğru söylediğini bilmek ve ona şahit olmak için istiyoruz' dediler." (Mâide, 112-113)

İşte Yüce Allah'ın kendilerinden övgüyle söz etmiş olduğu havariler, bilgisiz bir şekilde Hz. İsa'ya: "Senin Rabbin bize gökten bir sofrayı indirebilir mi?" diye soruyorlar, fakat bu soru onların imânlarını iptal etmiyor.

Bazı kimseler, (bunlar arasında Ebu Hanzalayı da sayabiliriz) bu delilin bağlayıcılığından kurtulmak amacıyla; "âyet-i kerimde bir başka kıraat de söz konusu olup buna göre

'Sen Rabbinden öyle bir şey isteyecek olursan, bu duanı kabul eder mi?' anlamında olmak üzere farklı bir şekilde okunmaktadır" derler.

İleri sürdükleri bu farklı kıraat şeklinin sahih olduğunu kabul etmekle birlikte, uyulması gereken usûl kaidenin şu şekilde olduğunu hatırlatırız:

Şayet bir âyetin birden fazla kıraat şekli varsa, üzerimize düşen, sahih ve sabit olan bütün kıraatlere mâna itibarıyla geçerlilik kazandırmak ve her bir kıraatin delâlet ettiği mânayı delil olarak kabul ederek, öyle görmektir. Çünkü bütün bu kıraat şekilleri Rasûlullah (s.a.v.)'den sabit olduklarına göre, hepsi de yüce Allah tarafından vahyedilmiş Kur'ân durumundadır.

Kur'ân'ın bir kısmı ise, bir başka kısmından daha evlâ ve üstün görülemez.

Diğer taraftan kıraatlerden birini alıp diğerini -veya diğerlerini- almayarak, okuyuşlardan almadıklarımızı iptal etmek, Kur'ân'ın bir kısmını da iptal etmek demektir. İlk kıraat şeklimiz ittifakla sahih olduğuna ve şu anda elde bulunan Mushaf'larda yazılı olan şekil o olduğuna göre, bu kıraatin gereği ne ise onu almak ve mânasının delâlet ettiği şeye itibar etmek de, elbette ki gerekir.

Diğer başka kimseler ise, bu sorunun bizzat havarilerden değil de havarilerle birlikte olan başka kimseler tarafından sorulduğu zehabına kapılmışlardır. Ancak böyle bir görüşü iptal edip çürütmek için, yüce Allah'ın âyet-i kerimde bu sorunun bizzat havariler tarafından sorulmuş olduğunu belirtmiş olmasını hatırlatmak yeterlidir. Çünkü yüce Allah:

"Hani havariler şöyle, şöyle demişti." diye buyurmaktadır.

Dördüncü delil: Buhârî (Allah ondan razı olsun), Enes (r.a.)'ın şu rivayetini kaydeder:

"Rabîa (Enes b. Mâlik'in halası) Ensâr'dan bir cariye'nin ön dişlerinden birisini kırmıştı. Onun sahipleri kısas yapılmasını isteyerek, Peygamber (s.a.v.)'in yanına geldiler. Peygamber de kısas yapılmasını emredince, Enes b. Mâlik'in amcası olan Enes b. Nadr şöyle dedi:

'Hayır, Allah'a yemin ederim ki, bunun dışı kırılmayacaktır, ey Allah'ın Rasulü!' Fakat bu sefer Rasûlullah (s.a.v.):

'Ey Enes, Allah kısas yapılmasını emretmiş bulunuyor.' dedi. Ancak daha sonra kısas sahipleri, razı olarak diyet verilmesini kabul edince, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

'Allah'ın kulları arasında öyle bir takım kimseler vardır ki, bunlar Allah adına yemin ettikleri zaman Allah da onların yeminlerini bozmadan aynen yeminlerinin gereğini yerine getirir.'" (Buhârî, 2/66)

İşte Enes b. Nadr, Rasûlullah (s.a.v.)'in vermiş olduğu bir hükme, bilgisiz bir şekilde itiraz ediyor. Ancak Rasûlullah (s.a.v.)'in yaptığı, onun bilmediği hususu hatırlatmaktan öteye gitmiyor.

Beşinci delil: Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "(Derken) İsrâîloğullarını denizden geçirdik. Putlarının önünde tapan bir kavme rastladılar ve 'Ey Mûsâ, onların nasıl tanrıları varsa, sen de bize bir tanrı yap!' dediler. (Musa onlara): 'Siz, cidden ne kadar cahillik eden bir kavimsiniz!' dedi." (Â'raf, 138)

İşte Musa' a.s.'in kavmi, yüce Allah'ı gereği gibi tanımaktan uzak kalmış ve O'nun eşten, benzerden tenzih edilmesi gerektiğini bilememişler. Onların bu konudaki bilgisizliklerini söyleyen bizler değiliz. Bizzat Musa (a.s.) onlara bunu söylemiştir:

"Sizler cidden cahillik eden bir kavimsiniz."

Altıncı delil: Tirmizi şöyle rivayet etmiştir:

"Arapların bilgisiz olanları, Rasûlullah (s.a.v.): 'Şunların kılıçlarını astıkları bir yerleri olduğu gibi, sen de bize öyle bir şey yap!' dediklerinde, Rasûlullah (s.a.v.) da onlara şöyle demişti:

'Muhammed'in nefsinin elinde tutana yemin ederim, sizin bu söylediğiniz, kavminin Musa'ya: Sen onların tanrıları olduğu gibi bize de bir tanrı yap!' dediklerinin benzeridir. Mûsâ da onlara:

"Muhakkak, sizler cahillik eden bir kavimsiniz, diye cevap vermişti. Gerçek şu ki bu geçmiştekilerin izledikleri bir yoldur. Sizden öncekilerin yollarını adım adım takip edeceksiniz..." (Bkz.: İbn Hazm, Câmiu's-Siyre, s. 238. İbn Kesir, Tefsir, 2/143; Kurtubî, Tefsir, 7/ 273 ve Şâtibî, el-İ'tisâm, 45.)

Bu delil, "Rasûlullah (s.a.v.)'in İslâm'a girişlerini kabul ettiği kişilerin tümü tek tek ulûhiyyetin, rubûbiyyetin ve tevhidin bütün anlamlarını tam manasıyla biliyordu" şeklindeki iddiayı çürütmektedir.

Bu delil de bir önceki delil gibi, bilgisiz olan bir kimsenin delilden haberdar oluncaya kadar, bilgisizliği dolayısıyla mâzûr olacağını belirtmektedir.

Yedinci delil: Ahmed b. Hanbel ve Taberî (Allah ikisinden de razı olsun) Ebû Mûsâ el-Eş'arî (r.a.)'ın şöyle dediğini rivayet ederler:

"Rasûlullah (s.a.v.) bize bir konuşma yaparak şöyle dedi: 'Ey insanlar, sizler bu şirkten alabildiğine sakınınız. Çünkü muhakkak ki o karıncanın yürüyüşünden bile daha gizlidir.' Yüce Allah'ın söylemesini dilediği bir kişi kalkıp, ona şöyle dedi:

'Peki bu karıncanın yürüyüşünden daha da gizli olduğuna göre biz ondan nasıl sakınacağız?' Bunun üzerine Peygamber s.a.v. şöyle buyurdu:

'Allahım, bizler sana bildiğimiz bir şeyi (bilerek) şirk koştuktan sığınırız, bilmediğimizden dolayı da senin mağfiretini dileriz.'

Gördüğümüz gibi Rasûlullah bizlere şirkin birisi bizim tarafımızdan bilinen, diğeri bize gizli kalan olmak üzere iki çeşit olduğunu öğretmek üzere ve bizleri bilmediğimiz ve düşmek ihtimalimizin olduğu şirkten dolayı Allah'tan mağfiret dilememizi emretmiştir. Kesinlikle biliyoruz ki, Rasûlullah (s.a.v.) bizlere ancak yüce Allah'ın mağfiret edeceğini belirttiği şeylerin mağfiret edilmesinin istenebileceğini emreder, böyle olmayanları ise emretmez. Dolayısıyla kişinin bilemeyeceği bu şirk çeşidi, yüce Allah'ın:

"Muhakkak Allah kendisine şirk koşulmasını mağfiret etmez, fakat bunun dışında kalanları; dilediği kimseler için mağfiret eder." buyruğunda kastedilen şirk değildir. Ve yine aynı şekilde bu Şeriatın müşrik olarak nitelendirdiği kimselerin şirk de değildir. Yine bundan, câhil kişinin, bilgisizliği dolayısıyla mazur olduğu sahih olarak anlaşılmalıdır. Çünkü, ümmet ittifakla ve ihtilafsız olarak şunu kabul etmiştir: Şirkin herhangi bir türünün eğer kişi şirk olduğunu açıkça görür ve bilecek olursa, bu konuda ona herhangi bir gizliliğin varlığı söz konusu değil; bilâkis gereği gibi biliyor ise, o takdirde böyle bir şirkte düşecek ve işleyecek olursa o kişi kâfirdir, müşriktir ve (daha önceden müslüman ise) mürted olduğuna hüküm verilir.

Sekizinci delil: Bu delil, kesin ve ihtilafsız bir delildir. Şöyle ki: Ümmet ihtilafsız olarak şunun üzerinde icmâ etmiş bulunuyor: Eğer herhangi bir kimse Kur'ân-ı Kerim'in bir âyetini kasdî olarak ve bu âyetin Mushaflarda bu şekilde olmadığını bile bile değiştirecek olursa, yahut ondan bir kelime kaldırırsa, ya da bir kelimeyi kasdî olarak eklerse, bütün ümmetin icmâi ile bu kişi kâfirdir.

Diğer taraftan Kur'ân okuyan birinin hata ile bazen bir kelime ilâve ettiğini, bazen de bir kelime eksik okuduğunu görürüz. Hakkı açıkça bilmeden önce karşısına çıkacak kişiyle - öyle olduğu kanaatiyle - tartışıp mücadele etmesi halinde bile bu kişinin, ümmetin hiç bir âlimine göre kâfir sayılmadığını, fâsik veya günahkâr olarak da kabul edilmediğini biliyoruz.

Şayet bu şahıs, mushaflara vâkıf olur, yahut da söylediği delil olan Kur'ân okuyucularından birisi ona yanlış olduğunu belirtecek olursa, buna rağmen yine iddiasında ısrar ederse, o zaman o, Allah katında kesinlikle kâfir olur.

Hasen el-Hudeybi'ye Allah rahmet etsin. Onun zikretmiş olduğu bu delillere ilaveten şunu da eklemiş olayım: İtikadi konuda cehalet mazeret değildir diyenlerin iddiasını çürüten bir diğer delil de, Şura suresi 52. Ayetinde Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'e hitaben: "İşte sana da buyruğumuzla Cebrail'i gönderdik; sen Kitap nedir, iman nedir önceleri bilmezdin" buyrulmuş olmasıdır. Nebi s.a.v. nübüvvetinden önce iman nedir bilmiyor olduğuna göre, bu haricilerin iddialarına göre, Nebi s.a.v.'in o sıralarda müşrik olduğunu söylemek gerekirdi. Zira onlara göre imanı bilmemek başlıbaşına küfürdür. Halbuki böyle bir itikad, Ehl-i Sünnetin icma ettiği esaslara aykırıdır.

Yüce Allah'tan yardımcı olmasını dileyerek şöyle diyoruz:

Yüce Allah'ın Kitâb'ında yer alan şu apaçık âyetleri ve Rasûlullah (s.a.v.)'den sabit olan konu ile ilgili hadîs-i şerifleri bilen bir kimse için hak apaçık ortaya çıktıktan sonra, Rasûlullah (s.a.v.)'ın,

"Kim kardeşine: 'Ey kâfir!' diyecek olursa, bu söze ikisinden birisi müstehak olur." buyruğunu bilirse, yüce Allah'ın: **"Bilmediğinin peşinden gitme."** (İsrâ, 36)

"Muhakkak, zan haktan hiç bir şekilde hiç bir şeyin yerini tutmaz." (Yunus, 36) ayetlerinin, yüce Allah'ın hatâdan koruduğu mâsûm Peygamberinin:

"Zandan çokça sakınınız. Çünkü muhakkak zan sözlerin en yalanıdır." buyruğunu işitmiş kimselerin, başkasına yapabileceği en şen'i, en ağır itham olan küfür ve Rabb'ine şirk koşmak ithamından herşeyden önce dilini tutması

gerekir. Bu konuda Şer'i kesin delil ile hiç bir zanna ve Şüpheye yer vermeyen deliller ortaya konulmadıkça asla böyle bir işe kalkıŐmamalı ve zannına tabi olarak, yüce Allah'ın öyle bir kimse hakkında vermesini emretmiş olduğu hüküm olan İŐlm hükmünün dışında herhangi bir hükmü zannına uyarak vermemelidir.

İbn Hazm, Cevmi-u's-Sire adlı eserinde Abbâs (r.a.) dan Şu rivayeti yapar:

Abbâs r.a., Mekke'nin Fethi gününde yanında Eb Süfyân olduğu halde Rasûlullah'ın yanına gitti. Rasûlullah (s.a.v.), Ebû Süfyân'a Şöyle dedi:

"Artık bu kadar geciktiğin yetmiyor mu? Allah'tan başka hiç bir ilâh bulunmadığını bilmiyor musun?" Eb Süfyân Şöyle dedi:

"Anam, babam feda olsun. Sen ne kadar mütehammil, ne kadar kerim ve akrabalık haklarına ne kadar riâyet eden birisisin. Allah'a yemin ederim ki, eğer ben ondan başka hiç bir ilhın olduğuna inanmış olsaydım, gerçekten onun bir fayda vermesi gerekirdi." Daha sonra Rasûlullah (s.a.v.) ona Şöyle dedi:

"Söyle bakayım, ey Eb Süfyân! Bu kadar geciktiğin yetmiyor mu? Benim Allah'ın Rasûlü olduğunu bilmiyor musun?" Bu sefer Eb Süfyân ona Şöyle cevap verdi:

"Anam babam, sana feda olsun. Sen ne kadar müsamahalı, ne kadar kerim ve akrabalık haklarına ne kadar riâyet eden birisisin. Bu konuda ise Allah'a yemin ederim, Şu ana kadar içimde bir kuŐku gibi bir Şey var." Bu sefer Abbas r.a. ona Şöyle dedi:

"Yazık oluyor sana, boynun uurulmadan önce İŐlm'a gir." Bunun zerine Eb Süfyân müslüman oldu. Bu sefer Abbâs r.a. Şöyle dedi:

"Ey Allah'ın Rasûlü, Eb Süfyân övülmeyi seven bir adamdır. Sen ona bunu sağlayacak bir Şeyler yap!" Bu sefer Rasûlullah (s.a.v.) Şöyle buyurdu:

"Eb Süfyân'in evine giren emniyettedir. Kapısını zerine kapatan emniyettedir, Mescid-i Harm'a giren emniyettedir." (İbn Hazm, Cevmi'u's-Sire, 229)

İŞte Rasûlullah (s.a.v.)'in hüküm verdiği Şekilde, zahire bakarak İŐlm olduğuna dair hüküm vermek budur.

Yüce Allah'tan dileriz ki, bize hakkı hak olarak göstersin ve ona tabi olmayı nasib etsin! Btili da btil olarak göstersin ve ondan sakınmayı nasib

etsin.

Bazı İddialar ve Cevapları

Bazı kimseler bundan önce açıklamış olduğumuz genel esaslara karşı çıkmaya çalışarak şu iddiaları ileri sürerler:

Birinci iddia: *Kişi bazen ebedî olarak cehennemde kalacak olanlardan ve bizim de kendileriyle savaşmamız emredilen, Allah'ın kanlarını ve mallarını bize helâl kıldığı kimselerden olabilir. Bununla birlikte o kendisinin müşrik olduğunu bilmeyebilir. Bu da Kelime-i Şehâdeti söyleyen bir müslümanın bilmeden bile olsa küfür ya da şirkin türlerinden herhangi birisine düştüğü takdirde irtidât edip kâfir, müşrik olabileceğini ortaya koyuyor. İsterse o bu konuda bilgisiz olsun veya bir kastı bulunmasın ya da hatalı bir tevilde bulunan bir kişi olsun, değişen bir şey olmaz.*

Bu iddialara delil olarak da yüce Allah'ın şu ayetini gösterirler:

"Eğer (kendilerine karşı savaşılması emrolunan) müşriklerden biri senden emân dilerse ona emân ver, ta ki Allah'ın kelâmını dinlesin, sonra onu emin olduğu yere kadar (selâmetle) ulaştır. Çünkü onlar (gerçeği) bilmeyen bir topluluktur." (Tevbe, 6)

Bu iddiayı ileri sürenler yüce Allah'ın: "Çünkü onlar (gerçeği) bilmeyen bir topluluktur" buyruğunun mânası, onların müşrik olmaları hasebiyle bilmedikleridir, derler.

Ancak bu iddiayı ileri sürenlerin bu durumları şaşırtıcıdır. Çünkü onların iddiaları arasında şu sözler de vardır:

"Kur'ân-ı Kerîm nazil olduğu zaman Arapça konuşanların her birisi ilâh'ın ne anlama geldiğini, Rab'den neyin kastedildiğini biliyorlar, dolayısıyla onlara: 'Allah'tan başka hiç bir ilâh yoktur, O'ndan başka Rab yoktur; ulûhiyyetinde O'nun ortağı yoktur' denildiği zaman, neye davet edildiklerini bütünüyle biliyorlardı. Diğer taraftan hiç bir karışıklık ve kapalılık söz konusu olmaksızın, bu sözleri söyleyen kişi Allah'tan neyi nefyetmiş olduğunu ve O'ndan başka kimselere nelerin sıfat olarak verilemeyeceğini, yüce Allah'a neyi tahsis etmiş olduğunu biliyor, o bakımdan kâfir olanlar apaçık bir delile rağmen kâfir oluyorlardı."

Onlar söylemiş oldukları bu sözleri unutarak, Arapların ihtilâfsız olarak mânası belli, sınırları bilinen şirk kelimesinin mânasını bilmediklerini ileri sürdüler. Yine bunlar, Rasûlullah (s.a.v.)'in insanlarla başkanlık, krallık, mal yahut da kendisiyle onlar arasında bulunan kişisel ihtilâflar dolayısıyla

savaşmadığını, onlarla ancak Allah'tan başka hiç bir ilâh olmadığına şehâdet etmelerini istediği ve bunu kabul etmeyecek:

"O bütün ilâhları bir tek ilâh mı yaptı? Bu gerçekten şaşılacak bir şeydir." (Sâd, 5) dedikleri için savaşmış olduğunu bilmezlikten geliyorlar.

Bütün bunlardan sonra birileri kalkıp: Hubel, Lât, Uzzâ ve bir üçüncüleri olan Menat'a secde eden, "Uzeyr Allah'ın oğludur; İsâ Allah'ın oğludur" diyen ve Muhammed (s.a.v.) ile ancak ve ancak bunların ayrı ilâhlar olmadıklarını kabul etmediği için savaşanlar, dünyada ve dünyada bulunan her şeyin üzerinde otorite sahibi olan bir ilâh'ın ortağı olmadığını bilmiyorlardı, diyorlar.

Yüce Allah'ın: "Çünkü onlar (hakikati) bilmeyen bir topluluktur" buyruğunun mânâsı, onların şirk koştuklarını bilmiyorlardı; deyip, ileri sürmek âyet-i kerîmede bulunmayan bir mânâyı âyete sokmak demektir.

Onların bilmediklerine gelince, elbette ki bu doğrudur ve Yüce Allah doğru söylüyor. Gerçekten de onlar yüce Allah'ın azametini, celâlini, tenzih edilmesi gereken şekilde O'nun benzersizliğini ve ortaksız oluşunu bilmeyen bir topluluktur.

Bu savaşan kimselerden, İslâm dâvasının gerçeğini, Rasûlullah (s.a.v.)'in neler getirdiğini öğrenmek için emân isteyen bir kimse, zahiri itibariyle sadece câhildir, inatçı ve mütekebbir değildir. Böyle bir kimse gerçekten bu işin hakikatini bilmeye değer ve ona delillerin açıklanıp durumun anlatılması gerekir ki, daha önce bilgisiz olduğu konuları öğrenmiş olsun.

İbn Kesîr bu âyet-i kerîmenin tefsirinde şöyle demektedir:

Yüce Allah, Peygamberine (salât ve selâm ona olsun) şöyle emretmektedir: "Şayet benim sana kendileriyle savaşmayı emretmiş olduğum ve sana mallarını ve canlarını helâl kıldığım müşriklerden birisi senden emân dileyecek olursa sen de onun bu isteğini 'Allah'ın kelâmını iştirinceye kadar' kabul et. Yani Kur'ân'ı iştirinceye kadar onun bu isteğini karşıla. Ona Kur'ân'ı oku. Kendisine karşı Allah'ın delili olabilecek şekilde, dinin emirlerinden bazı şeyleri ona zikret. Sonra da onu emin olabileceği yere kadar ulaştır." Yani o, kendi ülkesine, kendi yurduna, güvenlik duyacağı yere varıncaya kadar emânı devam eder ve emniyet içindedir. "Çünkü onlar bilmeyen bir topluluktur." Yani ben emânı bu gibi kimseler için meşru kıldım ki, Allah'ın dinini bilsinler ve Allah'ın daveti kulları arasında yayılsın. (İbn Kesîr, Tefsir, 2/337)

Böylelikle bu esaslara karşı çıkanların delil göstermek istedikleri şekilde bu âyet-i kerîmenin delil gösterilemeyeceği ortaya çıkmış oluyor.

Bizim Allah'ın fazl-u keremiyle söylediklerimiz ise şudur: Hüküm koymak

sadece yüce Allah'ın yetkisi içerisinde. Yüce Allah'ın küfür ve şirk diye adlandırdığı şey, onun dediği gibidir.

Sabit naslara dayalı şüphe olmayan gerçek şudur: İnsanlar arasında iki tip vardır: Biri Müslümandır, diğeri kâfir ve müşriktir. Bu dünya hükümleri arasında bu iki niteliğin dışında kalan üçüncü bir nitelik yoktur. Müslüman ile mü'min aynı şeydir, bazan âsi ve fâsık da olabilir. Ondan irtidât açıkça görülmediği sürece bu dünya hükümlerine göre o müslüman ve mü'minler arasındadır.

Rasûlullah (s.a.v.)'den: "Ben insanlarla Allah'tan başka ilâh olmadığına şahitlik edinceye ve bana ve getirdiklerime imân edinceye... kadar savaşmakla emrolundum." gibi sabit naslara dayalı olan ve hiç bir şüphenin olmadığı icmâ şu şekildedir: Şehâdet kelimesini söylemeyen bir kimse müslüman değildir. Böyle bir kimse dünya hükümlerine göre kâfir ve müşrikler arasında sayılır.

Müslümana gelince; Şehâdet kelimesini söyleyen ve Rasûlullah (s.a.v.)'in getirdiklerini gaybî olarak tasdik eden, İslâm dininin dışında kalan her dinden uzak olduğunu söyleyen herkes müslümandır; mükellef olsun, ya da olmasın, durumu değişmez.

Mükellef olmayan kimseler deli ya da ergenlik çağına ulaşmamış olan kimselerdir. Bu gibi kimselerden hükümler ve mükellefiyet kaldırılmıştır.

Mükellef kişi ise, akli başında olandır. Anlamaya akli yeten ve ne kadar az olursa olsun (iyiyi kötüden) ayırabilecek ve bilgi sahibi olabilecek imkânı bulunan; anlayışı, temyizi (ayırıcı kabiliyeti) ve bilgisi oranında böyle bir kişi (mükellef), şehâdet kelimesinin mânasını ve ihtiva ettiği şeyleri anlar. Onun şehâdet kelimesinin mânasını ve ihtiva ettiklerini eksik anlaması, onun müslümanlığına hâlel getirmez, kanının ve malının haram olması gereğini ortadan kaldırmaz. Bilmediklerini öğretmek gücüne sahip olanlar, ona öğretmekle yükümlüdürler. O bakımdan böyle bir kimseye haktan tebliğ edilen ve bu konuda kendisine delili belirtilen hususlara imân edip, itikat etmesi gerekir. İnat edecek olursa mürteddır, müşrik bir kâfirdir. Ancak bundan önce müslüman olup kanı ve malı masumdur, onlara ilişilmez. Şehâdet kelimesini ve onun muhtevasını eksik anlaması, az bilmesi veya nasları anlatmakta hata etmesi, onun müslümanlığını eksiltmez. Bilgisizliği ve hatası dolayısıyla da mazurdur. Bunların açıklamaları daha önce geçmişti.

İkinci iddia: Yine bizim ileri sürdüğümüz delillere muhalefet edenler şöyle söylerler:

Yüce Allah, insanların kendilerine musallat olup onları yurtlarından

uzaklaştırmalarından korktukları için Rasûlullah (s.a.v.)'e tâbi olmayan kimseleri ayıplamış ve onların kâfir olduklarına hüküm vermiştir. Bu ise onların Peygamber s.a.v.'in Rasûl olduğunu tasdik etmelerine; getirmiş olduğu şeyin Allah'tan gelen hidâyet olduğuna inanmalarına rağmen böyledir. O halde Rasûlullah'a uymak, onun getirdiğiyle amel etmek demek olup; yöneticilerden korktuğu ve onların kendilerini yakalamalarından çekindikleri, kendilerini cezalandırmalarından korktukları için Rasûlullah'a uyup onun emirleri gereğince amel etmekten sakınan kimse, hiç bir şekilde mazur görülemez:

"Biz eğer seninle beraber doğru yola uyarsak, yurdumuzdan atılırız.' dediler. Biz onları kendi katımızdan bir rızık olarak herşeyin ürünlerinin toplanıp getirildiği güvenli ve dokunulmaz bir yere yerleştirmedik mi? Fakat onların çoğu bilmezler." (Kasas, 57)

Yine bunlar şöyle söylerler:

Allah'ın ve Rasûlü'nün emirlerine uymayıp da büyüklerinin emirlerine tâbi olan mustazafların kâfir ve müşrik olduklarını yüce Allah bize bildirmektedir. Yüce Allah'ın bildirdiğine göre bunlar ateşte ebediyen kalıcıdır. Onlar mustazaf olmalarına ve korku içerisinde bulunmalarına rağmen, yüce Allah onlardan imânı nefyetmiştir. Çünkü şöyle buyurmaktadır:

"İnsanlar içinde Allah'tan başkasını (ona) eş edinen adamlar da vardır ki, onlara Allah'a olan sevgi gibi muhabbet beslerler. İmân edenlerin Allah'a sevgisi ise herşeyden sağlamdır. {Allah'a eş tutarak, kendilerine) zulmedenler azabı görecekları zaman bütün kuvvet (ve kudret)in gerçekten Allah'ın olduğunu ve Allah'ın hakikaten pek çetin azâblı bulunduğunu (gözleriyle görür gibi) bilselerdi. O zaman (görecekları ki) arkalarından uyulup gidilenler kendilerine uyanlardan hızla uzaklaşmışlardır. (Hepsi de) o azabı görmüşlerdir. Arkalarındaki ipler (münasebetler) de parçalanıp, kopmuştur. Ve tâbi olanlar böyle demiştir: 'Bizim için (dünyaya) bir dönüş olsaydı da (bugün) bizden uzaklaştıkları gibi biz de (o gün) onlardan uzaklaşmış olsaydık.' Böylece Allah onlara bütün yaptıklarını hasret (ve pişmanlıklar halinde kendilerine gösterecektir. Ve onlar cehennemden de çıkıcı değildiler." (Bakara, 165-167)

"Hepsi toplanıp, Allah'ın huzuruna çıkarlar da zayıflar büyüklük taslayan (müstekbir)lere: 'Biz sizin tebeanız idik, şimdi siz Allah'ın azabından (çok az) bir şeyi olsun bizden uzaklaştırıp defedebiliyor musunuz?' derler. Onlar da: 'Eğer Allah bize hidâyet verseydi, biz de size elbette doğru yolu gösterirdik. Şimdi bizler sızlansak da, katlansak da birdir. Bizim için sığınacak hiç bir yer yoktur.' derler." (İbrahim, 21)

"O gün yüzleri ateşte evrilip çevrilirken: 'Eyvah bize, keşke Allah'a itaat etseydik, peygambere itaat etseydik.' diyeceklerdir. (Onlara tâbi olanlar da o gün): 'Ey Rabbimiz, gerçekten biz başkanlarımıza ve büyüklüklerimize uyduk. Onlar da bizi (doğru) yoldan saptırdılar.' diyeceklerdir." (Ahzâb, 66-67)

"O zâlimler Rablerinin divânında mevkuf dururlarken, sözü (kabahati) birbirine evirip çevirirlerken, (içlerinde) zayıf sayılanlar o büyüklük taslayanlara: 'Siz olmasaydınız, muhakkak ki biz mü'minler(den) olmuşuk.' derlerken sen bir görmelisin. Büyüklük taslayanlar zayıf sayılanlara: 'Size hidâyet geldikten sonra biz mi sizi ondan çevirdik? Hayır, siz kendiniz suçlu idiniz.' derler. Zayıf kabul edilenler de o büyüklük taslayanlara: 'Hayır,' derler, 'gece gündüz (işiniz) hilekârlıktı. Çünkü siz bize Allah'a (inkâr ile) küfretmemizi, ona benzerler (ortaklar) tanımamızı emrediyordunuz.' Azabı görünce hepsi pişmanlıklarını içlerine atarlar. Biz de o küfredenlerin boyunlarına (ateş) zincirleri(ni) atarız. Olar ancak yapmakta oldukları günahları yüzünden cezalandırılacaklar" (Sebe', 31-33)

"Onların kimi kimine yönelip, birbirlerini sorumlu tutmaya çalışırlar: 'Gerçekten siz bize sağdan (suret-i haktan) gelirdiniz.' derler. (Tâbi oldukları kimseler de:) 'Hayır, siz (zaten) imân edenlerden değildiniz.' derler." (Saffât, 27-29)

Onlar bu âyette geçen "mine'l-yemîn" (sağdan) kelimesinin mânası güç ve kuvvet demektir, deyip aynı mânadaki diğer bir takım âyetlerin de varlığından söz ederler.

Ayrıca bu söylediklerine şunları da eklerler: Yüce Allah her bir insanı mutlaka imtihan edeceğine hüküm vermiş bulunuyor. O bakımdan sıkıntılarla, belâlarla imtihan edilmek kaçınılmazdır. Bu belâ ve sıkıntılara da tahammül edip sabretmek, mutlaka gereklidir. Aksi takdirde şahıs münafik olur, müslüman ve mü'min olduğu iddiasında yalancı olur. Bu söylediğimizin delili ise, yüce Allah'ın şu buyruklarıdır:

"Elif, lâm, mim. İnsanlar (yalnız) inandık demeleriyle bırakılabileceklerini, kendilerinin imtihana çekilmeyeceklerini mi sandı? Andolsun biz onlardan evvelkileri de imtihan etmişizdir. Allah elbette doğru olanları da bilir, elbette yalancı olanları da bilir." (Ankebût, 1-3) buyruğundan şu mealdeki âyetin sonuna kadar olan kısım:

"İnsanlardan öyle kimseler vardır ki: 'Allah'a inandık.' der de Allah uğruna eziyete uğradığı zaman insanların (kendi hakkındaki) fitnessini Allah'ın azabı gibi tutar. Halbuki Rabbinden bir yardım gelecek olsa,

mutlaka, 'Biz de gerçekten sizinle beraberdik.' derler. İyi de, Allah herkesin kalbinekileri en iyi bilen değil midir?" (Ankebût, 10)

Bu iddiayı da Allah'ın yardımıyla şu şekilde cevaplandırmaya çalışacağız:

Muhakkak yüce Allah'ın kelâmı haktır. Kur'ân-ı Kerîm ve Rasûlullah (s.a.v.)'den sabit olmuş bulunan bütün hadîs-i şeriflerin hepsi yüce Allah'ın Rasûlü'ne vermiş olduğu vahiylerdir. Bunların hepsi tek bir cümledir, tek bir ibaredir. Biri ötekisini tefsir eder. Onların her birisi diğerlerinden muradın ve maksadın ne olduğunu açıklar. Herhangi bir âyetin bir parçası, yahut da herhangi bir sahîh hadîs, başka bir takım âyetlere ya da diğer bazı sahîh hadîslere asla aykırı değildir.

"Eğer o Allah'tan başkasının katından olmuş olsaydı, onda pek çok aykırılıklar bulurlardı." (Nisa, 82)

Kur'ân-ı Kerîm'in bütün âyetleri, Rasûlullah (s.a.v.)'in bütün hadisleri haktır, onlara inanmak ve onlarla amel etmek de vaciptir. Bu açıdan bir âyet bir başkasının önüne geçirilemez, bir âyet bir başkası için terkedilemez; bir hadîs de bir başka hadîsten dolayı bırakılamaz. Ancak kesin delil ile mensûh olduğu sabit olanlar bundan müstesnadır:

"Sizler kitabın bir kısmına imân eder, bir kısmını inkâr mı edersiniz? Sizden bu şekilde yapanların cezası dünya hayatında bir rezillikten, Kıyamet günü de en şiddetli azaba döndürülmekten başkası değildir." (Bakara, 85)

Sözlükte imân, sadece bilmekten, yani bir şeyi gerçek şekli üzere kabul edip, inanmaktan; diğer bir ifade ile yalnızca tasdik etmekten ibaret olmayıp kalb ile de buna bu şekilde karar vermek ve öylece kabul etmektir. Yani imân, kalb ile tasdik etmek, dil ile de ikrar etmek demek olup, bu ikrar kalbin tasdik ettiğini ifâde etmelidir. Kalbiyle imân etmediği, inanmadığı halde diliyle söyleyen bir kimse, mü'min olmadığı gibi, kalbiyle inandığı halde diliyle ikrar etmeyen kişi de mü'min değildir.

İmân kelimesinin sözlük anlamı ile ilgili olarak ihtilâflar ne olursa olsun, bizim daha önceki açıklamalarımızda belirttiğimiz imânın şer'î manasıdır. Bununla birlikte amellerin imânın kapsamı içerisinde olup olmadığına dair farklı görüşler de vardır. Bu bakımdan kulun diliyle ikrar edip, açıkça Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in Allah'ın Rasûlü olduğuna, Rasûlullah (s.a.v.)'den gelen her şeyin hak ve Allah'tan olduğuna iman ettiğini ilân etmesi gerekir. Eğer imân sadece insanın içten bilip inanması olsaydı, Firavun'un da, onun etrafındaki ileri gelenlerinin de mü'minlerden olması gerekirdi. Çünkü

onlar da bilip inandılar ki, Musa (a.s.) Allah tarafından gönderilmiş hak bir Rasûldür. Kendileri bunu açıkça kabul edip söylemekten çekinmiş iseler bile, onlar buna inanıyor ve biliyorlardı. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Vicdanları da bunlara tam bir kanaat hasıl ettiği halde zulüm ve kibir ile yine bunları (inatlarından) inkâr ettiler." (Neml, 14)

Yahudi ve Hıristiyanların da mü'min olmaları gerekirdi. Çünkü aralarında Peygamber (s.a.v.)'in peygamberliğini fark edip anlamış, içten içe buna inanmış, hatta aralarında bunu dilleriyle söylemiş olanlar da vardı. Ancak bunu söyleyenler Peygamber olduğunu teslim ve ikrar etmek amacıyla değil de, söz arasında bunu söylemiştir. Yüce Allah bu konuda da şöyle buyurmaktadır:

"Kendilerine kitâb verdiklerimiz onu (o peygamberi) öz oğulları gibi tanırlar. Öyle iken içlerinden bir grup kendileri bilip durdukları halde yine mutlaka hakkı gizlerler." (Bakara, 146)

İşte bunlar bildikleri ve içten içe inandıkları halde, dilleriyle hakkı teslim etmedikleri için kâfir sayıldıklarına ve mü'min sayılmadıklarına göre; sözlükte de küfür kelimesi de örtmek ve gizlemek olduğuna göre; bunlar da bildikleri haktan dolayı içleri daralmış ve kalpleriyle bu hakkı teslim edip inandıkları halde, inandıklarını ikrar etmediklerine; dolayısıyla bu hakkı hem kendilerinden, hem de başkalarından örtüp gizlemeye çalışıklarına, onu inkâr ettiklerine, ikrar edip hak sözü söylemediklerine göre; evet, bunlar, küfre sîne açmış kimselerden olurlar. Kötü akıbetten Allah'a sığınırız.

Aynı zamanda yüce Allah'ın daha önce sözü edilen âyet-i kerîmelerdeki efendilerine ve büyüklerine küfür ve şirk konusunda tâbi olan zayıfların durumu da aynen böyledir. Çünkü üzerindeki ikrah ne kadar büyük, ne kadar ağır olsa bile; ikrah altında bulunan kişinin, kalbiyle hakka imân etmekten, yüce Rabb'i'ne kalbinde yerleşmiş bulunan hakkı ikrar ederek, şehâdet kelimesini dili ile söylemekten âciz olmasına imkân yoktur. Çünkü yeryüzündeki hiç bir kişinin, insan kalbi üzerinde tahakküm kurmasına imkânı olmadığı gibi; hiç kimsenin de şehâdet kelimesini herşeyi işiten ve herşeyi bilen huzurunda yavaşça hakkı ikrar ederek ve Mevlâsının dışında kimsenin kendisini duymayacağı bir şekilde söyleyebilecek kısacık bir süre bulmaktan âciz kalması söz konusu değildir. Böyle bir fırsat bulmaktan acze düştüğünü ancak yalancı bir iddiacı, Haktan yüz çevirmeyi kaseden ve Haktan başkasına yönelerek yüce Allah'ın hidâyet vermek istemediği, küfre sîne açmış bir kimse ileri sürebilir.

Yine en ufak bir şüphe söz konusu olmaksızın kesin olarak söylüyoruz ki; efendilerine ve büyüklerine tâbi olan ve kalbinde imân üzere karar kılıp Hak

şehadetini diliyle söylemeyerek, yeryüzünde herhangi bir otoritenin bu konuda kendisine mâni olduğunu söyleyen her mustazaf kimsenin durumu da böyledir:

"Rabbimiz! Bize hidâyet verdikten sonra, kalplerimizi (haktan) saptırma! Bize kendi katından bir rahmet bağışla; muhakkak sen bol bol verensin!" (Â-i İmrân, 8)

Kalbin kesin karar vermesi ile dille hak olan şehâdeti ikrar edip teslim etmek dışındaki hallere gelince: Bu konuda kendilerinde en ufak bir şüphe bulunmayan açık naslar vârid olmuştur. Bu nasların ikrah altında bulunan bir kimseye, ikrah altında kaldığı sürece diliyle herhangi bir sözü söylemesinin mübâh olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Hatta bu sözleri şayet ikrah altında olmadan söyleyecek olsaydı, kendisini kâfir kılacak türden bulunsa bile Yüce Allah bu konuda sadece kalbin durumunu istisna etmiş bulunuyor. Başkasına karşı haksızlık ve zarar vermek söz konusu olan hallerle ilgili olarak da yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Ancak Allah'ın âyetlerine imân etmeyenlerdir ki (öyle) yalan, iftira düzerler. İşte yalancıların ta kendileri de onlardır. Kalbi imân üzere (sabit ve onunla) mutmain olduğu halde ikraha uğratılanlar müstesna olmak üzere, kim imânından sonra Allah'ı tanımaz, fakat küfre sinesini açarsa, Allah'ın gazabı onların başındadır. Onlar için büyük bir azâb vardır. Bu, dünya hayatını âhirete tercih etmeleri ve Allah'ın da kâfirler topluluğunu hidâyete erdirmemesinden ötürü böyledir." (Nahl, 105-107)

Yine aynı şekilde, nasların ikrah altında bulunan kişiye —ikrah altında kaldığı sürece— yapmak zorunda olduğu işleri yapmayı mübâh kıldığında da herhangi bir kapalılık söz konusu değildir. Onun ikrah altında yapacağı bu davranışları, ikrah altında olmadığı takdirde yapacak olursa kâfir olarak değerlendirilmesine sebep teşkil edecek olsalar bile durum değişirmez. Elverir ki onun kalbi, imân ile mutmain ve müsterih olsun. Yüce Allah'ın ikrah altında bulunan kimseye yapılmasını mübâh kılmayıp istisna ettiği ameller, sadece kendi dışında kalan kulların haklarına saldırması söz konusu olan işlerdir.

Ammâr b. Yâsir (r.a) hakkında vârid olan hadîste de müşrikler kendisine işkenne yaptıklarında diliyle, şayet ikrah altında olmadığı takdirde söylemiş olsaydı, kesinlikle mürted ve müşrik olacağında, kâfir olacağında şüphe bulunmayan küfür sözlerini söyledi. Buna karşılık Rasûlullah (s.a.v.), Ammâr'ın söylediklerini bilmesine rağmen, daha doğrusu bizzat Ammâr'ın kendisi ona olanları anlatıp bildirmesine rağmen, Rasûlullah (s.a.v.) ona sadece kalbinin durumunu sormuş, o da kalbinin imân ile mutmain ve müsterih olduğu cevabını verince, Peygamber s.a.v. ona:

"Bir daha tekrar azap edecek olurlarsa, sen de tekrar onların istedikleri sözü söyle." diye emir verdi. Peygamber'in açıkça kullanmış olduğu bu ifade ikrahın küfür sözü söylemeyi mübâh kıldığını daha bir pekiştirmektedir.

Yine aynı şekilde Kurtubî'nin yalancı Müseyleme'nin casuslarının esir almış olduğu iki kişi ile ilgili rivayetini de zikredebiliriz. Bu iki kişi Müseyleme'nin huzuruna getirilince, onlardan birisine kendisinin Allah tarafından gönderilmiş bir rasûl olduğuna şahitlik etmesini istemiş, o da buna muvafakat etmişti. Bunun apaçık bir küfür sözü olduğunda ise hiçbir şüphe yoktur. Bu sözü ikrah altında kalmadan söyleyen bir kimse müslümanların icmâi ile mürted ve kâfir olur. Ayrıca Rasûlullah (s.a.v.) olayı öğrenmiş idi. Ona bu olayı bildiren kimse ise, bizatihi bu küfür sözünü söyleyen şahıstı. Bununla birlikte Rasûlullah (s.a.v.) onu mürted ve kâfir olarak görmeyip ona sadece kalbinin imân ile müsterih ve rahat olmasına itibar edileceğini bildirmekle yetinmiştir.

Âyetler ve hadisleri birbirleriyle karşılaştırmak, bunları bir arada değerlendirmek ve vacip olan şekliyle bunların hepsinin hükümlerine yürürlük kazandırıp bir kısmına itibar ederken, öbürüne itibar etmemek - ki bu şer'an caiz olmayan bir durumdur - bizleri, üçüncüsü söz konusu olmayan iki sonuca ulaştırır:

1. Bu, aynı zamanda bizim de kabul etmiş olduğumuz görüştür. Mustazaf kimselerin işkenceye uğratılması ve belâlarla, musibetlerle karşı karşıya bırakılıp da yüce Allah'ın özel olarak onların küfürlerine hüküm verdiğini belirten âyetlerin söz etmiş olduğu kişiler; küfre sîne açarak, bilmiş oldukları ve inanmış oldukları Hakkı inkâr edip onu hem nefislerinden, hem de kalplerinden örten ve kalpleri ile o konu üzerinde (yani hak üzerinde) kararlı kalmayarak, dilleriyle de onu söylemeyen kimseler yahut da kalpleriyle imâna karar verip sahip olduktan ve bunu da dilleriyle ikrar ettikten sonra nefisleri Haktan meyleden ve kalplerindeki bu inancı kaybederek, yüzüstü gerisin geri dönen ve böylelikle dünyasını da âhretini de kaybeden (mürted ve kâfir)dir:

"İşte bu, apaçık zıyanın ta kendisidir." (Hacc, 11)

2. Mustazaf olan, belâ ve musibetlere uğrayıp onların kâfir olduklarının hükmünü belirten âyet-i kerimeler, ikrah ve ikrah altında bulunan kimselerin hükmünü belirten diğer âyet ve hadisleri nesh etmiş bulunuyor, denilmesidir. Ancak böyle bir iddianın ve böyle bir sözün delili olmaz. Çünkü ahkâmın nesh edilmesi ancak sarîh nas ile ya da nasların tümünü herhangi bir durumda yahut da herhangi bir şekilde yürürlükte tutmak imkânının olmadığı hallerde söz konusu olur. Çünkü bizler yüce Allah'a itaat etmekle emredilmiş bulunuyoruz. Ona itaat etmek ise bütün emirlerine, yasaklarına ve hükümlerine yürürlük kazandırmakla mümkün olur. Onunla amel etmek imkânı

bulunduğu halde, herhangi bir nassı tatil edip onun hükmünü uygulamamak ve yürürlük kazandırmamak isyandır. Bütün ümmet ise ikrah ve ikrah altındaki hüküm ile ilgili âyet ve hadislerin herhangi bir şekilde nesh edilmemiş olduğu üzerinde icmâ etmiş bulunuyor.

Kesin olarak belirtebileceğimiz bir durum da şudur: Sözlerimizin başına almış olduğumuz âyet-i kerimelerin tümü, yüce Allah'ın mustazaflardan, belâ ve musibetlere uğratan kimseler arasından Allah'ın azap ile tehdit etmiş olduğu kişilerin kâfir olduğuna hükmetmemektedir. Bilindiği gibi Müslüman bir kimse de Cehenem'de azap görebilir. Yüce Allah onun iyilikleri ile kötülükleri arasında denge yaptıktan ve kötülükleri iyiliklerine ağır bastıktan sonra adaletiyle Cehennem'de onu azaplandırabilir. Bundan sonra onu fazlu keremiyle, rahmetiyle ve şefaâtçilerin şefaatiyle ateşten çıkartabilir.

Kendi efendilerine ve büyüklerine tâbi olan her zayıf kişi, aynı zamanda ikrah altında bulunuyor demek değildir. Bu ise günümüzde hissettiğimiz, elimizle dokunabildiğimiz, görebildiğimiz bir şeydir. Zayıfların büyük çoğunluğu makam, mevki ve nüfuz sahibi kimseleri taklit etmektedirler. Onlar ruhî zayıflıkları dolayısıyla bunlara tâbi olmakta ve giyimlerinde, âdetlerinde, toplantılarında ve bunun dışında kalan bir takım durumlarda onlara uymaktadırlar. Her ne kadar bunda yüce Allah'a karşı bir isyan, Şeriat hükümlerinin dışına çıkış söz konusu ise de, onlar bütün bu işleri ikrah altında kalmaksızın ve zaruret de söz konusu olmaksızın yapmaktadırlar. Onlar bunu dünyaya olan sevgilerine ve arzularına boyun eğmek dolayısıyla yapmaktadırlar.

Şayet ikrah altında bulunan kişi, üzerindeki ikrah ile bir belâ ve musibete duçar olmuşsa; şunu da söyleyelim ki, ikrah bir kimsenin belâ ve musibete duçar olmasının biricik şekli değildir. Aynı zamanda her türlü belâ ve musibet de ikrah değildir. Belâ bazen insanı rahatsız eden, üzen ve ona acı veren bir duruma olabilir. Malı kaybetmek, mevkiinden, makamından olmak, geçim sıkıntısı çekmek, dostların ve yardımcıların etrafından dağılması, hastalanmak, eşin ölümü, çocuğun ölümü gibi durumlar böyledir. Belâyâ uğratılmak (ibtîlâ) bunun tam aksi ile de olabilir. Dünyalığın alabildiğine ikbâl etmesi, sıhhatin mükemmel, afiyetin fevkalâde olması, geçimde genişlik içinde bulunmak, güçlü bir makam ve mevkide yer almak, sevenlerin ve yardımcıların çok olması gibi. Bütün bu durumlar ikrah ya da zaruret altında bulunmak kavramına girmezler. Ancak bunların tümü de Yüce Allah'ın bir ibtilâsıdır.

"Sizi bir imtihan (ibtîlâ) olarak hayır ile de şer ile de deniyoruz. (Nihayet yine) ancak bize döndürüleceksiniz." (Enbiya, 35)

"Umulur ki sizin Rabbiniz düşmanınızı helak eder ve sizleri

yeryüzünde onların yerine halife yapar ve ne yapacağınıza bakar." (A'râf, 129)

Şimdi daha önce yapmamız gereken bir açıklamayı burada yapmak istiyor ve yüce Allah'ın yardımını dileyerek şöyle diyoruz:

Yüce Allah müstazafların durumunu ortaya koyan apaçık bir nasda durumu gereği gibi açıklamış ve gerçekten mustazaf olan kimsenin, kalbi iman ile mutmain ve dopdolu olması halinde mazur görüleceğini, kâfir ve isyankâr olamayacağını, aksine onun günahlarının bağışlanacağını bildirmiş ve buna hüküm vermiştir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Kendilerine yazık eden kimselere melekler, canlarını alırken: 'Ne işte idiniz?' dediler. Bunlar: 'Biz yeryüzünde çaresizdik' diye cevap verdiler. Melekler de: 'Allah'ın yeri geniş değil miydi? Hicret etseydiniz ya?' dediler. İşte onların barınağı Cehenemdir, orası ne kötü bir gidiş yeridir." (Nisa, 97) ayetinden sonra yüce Allah gerçekten mustazaf olan ve fiilen ikrah altında bulunup da kalpleri imân ile dopdolu olan kimseleri istisna ederek şöyle buyurmuştur:

"Erkekler, kadınlar ve çocuklardan (gerçekten) âciz olup hiçbir çareye gücü yetmeyenler ve (hicrete) bir yol bulamayan (mustazaflar müstesnadır. İşte bunları, umulur ki Allah affeder. Allah çok affedici, çok bağışlayıcıdır." (Nisa, 98-99)

İşte bu nas mustaz'aflarla ilgili diğer âyetleri tefsir eden, onlara açıklık getiren bir nastır. Böylelikle Allah'ın tevfiği sayesinde daha önce söylemiş olduklarımızın doğruluğu ortaya çıkmış oluyor.

Yöneticilerle İlgili Mulahazalar:

1- Demokrasinin küfür olduğunda müslümanlar ittifak etmiştir. Zira naslar bu konuda açıktır, bilmeyenlere ulaştırılıp uyarmak gereklidir. Aynı şekilde Allahın hükümlerini iptal edip yerine beşeri nizamnameler koyanların küfrü hakkında da ihtilaf yoktur. Demokrasiyi benimseyen, demokrasiyle de amel etmenin caiz olduğuna inananın kâfir olduğunda müslümanların bir ihtilafı yoktur. Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyen parlamentolara girme hususunda muasır ilim ehli çeşitli görüşler ve deliller ileri sürmüş, başta el-Elbani ve Şeyh Muqbil gibi son devrin mücedditleri de buna şiddetle karşı çıkmışlardır. Ülkemizdeki parlamentoda ise giriş için Allah'tan başkası adına ve laiklik gibi batıl dinleri muhafazaya dair yemin etmek şart koşulmaktadır. Yemin, edenin değil, yemin ettirenin niyetine göre olduğundan, bu ülkede parlamentoya girip bu yemini etmek kesinlikle caiz değildir.

- **Oy kullanmaya gelince**, demokrasi dinini reddeden bir insanın, umduğu bazı maslahatlar sebebiyle oy kullanmasına karşı çıkılmayacağıını, mücerret oy kullanmaya küfür denemeyeceğini yukarıda da açıkladım. Zira seçim yapmak İslam'da da meşrudur. Sahabeler de seçim yapmıştır. Bununla beraber bizim yaşadığımız ülkede mevcut sistemden dolayı, oy kullanmanın da beyhude olduğunu, iktidara gelen partilerin küfür sisteminin isteklerini yerine getirmedikçe iktidar olamayacaklarını, batıl gidişatı değiştirmeye güçlerinin yetmeyeceğini, oy kullanarak böyle bir maslahat umanlarla aynı görüşte olmadığını da söyledim. Evet, yaşadığımız ülkenin mevcut şartlarında din düşmanı olan demokrat(!)lara karşı din düşmanı olmayanlarının galip gelmesinden memnun olurum. Ama bu memnunluğu ifade için oy kullanmak zorunda olunması düşüncesine de katılmıyorum. Böylesi ortamlarda oy kullanılmasını caiz gören ilim ehli ise, oy kullanmamanın da, mevcut zulüm otoritesi lehine bir oy anlamına geldiğini söylüyorlar. Nasıl ki oy kullanmaya yüklenen bazı anlamlardan dolayı oy kullanmanın küfür olduğuna hükmedilmesine karşı çıkıyorsak, bu şekilde yüklenen anlamı da kabul etmiyoruz. Zira az önce de belirttiğim gibi mevcut sistem baki kaldıkça A partisinin veya B partisinin kendilerine yönlendirilen emirleri uygulayan kuklalıktan başka bir fonksiyonu yoktur. Yani mevcut zulüm, bu partilerin de üzerinde hüküm sahibidir. Dolayısıyla oy kullanmanın bu işte çok fazla bir etkisi yoktur. Aşağıda Ebu Musa radiyallahu anh hadisini de neden oy kullanmayı tasvip etmediğimi açıklamak için nakledeceğim. Oy kullanmaya karşı çıktığımı duyan birçok kimse bunu memnuniyetle karşıladı fakat delilimi sormadı! Bu bir yanıltır! Bu ya hoşla giden cevap almayı amaçlamaktan ya da taklitten kaynaklanır, her ikisi de hatadır. Oy kullanmaya karşı çıkmamın delili: Ebu Musa radiyallahu anh'ın rivayet ettiği şu hadistir, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "**Vallahi biz görevi talip olana ya da buna karşı aşırı istekli olana vermeyiz**" (Buhari ahkam 7/3, Müslim imaret 14, Ebu Davud 2930) evet, yöneticilik görevini talep eden bir İslam halifesi adayı için böyle olduğu gibi, bu yönetim talebinde hırslı olan herkese karşı da olması gereken tavrımız budur, hadis umumidir. Ayrıca, Müslüman olduklarını söyledikleri halde, parlamento yoluyla bir şeyler yapmak isteyen gafilere bu işte destek vermemek gerekir. Tirmizi'nin rivayet ettiği

hadiste: "Müminin kendini zelil etmesi yakışmaz" buyrulmuş, bunun da gücünün yetmediği bir işe kalkışması olduğu açıklanmıştır.

2- Zulmeden (müslüman) yöneticilere islami biat dahi, onların yaptıklarından mesul olmayı gerektirmez: Vail b. Hucr radiyallahu anh şöyle rivayet etmiştir: "Bir adamın Rasulullah sallallahu aleyhi ve selleme şunu sorduğunu duydum:

"Başımıza hakkımızı vermeyip, haklarını bizden isteyen emirler geçerlerse nasıl davranalım?" şöyle buyurdu:

"Onları dinleyin, itaat edin! Onların işledikleri kendi üzerlerine, sizin işledikleriniz sizin üzerinize vazifedir." (Müslim imaret 49 Tirmizi 2189)

Evet, bu hadiste beşeri hükümlerle yöneten değil, Müslümanların emiri olan idarecilerden bahsediliyor, lakin dikkat çekmek istediğim husus şu ki, bu emirlere biat eden Müslümanlar, onlar zulmetse de (yani Allahın indirdiğinden başkasıyla hükmetse de) biat ettiler diye onun yaptıklarından mesul olmazlar. Bu anlamdaki hadisler, oy kullanmaya demokrasiyi kabullenme anlamını yükleyenlerin hata ettiğini göstermektedir. Bu emirlere itaat hususuna gelince, İbn Ömer radiyallahu anhuma şöyle rivayet etmiştir: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Müslüman kişinin, hoşuna gitse de gitmese de dinleyip itaat etmesi gerekir. Ancak (Allaha isyan) emredildiği zaman ne dinlenir, ne de itaat edilir." (Buhari ahkam 4, cihad 108, Müslim imaret 38 Ebu Davud 2626 Tirmizi 1707 Nesai 7/160)

3- Küfr işleyen yöneticilere itaat yoktur: İbn Mesud radiyallahu anh'den merfu'an:

"Benden sonra başınıza bir takım adamlar geçecektir. Sünneti söndürüp bidatlerle amel edeceklerdir. Namazı da vaktinde kılmayacaklardır." dedim ki:

"Ey Allahın rasulü! Ben onlara yetişirsem ne yapayım?" buyurdu ki:

"Ey Ümmü Abd'in oğlu! ne yapacağını bana mı soruyorsun? Allaha asi gelene itaat edilmez" (İbn Mace 2865 Elbani Sahiha 2/139 Elbani Sahihu ve Daifu İbn Mace'de sahih olduğunu söylemiştir.)

Bu hadiste namazı vaktinde kılmamaları o yöneticilerin küfür işlediklerine delalet etmektedir. Zira kastedilen cem etmeleri değildir. Zira namazı cem etmek sünnette meşrudur. Bu hadiste kastedilen ise vaktinin dışında kılmaktır. Namazı normal vaktiyle birlikte meşru cem vaktinden de erteleyen veya hiç kılmayan yöneticiler Müslümanların itaat etmesi gereken emirler olamaz. Ebu Zerr radiyallahu anhden gelen diğer bir hadiste, namazları vaktinde kılmakla birlikte, bu şekilde erteleyen yöneticilerin de arkasında namaz kılmak

emrediliyordu. Buradan anlaşılıyor ki, onlara itaat edilmeyecek lakin onlara karşı huruc etmek, ayaklanmak da zararı faydasından çok olan bir iştir. İşe yöneticilerin ıslahından değil, toplumun ıslahından başlamaya işaret vardır. Günümüzde dillere dolanan: "Kâfiri tekfir etmeyen de kâfirdir" sözünü bu yöneticileri tekfir etmeyenlere kullananlar haricilik yapmış olurlar! Zira Rasulallah sallallahu aleyhi ve sellem nelerin iman, nelerin küfür olduğunu açıkça bildirmeden gitmemiştir. Durumu bu olan yöneticilerin geleceğinden bahsettiği bir yerde onları tekfir etmemenin kişiyi küfre sokacağını bildirmemiştir. Kendisi de bu yöneticilerin kâfir olduğunu açıkça söylememiş, batıl heveslere kapı aralamamış, lakin onlara itaatin gerekmediğini beyan etmiştir.

4- Namaz kıldığı halde laneti hak eden yöneticiler olacak: Avf b. Malik radiyallahu anh rivayet ediyor: Rasulallah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Liderlerinizin iyileri, sizlerin kendilerini, onların da sizleri sevmekte olanlarınız, onların size dua etmekte, sizin de onlara dua etmekte olduklarıdır. Liderlerinizin kötüleride o kimselerdir ki, siz onlardan nefret edersiniz, onlar da sizden nefret ederler. Siz onlara lanet edersiniz, onlar da size lanet ederler" dedik ki:

"Onlara karşı savaşmayalım mı?" şöyle buyurdu:

"İçinizde namaz kıldıkları müddetçe hayır! Aranızda namaz kıldıkları müddetçe hayır! Ancak kişinin başına geçen idareciyi günah işlerken görürse ona iştirak etmesin ve onu hoş karşılasın. Buna rağmen, ona itaatten elini çekmesin" (Müslim imaret 65-66)

Bu hadiste namaz kıldıkları halde laneti hak edecek yöneticiler geleceğine işaret vardır. Rasulallah sallallahu aleyhi ve sellem onlara lanet edilmesine karşı çıkmamıştır. Laneti hak eden yöneticiler namaz kılıyor dahi olsalar, onlara lanet etmek haricilik değildir. Nitekim Ümmü Seleme radiyallahu anhanın rivayet ettiği şu hadiste de buna benzer yöneticiler geldiğinde onlardan buğz etmek gerektiği belirtilmiştir:

"Başınıza bir takım idareciler geçecek, siz onları tanıyıp itirazda bulunacaksınız. Onların yaptıklarından hoşlanmayan beraat eder, onların yaptıklarına itirazda bulunan kurtulur. Lakin hoşnut olup tabi olan..." Dediler ki:

"Peki onlarla savaşmayalım mı?" şöyle buyurdu:

"Aranızda namaz kıldıkları müddetçe hayır" yani kalpten kerih görüp kabul etmezse demektir bu." (Müslim imaret 63, Ebu Davud 4760 Tirmizi 2266)

Yine İbn Abbas radiyallahu anhuma şöyle rivayet etmiştir:

"Öyle idarecileriniz olacak ki onlar Allah katında Mecusilerden daha şerhidirler" (Taberani Mucemu's-Sagır 2/196 no: 1018 isnadı sahihtir.)

5- Haricilerin metodunun yanlışlığı: Ebu Hureyre radiyallahu anh merfu'an rivayet ediyor:

"Kim taatten çıkıp cemaatten ayrılırsa cahiliye ölümü ile ölmüş olur. Kim körü körüne çekilmiş bir sancak altında savaşır, asabiyet (ırkçılık) için öfkelenir, asabiye çağırır ya da asabiye yardım ederse ve öldürülürse, bu ölüm de cahiliye ölümüdür. Kim de ümmetime karşı çıkıp iyisini kötüsünü seçmeden kılıç sallarsa, mümin olanlarına hürmet etmeyip, anlaşmalı kişiye verdiği sözünde de durmazsa ne o bendendir, ne de ben ondanım" (Müslim imaret 54, Nesai 7/123 İbn Mace 3948)

Bu hadiste, İslam dışındaki her kör bayrak için savaşmak sakındırıldığı gibi, toplumu toptan tekfir etmek, kâfir muamelesi yapmak da şiddetle reddedilmektedir.

Allah en iyi bilendir. Allahtan bizleri hakkı hak olarak tanıyıp ona itiba ile rızıklandırmasını, batılı da batıl bilip ondan uzaklaşmakla rızıklandırmasını dilerim.

Haricilerin Bir Saptırmasının Reddi:

İbn Abbas radiyallahu anhuma Maide 44. ayeti hakkında: "Küfrün altında küfür" demiştir. Bu sözü beşeri nizamnameler koyanlar yani teşride bulunanları aklamak için delil getirmiyoruz, lakin hüküm koymayla, mevcut hükümle amel etmenin arasını ayırt ettikten sonra delil getirmek için ispat ediyoruz. Çünkü, ilk hariciler Maide 44. ayetini, günahları işlemenin dinden çıkardığını iddia etmelerine delil getirmişlerdi.

Bazıları bunun en sağlam isnadının sadece Hişam b. Huceyr el-Mekki yoluyla geldiğini zannediyorlar. Bunun sebebi Ebu Katade el-Filistini adlı yazarın saptırmalarıdır. Bu zata hüsnü zan edenler yanlışlığa düşmektedir. Bu konudaki tahkikimden bir bölümünü nakledeyim:

حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ أَبِي الرَّبِيعِ، ثنا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، ثنا مَعْمَرٌ، عَنْ ابْنِ طَاوُسٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَأَلَ ابْنَ عَبَّاسٍ فِي قَوْلِهِ: " وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ " ، قَالَ:"هِيَ كَبِيرَةٌ"

İbn Ebi Hatim Tefsir'inde (4/484 no: 6468); el-Hasen b. er-Rabî' – Abdurrazzak – Ma'mer – İbn Tavus – babası isnadıyla rivayet ediyor: "İbn Abbas'a

"Kim Allah'ın indirdikleriyle hükmetmezse onlar kafirlerdir" (Maide 44) ayeti soruldu. Dedi ki:

"O kebirdir (büyük günah kastedilmiştir)"

Ravileri güvenilirdir. İsnadı sahihtir.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَزِيدَ الْمُقَرَّبِيُّ، ثنا سَفِيَّانُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ جَعْفَرٍ، عَنْ طَاوُسٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي قَوْلِهِ: " وَمَنْ لَمْ يُحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ " ، قَالَ: "لَيْسَ هُوَ بِالْكَفْرِ الَّذِي يَذْهَبُونَ إِلَيْهِ."

İbn Ebi Hatim Tefsirinde (4/485 no: 6467): Muhammed b. Abdilllah b. Yezid el-Mukri – Sufyan – Hişam b. Huceyr – Tavus – İbn Abbas isnadiyla; İbn Abbas radiyallahu anhuma

"Kim Allah'ın indirdikleriyle hükmetmezse onlar kafirlerdir" (Maide 44) ayeti hakkında dedi ki:

"İddia ettikleri küfür kastedilmemiştir."

İsnadında Hişam b. Huceyr el-Mekki hakkında olumlu ve olumsuz sözler vardır. Cerh ve tadil konusunda ihtilaf bulunan raviler hakkında son söz için İbn Hacer'in Takrib'i, ve Hafız Zehebi'nin Kaşif'ine bakılır. Hafız İbn Hacer Takrib'de: "Saduktur, yanılmaları vardır" demiştir. Zehebi Kaşifte: sika (güvenilir) demiştir. Ayrıca Zehebi onun ismini, güvenilir oldukları halde eleştirilen ravilere dair Men Tukellime Fih adlı kitabında zikretmiştir. Hişam b. Huceyr; Buhari ve Muslim ricalinden olup, hakkında yapılan cerh mücmel olduğundan bu konuda muhaddisler, tevsik edilen bir ravinin mücmel cerhine itibar etmezler. Ebu Katade gibi bu ilmin inceliklerinden habersiz olanların iddialarına da itibar edilmez. Bu isnad hasendir. Diğer rivayet yollarıyla sahih ligayrihidir. Allah en iyi bilendir.

من طرق عن سفیان الثوري عن معمر عن ابن طلوس عن أبيه قال: قال رجل لابن عباس في هذه الآيات (ومن لم يحكم بما أنزل الله) فمن فعل هذا فقد كفر؟ قال ابن عباس: إذا فعل ذلك فهو به كفر، وليس كمن كفر بالله، واليوم الآخر، وبكذا، وكذا.

İbn Nasr Tazimu Kadri's-Salat (2/571-572) Taberi Tefsirinde (6/256) Tahavi Müşkulu'l-Asar (2/318) Sufyan es-Sevri Tefsir (1/101): Sufyan es-Sevri - Ma'mer - İbn Tavus - babası (Tavus el-Yemani) tarikiyle rivayet ediyor:

"Bir adam İbn Abbas radiyallahu anhuma'ya "Kim Allahın indirdiği ile hükmetmezse..) ayetlerini söyledi ve:

"Kim böyle yaparsa kafir mi olur?" diye sordu. İbn Abbas dedi ki:

"Bunu yaparsa küfreymiş olur lakin Allah'ı, ahiret gününü, şunu ve şunu inkar eden kafir gibi değil!"

Bu isnad sahihtir. Süfyan es-Sevri'den gelen bu rivayette son cümlelin tamamı İbn Abbas'a isnad edilmektedir. Başka tarikinde Tavus'un da bu açıklamayı yapmış olmasında bir işkâl yoktur. Burada ihtimal söz konusu ise istidlal batıl olur kaidesini işletmeye çalışanlar komik bir duruma düşmektedirler. Tavus, İbn Abbas radiyallahu anhuma'dan işittiğini de söylemiştir. Ayrıca, ravinin rivayet hakkında yaptığı açıklama usul ilminde

kararlaştırılan kaideye göre, başkalarının yorumundan daha önceliklidir. Nitekim Tavus bu açıklamayı, İbn Abbas'tan işittiğini de aıca ifade etmiştir.

Görüldüğü gibi rivayetin İbn Abbasa nisbeti sahihtir. Sahabeden hiç kimse bu tefsire aykırı bir söz etmediğinden, bir ayetin tefsiri hakkında sahabe sözü merfu hükmünde olur. Son günlerde bazıları İbn Mesud'un: "Hükümde rüşvete gelince bu küfürdür" demesini, İbn Abbas'ın tefsirine aykırı olarak ele almaktadırlar. Halbuki, İbn Mesud radiyallahu anh, rüşvetin büyük bir günah olduğunu, ama hükümde rüşvetin daha ağır bir suç olduğunu dile getirmiştir. Nitekim gerek bunu nakleden Taberi, gerekse Ehli Sünnet akidesine dair eserler yazan İbn Batta, Ebu Bekir el-Hallal gibi alimler ve hatta bu sözü kendi aleyhlerine delil kabul eden hariciler bu sözü başka bir anlama yorumlamamışlardır. Evet, Taberi bu sözü, Maide 44. Ayetinde geçen küfrün küçük küfür olduğunu ifade edenler bölümünde zikretmiş, İbn Batta ve el-Hallal da, bu sözü haricilerin maide 44. Ayetini kendi lehlerine kullanmalarına reddiye sadedinde zikretmişlerdir.

Diğer Bir Saptırma:

Bu ayetler (Maide 44, 45, 47. Ayetleri) hakkında ikinci bir yanılma da: "Kuranda marife (belirlilik) takısı olan; "elif lam" takısı ile gelen "el-kufr, el-fisk ve ez-zulm" kelimeleri dinden çıkaran büyük küfre, büyük fıska ve büyük zulme delalet eder, dolayısı ile bu ayetlerde kişiyi dinden çıkaran zulm ve fıska kastedilmektedir" iddiasıdır. Halbuki bu iddianın doğru olmadığına ve bu kaidenin mutlak olmadığına delalet eden ayetler var. Bunlardan birkaç rnek:

1- Araf suresi 19. Ayeti ve Bakara 35. Ayeti:

{ وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ }

"Ey Adem! Sen ve eşin cennette kalın ve istediğiniz yerden yiyein, yalnız şu ağaca yaklaşmayın yoksa zalimlerden olursunuz." Buyrulmuştur. Bu ayette zulm fiilinin failleri, "ez-zalimin" şeklinde marifeli olarak gelmiş, fakat hiçbir Müslüman bu ağca yaklaşan Adem ile Havva'nın kafir olduğunu iddia etmemiştir.

2- Enbiya suresi 87. Ayeti:

فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ

"Fakat sonunda karanlıklar içinde: "Senden başka ilah yoktur, Sen münezzehsin, doğrusu ben zulmedenlerden oldum" diye seslenmişti." Bu ayette Yunus aleyhisselam'ın böyle dediği zikredilmekte ve yine kelime: "ez-zalimun" şeklinde marifeli geçmektedir.

3- Bakara 229. Ayeti:

الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ فَإِمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَانٍ وَلَا يَجِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا
مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا
جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ
الظَّالِمُونَ

"Boşanma iki defadır. Ya iyilikle tutma ya da iyilik yaparak bırakmadır. İkiisi Allah'ın yasalarını koruyamamaktan korkmadıkça kadınlara verdiklerinizden (mehirden) bir şey almanız size helal değildir. Eğer Allah'ın yasalarını ikisi koruyamayacaklar diye korkarsanız, o zaman kadının fide vermesinde (mehrinden vazgeçerse) ikisinde de günah yoktur. Bunlar Allah'ın yasalarıdır, onları bozmayın. Allah'ın yasalarını bozanlar ancak zalimlerdir." Bu ayette de zalimler kelimesi marifeli olarak gelmiştir. Fakat onları zalim yapan amel küfür değildir.

4- Yusuf Suresi 75. Ayeti:

قَالُوا جَزَاءُ مَنْ وَجِدَ فِي رَحْلِهِ فَهُوَ جَزَاءُ كَذَلِكَ نَحْزِي الظَّالِمِينَ

"Cezası, kimin yükünde bulunursa, ceza olarak ona el konulur; biz zalimleri böyle cezalandırırız" dediler" Bu ayette hırsızların cezasından bahsedilirken, hırsızlar da ez-zalimin diye marifeli olarak belirtilmiştir. Kastedilen ise Yusuf aleyhisselam'ın kardeşi Bunyamin'dir.

5- Maide 25- 26. Ayetleri:

قَالَ رَبِّ إِنِّي لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَأَخِي فَافْرُقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ
عَلَيْهِمْ أَرْبَعِينَ سَنَةً يَتِيهُونَ فِي الْأَرْضِ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ

"Musa: "Rabbim! Ben ancak kendime ve kardeşime söz geçirebiliyorum; artık bizimle bu yoldan çıkmış milletin arasını ayır" dedi. Allah: "Orası onlara kırk yıl haram kılındı; yeryüzünde şaşkın şaşkın dolaşacaklar. Sen, yoldan çıkmış millet için tasalanma" dedi" Her iki ayette de yoldan çıkmış millet diye terceme edilen kısım, marifeli olarak "el-fasıkîn" diye geçmektedir. Ayette kastedilen fasıklar; Şam'daki Eriha'ya

girmeyi terk edenlerdir. Musa aleyhisselam onlara oraya girmelerini emrettiği halde isyan etmişlerdi.

6- Nur suresi 4. Ayet:

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

"İffetli kadınlara zina isnat edip de, sonra dört şahit getiremeyenlere seksen değnek vurun; ebediyen onların şahidliğini kabul etmeyin. İşte onlar yoldan çıkmış kimselerdir" Bu ayette de yoldan çıkmış kimseler, el-fasikun diye marifeli gelmiştir, fakat onlar kafir olmamışlardır.

İtaat ve Tabi Olmak

Bazıları şöyle söyler: "*Müslüman, Allah'ın indirdikleriyle hükmetmeyen kimselere itaat edip tâbi olduğu zaman mürted, kâfir ve müşrik olur. İtaat ve ittiba' (uyamak) amel ile olup niyetlerle itikada bakılmaz.*"

Yine bunlar şöyle der: *Allah'ın indirdiklerini emretmeyen kimselerin davetlerine uygun amel eden bir kimse, bununla onlara itaat etmiş, onlara tâbi olmuş, Allah'ı bırakıp onları ilâh edinmiş olur. Onun:*

1. *Bu işi yaparken, emir veren kişinin Allah'ın vermiş olduğu bir hüküm emrettiğine yahut da yüce Allah'ın emir vermesini mübâh kıldığı bir şeyi emrettiğine - hatalı olarak - inanarak amel etmesi;*

2. *Ya da âmirin bu emrine göre amel ederken âmirin Allah'ın indirmiş olduğu hükme aykırı olarak emir verdiğini bilmesi, âmirin Allah'ın hükmünü değiştirmek imkânına sahip olmadığına inanması, onun bu emri uygulamasının yüce Allah'a isyan olduğunu bilmemesi;*

3. *Veya âmirin emrini yerine getirirken ve ona göre amel ederken, bu emri veren bir kişinin Allah'ın hükmüne aykırı bir hüküm verdiğini bilmekle birlikte; bu âmirin sahip olduğu kutsiyet ve üstünlüğü dolayısıyla Allah'ın haram kıldığını helâl, helâl kıldığını haram kılabileceğine ve Allah'ın hükmüne aykırı hüküm vereceğine, ona itaat edip tâbi olmanın Allah'ın emrini göz önünde bulundurmaksızın vacip bir iş olduğuna inanması arasında hiç bir fark yoktur.*

Onlar buna dair bir örnek de vererek, şöyle derler:

Şayet yüce Allah'a imân eden, O'nun kendisinin dışında kalan herşeyi

yarattığına, O'nun mutlak hâkim ve kendisinden başka hiç bir kimsenin hüküm koymak yetkisine sahip olmadığına inanan bir müslüman, yüce Allah'ın emirlerine uymak, yasaklarından sakınmak konusunda alabildiğine gayret eden, namaz, zekât, oruç, hacc gibi farzları büyük bir titizlikle yerine getiren bir müslüman, yüce Allah'ın hükmünün ne olduğunu bilmediği, kendisi de delilleri incelemeye ve bu delillerden hüküm çıkartmaya muktedir olmadığı bir durumla karşı karşıya kaldığında; fıkıh ve takvası ile tanınan bir âlime bu durum hakkında Allah'ın hükmünü gidip sorsa; bu âlim de ona fetva verip de hata etse ve Allah'ın o durumla ilgili gerçek hükmüne isabet ettiremezse; daha sonra fetva isteyen bu müslüman güvendiği kişiden almış olduğu bu fetvanın, Allah'ın hükmü olduğuna inanıp O'nun hükmünü uyulamakta olduğuna itikâd ederse - onlar böyle bir kişi hakkında da – bu ameli ile Allah'a şirk koşmuş ve bu fetva veren kişiyi Allah'ın dışında rab edinmiş olduğuna söylerler.

Bunlar söyledikleri bu sözlere yüce Allah'ın şu (mealdeki) buyruğunu delil gösterirler:

"Onlar hahamlarını ve rahiplerini, bir de Meryem oğlu Mesih (İsa'yı) Allah'ın dışında rabler edindiler."

Yine bununla ilgili olarak Adiy b. Hâtem'in rivayet ettiği hadisi de gösterirler. Şöyle ki: Adiy, Rasûlullah (s.a.v.)'e:

"Onlar (Yahudi ve Hıristiyanlar) hahamlarına ve rahiplerine ibâdet etmiyorlardı" deyince; Rasûlullah (s.a.v.), İbn Kesir'in Tefsirinde rivayet ettiğine göre şu cevabı vermiştir:

"Hayır, o hahamlarla rahipler onlara helâli haram, haramı da helâl kıldılar. Yahudi ve Hıristiyanlar da bu konuda onlara tâbi oldular. İşte bu onların kendi haham ve rahiplerine ibâdetleridir."

Bu iddianın sahipleri konuyla ilgili olarak şöyle söylerler: *Onların ittibâ'ları rahiplerle hahamların söylediklerine göre amel etmek şeklinde olup amel eden kimselerin itikâdına bakılmaz. İşte itaat budur. Ayet-i kerimenin nassı, haham ve rahiplerin emirlerine göre amel etmek ile Mesihin Allah'ın oğlu olduğu inancının arasını eşit tutmuştur. Bu da şeriat hükmünde amel ile itikâdın eşit olduğuna delildir. Bunlardan herbirisi şirke düşmeye götürür. Bu kanaata daha da bir kuvvet veren husus ise âyet-i kerimenin bütün yahudilerle hıristiyanlar hakkında kendi haham ve rahiplerini Allah'ı bırakıp rabler edindiğini belirtmesi ve kendilerinden hiç kimseyi istisna etmeksizin bu konuda hata eden ile etmeyen, itikâd eden ile etmeyen arasında ayırım gözetmemiş olmasıdır.*

Yine bunlar yüce Allah'ın şu buyruğunu da delil gösterirler:

"(Haram ayları) ertelemek, sadece kâfirlikte ileri gitmektir..." (Tevbe,

"Ve haram ayları geciktirmek (nesi') bir amel olup yüce Allah bu ameli irtikâb eden kimselerin küfrüne hüküm vermiştir," derler. Yine yüce Allah'ın şu buyruğunu da delil gösterirler:

"De ki: 'Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.' De ki: 'Allah'a ve Rasûlu ne itaat edin!' Eğer yüz çevirirlerse bilsinler ki, Allah kâfirleri sevmez." (Â-i İmrân, 31-32)

Bununla ilgili olarak da şöyle derler: "Gerçek şu ki ittibâ, Rasûlullah (s.a.v.)'in getirdikleri gereğince amel etmektir. Onun getirdikleri gereğince amel etmeyen kimse ona tâbi olmamış olacağından, yüz çevirmiş demektir ve öyle bir kimse de kâfirlerdendir."

Bir başka delilleri de yüce Allah'ın şu buyruğudur:

"Üzerine Allah'ın adı anılmadan kesilen hayvanlardan yemeyin. Kuşkusuz bu büyük günahtır. Gerçekten şeytanlar dostlarına, sizinle mücâdele etmeleri için telkinde bulunurlar. Eğer onlara uyarmanız şüphesiz siz de Allah'a ortak koşanlar olursunuz." (En'âm, 121)

Bu âyet ile ilgili olarak da şu açıklamayı yaparlar: "Âyet-i kerimede kastedilen itaat yüce Allah'ın haram kıldığı şeyden yemek ya da yememektir. Bu konuda yiyen kimsenin akidesine de bakılmaz. Eğer Müslüman bir kimse ne açlığı gidermek, ne de insanı şişmanlatmak konusunda hiç bir faydası olmayan bir et parçası yemek konusunda itaat etmesi sebebiyle müşrik oluyor ise, durumu bundan çok daha büyük olan hallerdeki itaatinin vaziyeti acaba nasıl olur?"

İşte bu gibi kimselerin delilleri bundan ibarettir. Aslında bu konuda kendilerine delil olabilecek bir şey de yoktur.

"Yahudiler, 'Uzeyr Allah'ın oğludur' dediler. Hıristiyanlar da, 'Mesih (İsâ) Allah'ın oğludur' dediler. Bu onların ağızlarıyla geveledikleri sözlerdir. (Sözlerini) daha önce kâfir olmuş kimselerin sözlerine benzetiyorlar. Allah onları kahretsin! Nasıl da (haktan bâtıla) döndürülüyorlar! Onlar Allah'ı bırakıp hahamlarını, rahiplerini, Meryem'in oğlu Mesih'i ilâhlar edindiler. Halbuki onlara ancak tek ilaha kulluk etmeleri emrolundu. Ondan başka ilâh yoktur. O, bunların ortak koştukları şeylerden uzaktır." (Tevbe, 30-31)

Şimdi bu âyet-i kerimeyi yüce Allah'ın şu buyruğu ile karşılaştıralım:

"Bundan (Kur'an'dan) önce kendilerine kitap verdiklerimiz, ona da iman ederler. Onlara (Kur'an) okunduğu zaman: 'Ona iman ettik. Çünkü o Rabbi-mizden gelmiş hakikattir. Esasen biz daha önce de müslüman idik' derler." (Kasas, 52-53)

Bu iki âyeti birbiriyle karşılaştırdığımız takdirde açıkça şunu görürüz: Her iki âyetin de taşıdığı hüküm - bütün Yahudi ve Hıristiyanlar hakkında geçerli olmak üzere - genel bir hüküm değildir. Çünkü yüce Allah'ın lanet etmiş olduğu ve onların kendi hahamlarını, rahiplerini, Meryem oğlu Mesih'i yüce Allah'ı bırakıp rabler edindiklerinden söz ettiği kimseler, en ufak bir tereddüt söz konusu olmaksızın - yüce Allah'ın, Peygamberin peygamber olarak gönderilmesinden ve Kur'anın nüzulünden önce müslüman olduklarını söylediği kişilerden kesinlikle ayrıdır. Bunu yüce Allah'ın şu (mealdeki) buyruğu da daha bir pekiştirmektedir:

"Hepsi bir değildir; Kitâb ehli içinde istikamet sahibi bir topluluk vardır ki, gece saatlerinde secdeye kapanarak Allah'ın âyetlerini okurlar. Onlar Allah'a ve âhiret gününe inanırlar; iyiliği emreder, kötülükten menederler, hayırlı işlere koşuşurlar. İşte onlar salihlerdendir. Onların yaptıkları hiçbir hayır karşılıksız bırakılmayacaktır. Allah takva sahiplerini çok iyi bilir." (Âl-i İmrân, 113-115)

İşte yüce Allah'ın sâlihlerden olduklarını bildirdiği bu kesim, kesin olarak ve en ufak bir şüphe söz konusu olmaksızın, kendilerine lanet ettiği ve şirk koştuklarına hüküm verdiği, hahamlarını, rahiplerini, Uzeyr'i ve Mesih'i, Allah'ı bırakıp rabler edindiğini haber verdiği kesimden başka bir kesimdir.

O halde kesin olarak, Tevbe Sûresinde yer alan âyet genel olarak bütün Yahudilerle Hıristiyanlar hakkında hüküm vermemekte, sadece onlar arasından şirk koşmuş olan kesimi kapsamaktadır, diyebiliriz.

Sözlükte ittibâ' (tâbi olmak, uymak); benzemek için çalışmak ve itaat etmek, demektir. İtaat ise; emir gereğince amel etmek, demektir.

Şeriatte (terim olarak) itaat ise: Niyet ve itikâd ile birlikte emri uygulamak üzere amel etmektir. Bu Rasûlullah (s.a.v.)'in Ömer b. Hattâb (r.a.) tarafından rivayet edilen hadisinde vermiş olduğu hükmün gereğidir.

(Ömer r.a. şöyle der:) "Rasûlullah (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu işittim: Muhakkak ameller niyetlerdir. Her kişi için niyet ettiği şey (ne ise o) vardır. Kimin hicreti Allah ve Rasûlü için ise, onun hicreti Allah ve Rasûlü içindir. Kimin de hicreti ele geçireceği bir dünyalık yahut da nikâhlıyaacağı bir kadın için ise onun da hicreti hicret ettiği şey içindir."

Bu hadis-i şerifin sahih olduğunda Buhârî ve Müslim'in ittifakı vardır.

Mâna itibariyle de mütevâtirdir. Çünkü çeşitli tariklerden ve harflerinde bazı değişikliklerle farklı lafızlarla rivayet edilmekle birlikte, hepsinin ifâde ettiği mâna birbiriyle uyum halindedir.

Hadisin taşıdığı nassa uygun olarak: Kişi, şer'an yapmakla emredilmiş ve yapmaması istenmiş (nehyedilmiş) işleri yaptığı takdirde, bu işleri hakkında verilecek hüküm, onun taşıdığı niyete bağlıdır. Çünkü:

"Muhakkak kişi için yalnızca niyet ettiği vardır."

O halde yüce Allah'a itaat etmek ve onun hükmünü uygulamak maksadını güden bir kimse, kesinlikle kendisine bu hükmü aktaran ya da ona bunu emreden yahut bu konuda ona fetva veren bir kimseye tâbi olmuyor, ona itaat etmiş olmuyor. Bu hükmü nakleden kimsenin, âmir ya da müftünün gerçekte Allah'ın hükmüne isabet etmesi, ya da etmeyip yanılması, hiç bir şekilde durumu değiştirmez.

Diğer taraftan herhangi bir kimseye bilerek itaat eden ve onun emrini uygulayan bir kişi; - ameliyle - kendisine emir verenin emrine, emri Allah'ın emrine muhalif bile olsa yine de itaat ediyorsa o, Şer'i mânası itibariyle kendisine emir verene tâbi oluyor demektir. Bu emreden kişinin vermiş olduğu emrin Allah'ın hükmüne uyması ya da aykırı olması, durumu hiç bir şekilde değiştirmez.

Kendisine emir veren kişinin Allah'ın şeriatını değiştirmek imkânına sahip olamayacağına, onun Allah'ın Şeriatına muhalif olarak vermiş olduğu hükmün bâtil olduğuna, Allah'ın helâl kıldığını haram, haram kıldığını da helâl kılamayacağına, böyle bir âmirin emrine uygun olarak amel ettiği takdirde yüce Allah'a âsi olacağına itikâd ettiğinde; onun böyle bir âmirin emri, ya da müftünün fetvası gereğince amel etmesi halinde, o bu ameliyle bu kişiye şer'i manasıyla tâbi olmadığı gibi, onu yüce Allah'ı bırakarak rab de edinmiş olamaz.

Ancak bu genel ilkedен, failinden niyyetine ve akidesine bakılmaksızın ve şehâdet kelimesini söylemesine rağmen, iman ismini nefyettiğine dâir nassın bulunmuş olduğu ameller, istisna edilir. Rasûlullah (s.a.v.) hicreti emrettiği zaman hicret eden bir kimsenin herhangi bir dünyalığı ele geçirmek, yahut da bir kadını nikahlamak kasdıyla hicret etmesi halinde, onun bu hicretinin hicret ettiği şey için olacağını, yani bu amelin kesinlikle Allah'a ve Rasûlüne itaat ve onlara ittibâ olmayacağını belirtmiştir.

Meselâ, bir kimse yeryüzünün en uzak bölgesinden, yolculuğun her türlü sıkıntılarına katlanarak ihramı giyinmiş olarak gelse, tavaf etse, say'ini yapsa, Zülhicce'nin dokuzuncu günü Arafatta vakfe yapsa, daha sonra oradan

Müzdelife'ye gitse, arkasından Minâ'ya geçerek cemreleri taşlasa, orada iki gün kalsa ve Beytullah'ı tavaf etse, fakat bütün bunları yaparken Hacci emreden Şeriatın ve ilgili şer'î hükümlerin bâtil olduğuna inansa, Şer'î manasıyla Allah'ın Rasûlü'nün emrine tâbi olmadığı, onlara itaat etmediği konusunda iki müslüman bile ihtilâf etmez.

Tevbe Süresi'nde yer alan, "Onlar kendi hahamlarını ve rahiplerini, Allah'ı bırakıp, rabler edindiler." buyruğunda amelden söz edilmediği gibi, amele herhangi bir işaret de yoktur. Burada sadece "edinmek"ten nas ile söz edilmiş bulunuyor.

"Edinmek" ise sadece niyet ve itikâd ile gerçekleşir, bunun için amele de ihtiyaç yoktur. Herhangi bir kimsenin bir başkasının emrine, emri Allah'ın emirlerine muhalif bile olsa itaat etmenin gereğine itikâd etmesi, onun bu kimseyi Allah'ı bırakıp rab edinmiş olması için yeterlidir.

Zaten İbn Kesîr'in Tefsîr'inde geçen şekliyle Adiy b. Hâtem'in hadisi şu şekildedir:

"Evet onlar (haham ve rahipler) onlara (Yahudi ve Hıristiyanlara) helâli haram, haramı da helâl kıldılar, onlar da onlara tâbi oldular."

Bu hadiste de aynı şekilde amel zikredilmemekte, sadece tâbi olmak (ittibâ)dan söz edilmektedir. Şer'ân itibar edilecek ittibâda ise niyet ve itikâdın bulunması zorunludur.

İtikâd, nefsin (ruhun, kalbin) tek başına yapmış olduğu bir davranış, bir iş olup bedenın bu konuda onunla herhangi bir müşterek davranışı, hareketi yoktur.

Amel ise, nefsin bedeni harekete geçirmek suretiyle yaptığı bir iştir. Dolayısıyla amel, itikâddan başka bir şeydir. Zaten Rasûlullah (s.a.v.): "Ameller ancak niyyettedir." buyruğu ile bunları birbirinden ayırarak, niyyeti (ki itikâdın kendisidir) amelden başka bir şey olarak ortaya koymuştur.

İbn Kesîr, zikretmiş olduğu hadisin Rasûlullah (s.a.v.)'e kadar ulaşan muttasıl senedini vermemektedir. Aynı hadisi İbn Hazm, Tirmizî, İbn Cerîr et-Taberî ise sika ve âdil râviler zinciriyle Rasûlullah (s.a.v.)'e kadar varan bir senet ile bizim daha önce zikretmiş olduğumuz lâfızlarla rivayet ederler ki şöyledir:

"Onlar sizlere haramı helâl kılıyorlar, siz de onu helâl olarak kabul ediyordunuz. Helâli de haram kılıyorlar, siz de onu haram olarak kabul ediyordunuz. (Öyle değil mi?) (Adiy) 'Evet!' diye cevap verdim. Bu sefer Rasûlullah (s.a.v.): 'İşte bu onların ibâdetidir!' diye buyurdu."

Bir şeyi helâl ya da haram kabul etmek ise, amele gerek kalmaksızın yalnızca akide ile gerçekleşir. Buna göre bir kişi, şarabın helâl olduğuna itikad ederse onu helâl kabul etmiş olur, isterse onun bir damlasının tadına bile bakmasın. Yine bir kimse talâkın haram olduğuna itikad ederse onu haram kılmış olur. Dilerse hiç evli olmasın ve onun boşayacak bir kadını bulunmasın. İşte hadisin ayrı her bir rivayetine uygun olarak haram kılmak, ya da kabul etmek için amel kesinlikle gerekli değildir. Zaten haram kabul etmek amelden imtina etmektir. Buna göre:

"Burada akide söz konusu olmaksızın itibar, yapılan ameledir." şeklindeki sözler nasıl doğru olabilir ve nasıl akide ve amel söz konusu olmaksızın haram kıldıkları şeylerde rahiplere ve hahamlara ittibâ etmekten söz edilebilir!?

Gerçek şudur, âyet-i kerime amel ile akideyi değil de, özleri itibarıyla bir olan iki akideyi eşit olarak değerlendirmiştir. Âyet, Uzeyr'in Allah'ın oğlu, Mesih'in Allah'ın oğlu olduğunu söylemek ve inanmak ile, rahiplerin, hahamların onlara tâbi olup, bağlanmayı gerektiren; emirleri Allah'ın şeriatına aykırı bile olsa, emirlerine uymayı ve bağlılığı gerektiren kutsallık ve yanılmazlıklarının olduğuna itikad edip söylemek arasında herhangi bir fark gözetmemektedir.

Zaten fiilen gerçekte olan da budur, görülen de budur. Onlar papalarına, "Kutsal Papa" demektedir. Burada onların kullandıkları bu sıfat, dilde: temizlik anlamındadır. Bununla onun masum olduğuna dair inançlarını dile getirirler. Onlara göre o, kesinlikle hata etmemekte, yanılmamaktadır.

Yakın bir geçmişte, papa hamileliği önleyen yolların kullanılmasını yasaklayan bir karar çıkartmıştı. Ona tâbi olanların tümünün bildikleri ise, bu kararın çıkartılmasına kadar bu yolların kullanılmasının helâl ve mubah olduğu ve Allah tarafından kendilerine haram kılınmadığı şeklinde idi. Fakat onun bu yolları yasaklayan kararı çıktığı andan itibaren bu durum onların akidelerine göre haram oluverdi. Yine tarihen sabit olan ve bilinen durum şu ki;

Mesihilerce talâk (boşanma) mübâh idi. Zaten ellerinde bulunan İncillerde de onu haram kılan herhangi bir ifade yoktur. Ancak bir konsey toplanarak talâkı haram kılmayı kararlaştırmış, böylece boşanmanın haram olduğu inançları haline gelivermişti.

Şimdi, "itaatta itibar ameledir, akide söz konusu değildir" diyenlere soruyoruz: Bir müftü, bir müslümana talâk haramdır derse, veya bir hâkim ona zevcesini boşamamasını emretse, böyle bir kimsenin acaba Allah'ı bırakıp ona tâbi olmaması ve onu Allah'ın dışında Rab edinmemesi için zevcesini boşaması gerekir mi? Yoksa böyle bir kişi fetvanın yanlış, emrin de bâtil ol-

duğuna imân etmesi halinde mi - zevcesini boşamasa bile - onu rab edinmemiş olur?

Yine soruyoruz: Şayet bir müftü, şarabın helâl olduğuna fetva verse yahut da bir hâkim aynı şekilde karar verse, bir kişi de bunun böyle olduğuna itikad etse ve artık bundan sonra bu şarabı Allah'ın haram kılmış olduğuna dair olan bilgisine rağmen, içmesinin helâl oluverdiğine inansa, acaba böyle bir kişi - şarabı ister içsin isterse içmesin - bu şekilde fetva veren müftüyü veya hâkimi Allah'ı bırakıp rab edinmiş olmaz mı?

Amel etmediğı ve şarabı içmediğı sürece, böyle bir kişinin bu müftü ve hâkime tâbi olmayacağını ileri süreceklərini kesinlikle sanmıyoruz. Çünkü onun, o müftü ve hâkime Allah'ı bırakıp itaat etmek suretiyle şarabı helâl kıldığında şüphe yoktur. Böylelikle o kişi bu müftü ya da hâkimi - ister fetvayı ya da emri uygulayarak şarabı içmiş olsun, isterse içmesin - Allah'ın dışında rab edinmiş olur.

O halde burada hükme esas teşkil eden, niyet ve itikâddir. Niyet ve itikâddan tecrit edilmiş (soyutlanmış) amel değildir.

Onlara tekrar soruyoruz: İslâm Şeriatı'nın hükümlerinin egemen olup uygulandığı bir ülkede yaşayan ve haram olduğuna inanarak şarap içen bir müslüman ile; mülhid, helâl ve haram tanımayan bir ülkede yaşayıp aynı şekilde haram olduğuna inanıp şarabı içen ve bu şekilde yasalari bätıl olan bir ülkede bulunan bir müslüman arasında nasıl fark vardır?

Yüce Allah'ın Kitâb'ından ve Rasûlü'nün sünnetinden bu iki durum arasında fark gözetmek için hangi nassa dayanıyorsunuz ki, sizler o inkarcı ülkede bulunan bir kimse ameliyle o inkarcı ülkenin şeriatına tâbi olmuş ve o ülkenin yöneticilerini Allah'ı bırakıp rabler edinmiş olduğunu söyleyebilirsiniz?

Eğer sizler "İslâm şeriatının hâkim olduğu bir ülkede şarap içen bir kimseye şarap içtiğı zaman o şeriatı boyun eğmekte ve ona şer'i ceza tatbik edilmektedir," diyorsanız, cevap olarak şunu söyleriz:

Hüküm onun şarabı içtiğı sıradaki durumuna göre verilir. Cezanın uyulanması ise onun fiiline bağılı bir şeydir. Bu cezanın uygulanmasının onun iradesiyle herhangi bir ilgisi yoktur, ondan başkaları sorumludur. Hükümler ise kişiyi nitelendirir ve onun herhangi bir işi yapması haliyle ilgilidir. Başkalarının yapmış olduğu ve bizzat kendi iradesiyle ilgisi olmayan, işleyenin amelini değiştirmeyen durumların, amel ettiğı zaman onun davranışıyla ilgisi olmayan hallerin, hükümlerle ilgisi de yoktur.

Yine şöyle deriz: Müslüman kişi bazen İslâm Şeriatının hâkim olduğu bir ülkede şarap içtiğinde, bu fiili açıkça ortaya çıkmadığı için, ona herhangi bir

ceza uygulanmaz. Rasûlullah (s.a.v.) böyle bir durumdan söz ederek; Ubâde b. es-Sâmit'in rivayet ettiği hadiste şöyle buyurmuştur:

"Her kim de haddi gerektiren bir iş işler, o had ona uygulanırsa, bu onun için bir keffâret olur. Allah'ın setrettiği kimsenin işi ise Allah'a kalmıştır, dilerse onu azaplandırır, dilerse ona mağfiret buyurur."

Kendisinde hiç şüphe bulunmayan kesin bilgi ise, Rasûlullah (s.a.v.)'in bize haber verdiğiidir. Onun haberine göre; kişinin amelleri hakkındaki hüküm bizzat kendisinin niyetine bağlıdır; başkasının niyetine değil. Hüküm bizzat onun o işten gözettiği maksada bağlıdır; başkalarının maksadına değil. Hüküm bizzat onun akidesine bağlıdır; başkalarının akidesine değil.

Burada ortaya; "Sizler, niyet sadece nefsin bir ameli olup ancak gizlilikleri bilen şâm yüce Allah'ın muttali olduğu bir şeydir, dediğimize göre insanların amelleri hakkında bu dünyada nasıl hüküm vereceğiz?" şeklinde bir soru çıkarsa, cevabımız şu olur:

Rasûlullah (s.a.v.) bizlere bu dünyada insanların zahirine ve kişilerin de dilleriyle söylediklerine göre hüküm vermemizi emretmiştir.

Hâlid b. Velîd, Rasûlullah (s.a.v.)'e: "Nice namaz kılan vardır ki, kalbinde olmayan şeyleri diliyle söyler" dediğinde Peygamber s.a.v. ona şöyle buyurur:

"Ben insanların kalplerindekini eşeleyip, araştırmakla; onların karınlarını yarmakla emrolunmadım." (İbn Hazm, el-Muhallâ, 11/220)

Bizzat Rasûlullah (s.a.v.)'in, Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Rasûlü olduğuna şehâdet getiren kimseler hakkındaki uygulamalarından aldığımız delilleri daha önceden sunmuş idik. Artık bu şehâdeti yapan bir kimse, ameliyle herhangi bir nassa muhalefet edecek olursa, o bununla âsi olur. Şayet onun bu amelinden maksadı bu nassa muhalefet etmeyi helal kılmak değil ise ve bununla onu inkâr etmiyorsa, diliyle de onun o nassı inkâr ettiğini ve ona muhalif olarak amel etmeyi helâl kabul ettiğini ortaya koyan bir delil yoksa, sadece âsi olmakla kalır.

Allah'ın Kitâb'ından ve Rasûlü'nün Sünneti'nden getirmiş olduğumuz delillerle bu belirttiklerimizin doğruluğu ortaya çıktığına göre, kesin olarak şu sonuca varırız:

"Üzeyr'i, Mesih'i ve rahipleri Allah'ı bırakıp rabler edindiklerinden dolayı, yüce Allah'ın, Yahudi ve Hıristiyanlar arasından lanet ettiği kesim, bizzat Üzeyr'in Allah'ın oğlu, Mesih'in Allah'ın oğlu olduğuna ya da hahamlarla rahiplere mutlak olarak itaat edip bağlı olmaya, emirleri Allah'ın emirlerine muhalif bile olsa onları kabul etmek gerektiğine inanan kesimdir."

İbn Teymiyye, İmân adlı kitabında şöyle söyler: "Rabî b. Enes'den: Ben Ebû'l-Aliye'ye İsrailoğullarındaki bu rubûbiyyetin nasıl olduğunu sorduğumda şu cevabı verdi:

"Onların rubûbiyyetleri şöyleydi. Onlar Allah'ın Kitâbı'nda emredildikten, ya da kendilerine yasak kılınan bir şey buldukları zaman, bizler hahamlarımızın önüne geçmeyiz, onlar bize neyi emrederse emir olarak kabul eder, neyi de yasaklarsa ondan da sakınır ve dediklerine uyarız, dediler. O bakımdan onlar adamlardan doğruyu göstermelerini bekletiler, Allah'ın Kitabını da arkalarına atıverdiler."

İbn Teymiyye şöyle devam eder: "Hahamlarına ve rahiplerine Allah'ın haram kıldığını helâl, helâl kıldığını da haram kabul etmek suretiyle itaat ettiklerinden; hahamlarını, din bilginlerini rabler edinen bu kimselere gelince; bunlar iki çeşittir:

Birincisi: Onların Allah'ın değiştirdiklerini bilerek bu değiştirmeye rağmen onlara tâbi olmaları şeklindedir. Bunun sonucunda da Allah'ın haram kıldığının helâl, helâl kıldığının da haram olduğunu kabul ederek reislerine ittibâ etmek suretiyle itikâd ederler. Bununla birlikte onlar rasûllerin dinine muhalefet ettiklerini de bilirler. İşte bu küfürdür. Allah da, Rasûlü de bunu şirk olarak değerlendirmiştir. İsterse onlara namaz kılıp, secde etmesinler. Buna göre dine muhalif konularda onun dine muhalif olduğunu bilmekle birlikte başkasına tâbi olan ve onun bu dediğine Allah'ın ve Rasûlü'nün dediklerine aykırı olarak itikâd ederse, o da onlar gibi müşrik olur.

İkincisi ise: Onların helâli haram, haramı da helâl kabul etmeye dair itikâd ve imânları sabit olmakla birlikte, Allah'a mâsiyet konusunda onlara itaat ederler. Nitekim onların bu durumları, müslümanın mâsiyet olarak itikâd edip, işlemiş olduğu mâsiyetlerdeki gibidir. Bu gibi kimselerin hükmü, benzerleri olan günahkâr kimselerin hükmüne benzer." (İbn Teymiyye, el-İmân (el-Kebir), Ensârû's-Sünneti'l-Muhammediyye bsk., 41-43)

Yüce Allah'ın şu (mealdeki) buyruğuna gelince:

"(Haram ayları) geciktirmek ancak küfürde bir artıştır. Onunla kâfirler şaşırılır. Onlar bunu bir yıl haram, bir yıl helâl sayarlar ki, Allah'ın haram kıldığına sayıca uysunlar da (varsın) Allah'ın haram ettiğini helâl kılmış olsunlar. Bu suretle de onların amellerinin kötülüğü kendilerine süslenip güzel gösterildi. Allah o kâfirler topluluğunu hidâyete erdirmez." (Tevbe, 37)

İbn Kesîr bu âyetle ilgili olarak şu açıklamaları yapar:

"Bu, Allah'ın şeriatında bozuk görüşlerine göre olan tasarrufları ve

Allah'ın hükümlerini bozuk hevalarına göre değiştirmeleri, Allah'ın haram kıldığını helâl, helâl kıldığını da haram kılmış olmaları sebebiyle Allah'ın müşrikleri zemetmesidir. Çünkü onlar kuvvet, asabiyyet, şehâmet ve hamiyete o kadar sahiptiler ki, bunlardan uzak kalmayı yasaklayan üç haram ayda, süreyi uzun buluyorlardı. Çünkü bu üç haram ay, onlara istediklerini yapma imkânını vermiyordu. Bu bakımdan onlar İslâm'dan önce haram kılmam ayların süresini helâl kılmakta yeni bir şey uydurarak, Muharrem ayını helâl kılıp onu Safer ayına geciktiriyorlardı. Böylelikle haram olan bir ayı helâl, helâl olan bir ayı da haram kılıyorlardı. Bu şekilde Allah'ın haram kıldığına sayıca uymakla birlikte, bu dört ayın dışında bu işi yapıyorlardı. Nitekim onların Cezl et-Taân olarak bilinen şairleri Umeyr b. Kays bu anlamda şu beyitleri söylemiştir:

Mead bilir ki, kavmim en kerimleridir insanların.

Geciktirip helâl ayları, Mead'e haram kılan biz değil miyiz?

Ali b. Ebî Talha, İbn Abbâs'tan: '(Haram ayları) geciktirmek küfürde bir artıştır.' buyruğu hakkında şöyle söyler:

"Nesî (haram ayları geciktirmek) şudur: Kinâne'li Cünâb b. Avf b. Umeyye her yıl Hac mevsiminde bir tamamlama yapıyordu. Künyesi Ebû Sumâme idi. Bunu ilân etmek üzere şöyle seslenirdi:

'Haberiniz olsun, Ebû Sumâme'ye karşı ne cevap verilir, ne de ayıplanır. Haberiniz olsun ki, bu sene Safer ilk aydır, bu yıl helâldir.' Böylelikle bu ayı onlara helâl kılardı. Bu şekilde bir yıl Saferi haram, bir başka yıl, Muharremi haram kılıyordu." (İbn Kesîr, Tefsir, 2/356)

Açıkça görüldüğü gibi, bu bir amel değildir. Bilâkis o dil ile söylenen bir söz olup Allah'ın malum ve bilinen şeriatını değiştirmek üzere yapılan bir ittifak, Allah'ın haram kıldığını helâl, helâl kıldığını da haram kılmak üzere kasten yapılan bir iştir.

Aslında haram aylarda savaşılan herkes, gerçekte nesî' (haram ayları geciktirmek)de bulunmuyor. Yine diğer aylarda savaşmayan kimse de bu ayları geciktirdiği için savaşmıyor. Asıl bu işi yapan, onu ilân eden, yahut onunla ittifak eden ya da haram ayların herhangi birinde savaşmanın helâl olduğuna inanan, buna karşılık diğer her hangi bir ayda savaşmayı haram kılan kimsedir.

Zaten şair, kendi kavminin Allah'ın şeriatına muhalif olan bu şeriatı uygulamak durumunda olmaları dolayısıyla, övünerek şöyle demiyor mu:

Mead bilir ki, kavmim en kerimleridir insanların.

Geciktirip helâl ayları, Mead'e haram kılan biz değil miyiz?

Bizim söylediğimiz ve yüce Allah'ın huzurunda dinimiz olarak kabul ettiğimiz husus şudur: İkraḥ söz konusu olmaksızın, Allah'ın kendisine ulaşmış olan Şeriatına muhalif olarak bir şeyi helâl kabul ettiğini diliyle söylese, yahut da bu Şeriatın hükümlerinden herhangi bir hükmü, Allah'ın haram kıldığını bildiği bir şeyi helâl, ya da helâl kıldığını bildiği bir şeyi haram kılmak maksadı ile değiştirmeyi kastederse; o kimse kâfirdir, müşriktir.

Âli İmrân Sûresi'nde yer alan şu (mealdeki) âyet-i kerîme'ye gelince:

"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız, bana tâbi olun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir. De ki: Allah'a ve Rasûlü'ne itaat edin. Eğer yüz çevirirlerse bilsinler ki Allah kâfirleri sevmez." (Âl-i İmrân, 31-32)

Allah'ın ve Rasûlü'nün emri gereğince amel eden bir kimse, ameli ile birlikte Allah'ın ve Rasûlü'nün emrine uymak niyeti olmadığı sürece, ne tâbi oluyor, ne de itaat ediyor. Nitekim Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Ameller ancak niyetlerledir. Her kişi için de niyet ettiği şey vardır."

Şu hususta hiç bir şüphe yoktur: Müslüman Allah'ın bütün emir ve yasaklarına itaat edip, tâbi olmakla emredilmiştir. O, hiç bir küçüğü kolay göremeyeceği gibi, büyük bir günahı işlemeye de cesaret edemez. Bunun vacip olduğuna, Allah'ın bütün emir ve yasaklarında Allah'a itaat edip tâbi olmanın vacip olduğuna itikâd etmeyen bir kimse inkarcıdır, kâfirdir, müşriktir. Onda imânın varlığı söz konusu değildir. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.) in nas ile buyurduğu şudur:

"Ben insanlarla Allah'tan başka ilâh olmadığına şahitlik edinceye, bana ve getirdiklerime imân edinceye kadar savaşmakla emrolundum.."

Bu hükmü ortaya koyan yüce Allah aynı şekilde mahlûkatına ve kullarına geniş rahmeti ile fazl-u keremde bulunarak niyet ile ameli birbirinden ayırdetmiş ve kendisine ve Rasûlü'ne, Rasûlü'nün Rabb'inden vahiy ile aldığı şeylerin tümüne imân ettiği halde, emirlere muhalefet ederek amel eden bir kişinin, kâfir ya da müşrik olmadığına hüküm vermiştir. Tabii nassın, o işi yapan kimseden şehâdet kelimesini söylemesine rağmen imanın gittiğini belirttiği amelleri işleyen kişiler hariçtir. Zaten bundan önce küfür ile isyan arasındaki farka dair açıklamaları yapmış, yüce Allah'ın Kitabı'ndan ve Rasûlü'nün Sünnetinden konu ile ilgili delilleri ileri sürmüş bulunduğumuzdan burada onlara fazla bir şey eklememize gerek yoktur. O halde kesin olarak yüce Allah'ın:

"Eğer yüz çevirirlerse bilsinler ki Allah kâfirleri sevmez." buyruğunda kastedilen kâfirler, Allah'a teslimiyeti kabul etmeyip, kalbi bir kasıt ile şehadet kelimesini söylemeyen, ya da ahdini bozup müslümanlıktan sonra irtidat eden kimseler olduğu kesinlikle ve doğru olarak ortaya çıkmış bulunuyor. En'âm Sûresinde yer alan âyet-i kerimedeki:

"Üzerlerine Allah'ın ismi anılmayandan yemeyin. Çünkü bu muhakkak ki fısktır. Gerçekte şeytanlar sizinle mücadele etmeleri için kendi dostlarına mutlaka telkinde bulunurlar. Eğer onlara itaat ederseniz, şüphesiz ki siz de Allah'a şirk koşanlardansınızdır." (En'âm, 121) buyruğuna gelince; bunu delil göstermenin yanlışlığı açıkça ortaya çıkmış bulunuyor. Çünkü bizler Şeriatte itaatın ne anlama geldiğini açıklayıp hadiste de belirtilmiş olduğu şekilde herkes için niyet ettiğinden başka bir şey olmadığını ortaya koyduk.

Şeytanların dostlarının, haram kılmanın yerinde olup olmadığı konusunda mücâdelelerini yaptığı apaçıktır. Nitekim haberler de bunu belirterek bu şekilde gelmiştir. İbn Kesîr ve Kurtubî şöyle derler:

"Müşrikler Müslümanlarla mücadele ederek şöyle derlerdi: Allah'ın öldürdüğünü yemiyorsunuz, fakat bizzat öldürdüğünüzün etlerini yiyorsunuz."

Mücâdele ise delil göstermek suretiyle ve kuvvetle bir sözü geri savmaktır. (Kurtubî, el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an, 7/77)

Âyet-i kerimenin lafzî terkiibinden ve akışından yüce Allah'ın: "Eğer onlara itaat ederseniz..." şeklindeki buyruğundan açıkça anlaşıldığına göre, onların mücadele ve tartışmalarında söylediklerine kani olmaları kastedilmektedir. Bu bakımdan Kurtubî:

"Eğer onlara leşin yenmesinin helâl kılınması konusunda itaat ederseniz..." şeklinde bir ifade kullanılmaktadır der.

Bizim görüşümüz de zaten budur. Çünkü yüce Allah'ın haram kıldığı bir şeyi helâl kılmak konusunda kendisine ileri sürülen delillerde Allah'tan başkasına itaat eden bir kimse, kendi Rabbini yalanlamış ve kendisince bilinen nassı inkâr etmiş oluyor. O bakımdan böyle bir kişi ihtilafsız olarak kâfirdir, müşriktir.

İbnü'l-Arabî de şöyle söyler: "Mü'min, müşrike itikadda itaati takdirden itâat etmek suretiyle müşrik olur. Şayet fiilen ona itaat eder, ancak akîdesi selîm, tevhd ve tasdik üzere kalmakta devam ediyorsa bu kişi âsidedir. Bunu iyice belleğiniz." (Kurtubî, el-Câmi' Li-Ahkâmi'l-Kur'an, 7/77-78)

Nitekim İbn Teymiye de, az önce geçen sözünde aynı şeyleri

söylemektedir.

Taguta Askerlik Meselesi

Bedir savaşında müşrik olan babalarını razı etmek için onlarla Müslümanlara karşı savaşan Müslüman gençler hakkında şu ayetler inmiştir:

"Melekler kendi nefislerine zulmedenlerin hayatına son verecekleri zaman derler ki: "Nerde idiniz?" Onlar: "Biz, yeryüzünde zayıf bırakılmışlar (**müstaz'af**lar) idik." derler. (**Melekler de:**) "Hicret etmeniz için Allah'ın arzı geniş değil miydi?" derler. İşte onların barınma yeri cehennemdir. Ne kötü yataktır o?" (Nisa 97)

Kureys'in ileri gelen müşriklerinin çocukları savaşa istekli olmamakla birlikte babalarının hoşnutluğunu kazanmak için Müslümanlara karşı savaş alanına gelmişlerdi. Bunun üzerine haklarında yukarıdaki ayet nazil olmuş ve Allah, mazeretlerini kabul etmemişti. Savaşta ölenleri kafirlerle birlikte bir kenara atılmıştı. İslam'ı sevmeleri, bunu ifade etmeleri kendilerine fayda vermemişti.

Nebi s.a.v., babalarının hoşnutluğunu kazanmak için savaşa gelen ve esasen İslam'ı seven kişilerin öldürülmesini yasaklamıştır. Mesela Nebi s.a.v.'in amcası Abbas da bunlar arasındaydı. Velid b. El-Mugira'nın oğulları ile Ali b. Umeyye b. Halef de bunlara dahil idi. Bunlardan esir alınanlar fidye ödemek durumunda kalmışlardır. Eğer Müslüman sayılırsadı, bunlardan fidye alınmaz, kafirlerle birlikte defnedilmezlerdi.

Buna göre, kafir olduklarını açıkça ilan eden kimselerle birlikte savaşa çıkmak küfürdür. Kafir olduklarını ilan şartı, münafıkları konu dışı bırakmak içindir. Çoğu kimse münafıkları bilmez. Onlarla savaşa çıkmak, dine karşı savaş anlamına gelmez. Bir müslümanın, kafir olduğunu bildiği kişilerle birlikte Müslümanlara karşı savaşması dinden çıkmasına sebep olur.

Mesela Hindistanlı bir Müslüman şahıs, Hind ordusuna dahil olsa ve zalim Hindulardan kurtulmaya çalışan Keşmir'deki Müslümanlara karşı savaşa mürted durumuna düşer. Pek çok kimse küçümsese de konu oldukça tehlikelidir. Kafirlerin safında savaşa katılanlar bulunmaktadır.

"Şu halde münafıklar konusunda ikiye bölünmeniz ne diye? Oysa Allah, onları kazandıkları dolayısıyla tepe taklak etmiştir. Allah'ın saptırdığını hidayete erdirmek mi istiyorsunuz? Allah kimi saptırırsa, artık sen ona kesin olarak bir yol bulamazsın. Onlar, kendilerinin inkâra

sapmaları gibi sizin de inkâra sapmanızı istediler. Böylelikle bir olacaktınız. Öyleyse Allah yolunda hicret edinceye kadar onlardan veliler (dostlar) edinmeyin. Şayet yine yüz çevirirlerse, artık onları tutun ve her nerede ele geçirirseniz öldürün. Onlardan ne bir veli (dost) edinin, ne de bir yardımcı.” (Nisa 88-89) buyrulmuştur.

Bu ayetler, müşriklere yardım eden ve Müslümanlara karşı savaşımlar hakkında nazil olmuştur. Müslüman olduğunu söyleyen bazı Mekke'liler, ihtiyaçları sebebiyle yola çıkmış ve bir kısmı Müslümanlara karşı kafirlerin safında savaşmışlardır. Sahabe ile karşılaştıklarında saldırıya uğramamak için Müslüman olduklarını söylüyorlardı. Müslümanlar bunları öldürüp öldürmemek konusunda ihtilafa düştüler. Rasulullah her iki grubu duyduğu halde suskun kalıyordu. Ta ki bu ayetler (Nisa 88-89) nazil oldu.

Ayetlere göre bu kimseler İslam yurduna hicret etmeyip Müslümanlara karşı savaşırlarsa öldürülürler. Bir yandan Müslümanlara karşı kafirlerin yanında savaşarak kafir olduklarını ortaya koyarken diğer taraftan da Müslüman olduklarını söyledikleri için münafık sayılmışlardır. Bunlar hakkında Müslümanların ihtilafa düşmesi yakışık almaz. Münafıklara uymak, itaat etmek ve onları sevmek isteyenlere de aynı şey söylenir. Kimse Allah'ın saptırdığını hidayet edemez. Sapıklıkta iken de onların hidayet üzere olduklarını savunamaz! Bunlar putlara taptıklarını ifade ettikleri için kafir sayılmamışlardır. Bilakis Müslümanlara karşı savaşıkları ve kafirlere destek oldukları için böyle addedilmişlerdir. Ayetler bunu açıkça ortaya koymaktadır.

İslam ile yönetilmeyen ülkelerdeki askerlik yapma meselesine gelince, eğer bu ordu Müslümanlara karşı savaşan bir ordu ise, bu savaşa katılmak kesinlikle caiz değildir. Zorla katılmak durumunda kalırsa, onlara karşı savaşan müslümanın, Müslümanlara karşı kafirlerin safında savaşan bu askeri öldürmesi caizdir. Böyle ülkelerde askerliğe zorlanan kimse, her halukarda, canı pahasına da olsa Müslümanlara karşı savaşmamalıdır.

Bu sözlerimizle, askere gitme fiilini şirk görenlerden ayrılmaktayız. Askerlik vazifesi içerisinde insan çeşitli şirk fiilleriyle karşı karşıya kalabilmektedir, doğrudur. Ancak bu fiil gerçekleşmedikçe mücerret askere gidişle şirk işlenmiş olmaz. Askerde işlenen şirklerle gelince, müslümanın şirkin her türüsüne karşı çıkması vacip olmakla birlikte, işlediği fiile göre değerlendirilir ve bu risale içinde ele aldığımız gibi, tekfirin manileri ve şartları bu konuda da dikkate alınır.

Ebu hanzala'nın risalesinde Ebu Seleme'nin risalesinden yaptığı nakil şöyle: *“Tagutun ordularında iki küfür fiili vardır. Birincisi tagutu korumak, ikincisi Muvahhitlere karşı taguta yardım etmek. Hâlbuki tagutu gerçek koruyanlar belli bir süre içinde onlara zorla askerlik yaptırınlar değil, orduya kendi isteğiyle katılan sabit askerlerdir. Bu bilindikten sonra, özellikle tagut muvahhitlere karşı açık savaş içinde olmadığı zaman şüphe büyümektedir. Özellikle avamın genel anlayışı ordunun*

görevinin halkı dış düşmanlardan korumak olduğudur. Yine rejim hocalarının fetvaları halk üzerinde etkili olmuştur. Bu gibi konularda cehalet söz konusu olabilir."

Bu satırlarda askerlikteki şirk; tagutu korumak ve muvahhidlerin aleyhinde taguta yardım etmek şeklinde ifade edilmiştir. Bu ülkede Müslümanların ordusu ve tagutun ordusu diye iki saf yoktur. Tek bir ordu vardır ve bu ordu tagutu koruduğu gibi aynı zamanda geniş çerçevede Müslümanları da temsil eden, onları da koruyan bir ordudur. Söz gelimi bu ülkeye kafirlerin saldırması halinde, onların karşısına dikilecek ordu bu ordudur. Bu yüzden, askere gidenin niyeti burada dikkate alınmak durumundadır. Kim tagutu korumak, Müslümanlara karşı da olsa tagutun yanında yer almak düşüncesindeyse ona Müslüman demek mümkün değildir. Ama diğer türlü ise, yani amacı Müslümanları korumak, Müslümanlarla karşı karşıya gelmesi halinde bunu reddetmek, islama aykırı olan hiçbir şeyi kabul etmeyip karşı durmak durumundaysa, bu kimsenin sırf askere gitmiş olmakla şirk işlediğini söylemek isabetli olmaz.

Bazıları, askerlikteki islama aykırı fiilleri kabul etmemekle birlikte askere gidenlerin bunu sırf dünya maslahatı için, iş vs. için yaptığı gerekçesiyle, bunun kendisini küfürden kurtarmayacağını söylemektedirler. Bunda gaye elbette İslam davetinin maslahatı olmalı, bu bir yana, şimdi sahabe'den Haccac b. İlat es-Sulemi el-Behzi r.a.'ın şu kıssasını zikrettiğimizde, yine de meselenin tekfire malzeme yapılamayacağını hatırlatalım:

Enes b. Malik radiyallahu anıh rivayet ediyor: "... Haccac b. İlat Rasulallah s.a.v.'e:

"Ey Allah'ın rasulü! Mekke'de malım var. Ailem de oradadır. Onları getirmek istiyorum. İzin verirseniz onları alıp diğer mallarımla birlikte Medine'ye getirmek istiyorum. Eğer müşrikler benim müslüman olduğumu anlarırsa bana hiçbir şey vermezler. Mallarımı kurtarabilmek için belki senin hakkında istediğimi söylemem gerekir" dedi. Rasulallah s.a.v. istediğini söylemesi konusunda ona izin verdi."

(İsnadî Buhari ve Müslim'in şartlarına göre sahihtir. Abdurrazzak (5/466) Abdurrazzak b. Hemmam, Ma'mer b. Raşid'den, o Sabit el-Bunani'den, o da Enes b. Malik radiyallahu anıh'den uzunca rivayet etmiştir. Ahmed (3/138) İbn Hibban (10/390) Ziyau'l-Makdisi el-Muhtare (2/340, 342) Beyhaki (9/150) Nesai Kübra (5/194) Taberani (3/220) Ebu Ya'la (6/194) Bezzar (2/321) Abd b. Humeyd (1288) Tahavi Müşkilu'l-Asar (2710) Ebu Nuaym Marife (1823) İbn Asakir (12/102) bkz.: Fethu'l-Bari (9/250) Elbani es-Sahih (2/44)

Bu hadisten çıkacak faydalar arasında şunları zikredebiliriz:

- 1- Maslahat için kâfirlere yalan söylemeye izin verilmiştir. Rasulallah sallallahu aleyhi ve sellem adına yalan başkası adına yalan gibi olmamasına rağmen böyledir.

- 2- Rasulullah s.a.v., el-Haccac'a ne isterse söylemesine izin vermiştir. Bu sözler arasında küfür olan bir söz de olması mümkündür. Kissanın devamında Haccac, Rasul s.a.v. hakkında Mekke'de bulunan Müslümanları kahreden, müşrikleri sevindiren haberler yaymıştır.
- 3- El-Haccac, Mekke'de Müslümanlar da bulunuyor olmasına rağmen kendisini kâfirlerin safında biri gibi göstermek istemiş, buna izin verilmiştir.
- 4- El-Haccac'ın talep ettiği ve yaptığı bu fiilde, ne baskı (ikrah), ne de sıcak savaş hali olmamasına rağmen, dünyevi maslahatı için izin verilmiştir.

Bidat Ehlinin ve Fasıkların Arkasında Kılınan Namazın Hükümü

Ebu Muaz Mansur b. İmam Terk Edilmiş Sünnetler kitabında der ki:

Bidatçı kimselerin arkasında namaz kılmamak terk edilmiş bir sünnettir. Bu sünnet öyle terk edildi ki, ilim ehli olan kimseler dahi bundan bahsetmemektedir. Aşağıda da örneklerini vereceğimiz gibi, selef alimleri bidatçı kimselerin arkasında namaz kılmazlardı. Bilmeden arkalarında namaz kılarlarsa cuma ve bayram namazı hariç, kıldıkları namazları tekrar iade ediyorlardı.

Ancak bidatçı olan imam, müslümanların halifesi ise ona sabretmek sünnettir. Buna rağmen bazı alimler yine de namazlarını iade etmişlerdir. Ahmed b. Hanbel, Ali b. el-Medinî ve Yahya b. Maîn, halife Me'mun'un ardında kıldıkları namazları iade etmişlerdir.

İmamların bidatçı olup olmadıklarını imtihan etmek caiz değildir. imtihan haricilerin özelliğidir. Hali açık olmayan kişilerin arkasında namaz kılınmalı ve bu konuda çok araştırma yapmamalıdır. Şayet kişi bidatini ortaya çıkarıp, izhar ediyor ve insanları ona çağırıyorsa bu kimsenin arkasında namaz kılmaktan kaçınılmalıdır. İnsanların sünnet üzere olmamakla itham etmek de zor bir iştir.

Bidat Ehlinin Arkasında Namaz Kılma Hususunda Selefin Tavrı:

1- İbrahim b. el-Mugira şöyle dedi: Sufyan es-Sevrî'ye "iman sadece sözdür, amel değildir" diyen bir kimsenin arkasında namaz kılayım mı?" diye sordum, o da:

"Hayır! Bu kimsenin bir değeri yoktur" diye cevap verdi. (el-Hilye 7/27)

2- İmam Şafii şöyle demiştir: "Rafizi'nin, Kaderiye mensubunun ve Mürcie'den olan kimselerin arkasında namaz kılma!" (Siyeru A'lam 10/31)

3- Yahya b. Main, Halife Me'mun bidat çıkardıktan sonra onun arkasında kıldığı namazları iade etmiştir. (Abdullah b. Ahmed b. Hanbel; es-Sunne (1/130) isnadı sahihtir.)

4- Ahmed b. Hanbel dedi ki: "Ben Cehmî (Allah'ın sıfatlarını tahrif eden ve Allah'ın her yerde olduğunu söyleyen ve Kuran mahluktur diyen) bir kişinin arkasında kıldığım namazları iade ediyorum." (Ebu Davud; Mesailu Ahmed (s.43)

5- İbn Ebi Ya'la, rivayet ediyor: İmam Ahmed'e bidatçinin arkasında namaz kılmak hakkında sorulunca şöyle dedi: "

Cehmiye'nin arkasında namaz kılınmaz. Rafizilere gelince, hadisleri inkar ederler. Onların arkasında da namaz kılınmaz." (Tabakatu'l-Hanabile 1/168)

6- Ali b. Abdullah b. Abbas şöyle dedi: "İmam heva (bidat) sahibi biriye arkasında namaz kılınmaz" (el-Lalkai; Şerhu İtikadi Ehli's-Sunne (1344)

7- İbn Uyeyne dedi ki: "Rafizi, Kaderî ve Mürciî kimsenin arkasında namaz kılma!" (el-Lalkai a.g.e. (1344)

8- Muaz b. Muaz şöyle dedi: Sa'd oğullarından bir adamın arkasında namaz kıldım ve o adamın kaderi inkar eden birisi olduğunu öğrendim. Bunun üzerine kıldığım o namazı otuz ya da kırk sene sonra da olsa tekrar iade ettim." (Abdullah b. Ahmed; es-Sunne (2/386)

9- Ebu Süleyman ed-Daranî'ye, Abdulvehhab b. el-Haffaf'ın kaderi inkar eden bir söz söylediği aktarıldı. Ebu Süleyman ed-Darani onun mescidinde namaz kılmayı bıraktı ve başka bir mescide gitti." (Hatib; Tarihu Bağdad (10/249)

10- Muhammed Bin İsmail el-Buharî dedi ki; "Yahudi, Hristiyan ve Mecusilerin sözlerine baktım, küfür bakımından Cehmiye fırkasından (Allah'ın her yerde olduğunu söyleyerek istiva sıfatını ve Kur'an mahluktur diyerek kelam gibi sıfatlarını inkar eden fırka) daha sapık bir kavim görmedim. Onları tekfir etmeyenleri, ancak onların küfrünü bilmediklerinden ötürü mazur görürüm."

11- Yine Buhari dedi ki; "Benim için ha cehmî ve rafizinin arkasında, ha Yahudi veya Hıristiyanın arkasında namaz kılma fark etmez."(Halku Efalî'l-İbad (no:35 ve 53) Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat (s.253) Begavi Şerhu's-Sünne (1/228)

12- Abdullah Bin Ahmed, babasından naklen "Kuran mahluktur" diyen kimse için diyor ki;

"Böyle diyenin arkasında ne Cuma namazı ne de başka bir namaz kılınmaz. Ancak cemaate gitmek terk edilmez. Onlarla namaz kılındıysa iade edilir." (Abdullah b. Ahmed es-Sünne (1/129) İbn Hani; Mesailul-İmam Ahmed (295) Begavi Şerhu's-Sünne (1/229)

13- Abdullah b. İdris'e bidatçilerin arkasında namaz kılmak hakkında soruldu. Dedi ki:

"İnsanlar kendilerinden razı oldukları ve (fasık olmayan) adil kimselerin arkasında namaz kılmaktan geri kalmamışlardır." Denildi ki:

"Peki Cehmiye?" Şöyle dedi:

"Hayır, bunlar savaşılacak insanlardır. Ne onların arkasında namaz kılınır, ne de nikahlanılır. Onlara ancak tevbe etmek düşer." (Buhari; Halku Efalil İbad (No:78) Abdullah b. Ahmed es-Sunne (1/113)

14- Vasile b. El-Eska'ya kaderî'nin arkasında namaz kılmak hakkında soruldu. O da onun arkasında namazın sahih olmadığını, kılınmışsa iade etmek gerektiğini söyledi. (Lalkai İtikad (2/731)

15- Seyyar Ebu'l-Hakem: "Kaderî'nin arkasında namaz kılınmaz. Onlardan birinin arkasında kılınmışsa iade edilir." (Lalkai İtikad 2/731)

16- Sellam b. Mutî'ye Cehmiye hakkında sorulunca:

"Onlar kâfirdir. Arkalarında namaz kılınmaz" demiştir. Abdullah b. Ahmed es-Sunne (1/105)

17- İmam Malik'e kaderî bir imamın arkasında namaz kılmak soruldu. Soran kimseye dedi ki:

"Fetva soruyorsan arkasında namaz kılınmaz"

"Cuma da mı kılınmaz" diye sorunca:

"Cuma da kılınmaz. Eğer nefsin için korkup takiyye olarak kılırsan öğle namazını iade edersin" dedi. Müdevvenetu'l-Kubra (1/84)

18- Kadı Ebu Yusuf dedi ki: Cehmi'nin, Rafızinin ve kaderinin arkasında namaz kılınmaz. Bkz.: Şerhu Usulî's-Sunne (2/733)

19- Veki b. El-Cerrah Cehmiye hakkında: "Arkalarında namaz kılınmaz" demiştir. Es-Sunne (1/115)

20- Ebu Sevr'e kaderiye hakkında sorulunca, "Kaderiye; Allah kulların fiillerini yaratmaz, günahlar kullara takdir edilmemiştir" derler. Onların arkasında namaz kılınmaz. Hastaları ziyaret edilmez ve cenazelerine de katılmaz. Bu sözlerinden dolayı tevbe etmeleri istenir. Tevbe etmezlerse boyunları vurulur. (Şerhu Usulî's-Sunne 2/720)

21- İmam Berbehari, es-Sunne'de (s.49) şöyle der: "Beş vakit namazı kıldıran herkesin arkasında namaz kılman caizdir. Ancak o Cehmi ise bu, namazı iptal eder. Onun arkasında kıldığın namazı iade et. Sana Cuma namazı kıldıran idarecin cehmi ise onun arkasında namazı kıl ve iade et."

Bütün bu rivayetler gösteriyor ki, selef, rafizi, kaderi ve cehmi gibi bidatleri küfür olan kimselerin arkasında namazı caiz görmemişlerdir.

Küfrüne hükmedilen bidat ehli arkasında kılınan namaz batıldır. Bu ister vakit namazı ister Cuma ister bayram namazı olsun fark etmez. Yalnız şu hususa uyarıda bulunmak gerekir: Selef, Kaderiye, Rafiziye ve Cehmiyye gibi bazı bidat fırkalarını tekfir ederlerken bu mutlak tekfir babındandır. Bu fırkalara mensup olan herkesin kafir kabul edilmesini gerektirmez. Bilakis belirli şahıslar hakkında hüccet ikamesi gerçekleşmedikçe küfrüne hükmedilmez.

Şeyhu'l-İslam İbn Teymiyye'den şöyle dediği nakledilmiştir: İmam Ahmed Cehmiyye fırkasına mensup belirli şahısları tekfir etmediği gibi cehmi olduğu söylenen ve bidatlerinde cehmilere muvafakat eden herkesin de küfrüne hükmetmemiştir. Bilakis sözlerine davetçilik yapan ve insanları imtihan eden, kendilerine muvafakat etmeyenleri cezalandıran cehmilerin arkasında da namaz kılmaş, onları tekfir etmemiştir. Bkz.: Mecmuu'l-Fetava (7/507-508)

Evet, İmam Ahmed, cehmiyye'ye mensup bazı idarecilerin arkasında namaz kılmaştır. Cehmiyye akidesi küfürdür. Lakin İmam Ahmed'in cehaleti mazeret olarak görmesi, tekfir-i mutlak ile tekfir-i muayyenî ayırt etmesi, onlara hüccet ikamesinin sabit olmaması sebebiyle, cehminin de arkasında namaz kılmaştır.

el-Hasen el-Basrî rahimehullah dedi ki; "Allah bidat sahibinin ne orucunu, ne namazını, ne haccını ve ne de umresini bidatini terk edinceye kadar kabul etmez." (Lalkai (1/138) Acurri Şeriat (s.64) İbn Vaddah el-Bid'a (s.27) Ebu Şame el-Bais (s.14) Şatbi el-İtisam (1/134) bu sözün merfu olarak rivayeti ise münkerdir. Bkz.: Elbani Daife (1493)

el-Begavî dedi ki; "Sahabe, Tabiin, onlara tabi olanlar ve Sünnet âlimlerinin adetleri, bidat ehlienden uzaklaşmak şeklinde olmuştur." (Begavi Şerhu's-Sünne (1/227)

Kişi kendisine uyduğu imamın fıskını bilmiyorsa onun arkasında kıldığı namazda sakınca yoktur;

Ebu Hureyre (radiyallahu anh) anlatıyor: "Rasûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"(İmamlar) sizin için kılarlar. Doğru kılarırsa (sevabı) sizedir. Hatalı kılarırsa (sizin namazınızın sevabı) sizedir, hata onların aleyhlerinedir." (Buharî (694)

Nitekim bu hadiste imamın namaz dışındaki fasıklığı değil, namazında hatalı davranması söz konusu edilmiştir. Ama fiskını bildiği bir kimsenin arkasında namaz kılmak mekruhtur. Zira Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, kibleye tüküren bir imamı imamlıktan azletmiş, onun arkasında namaz kılınmasını yasaklamıştır. Ebu Davud'un metni şu şekildedir:

"Bir şahıs bir cemaate imam oldu ve kibleye karşı tükürdü. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de bakıyordu. İmam namazı bitirince Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem cemaate şöyle buyurdu:

"Şu şahıs size namaz kıldırmasın." Bu defadan sonra aynı şahıs o cemaate imam olmak istedi, cemaat ona mani oldu ve Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sözünü ona haber verdiler. O kimse Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'e:

"Öyle mi buyurdunuz?" dedi. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem:

"Evet" buyurdu. Zannediyorum ki Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ona:

"Çünkü sen Allah'a ve Resulüne eza ettin" buyurdu. Ebu Davud (481) İbni Hibban (4/515) Taberani Evsat (6/215) Ahmed (4/56) Mecmauz Zevaid (2/20) sahihtir.

Şayet bir kimsenin masiyet veya bidatı islam'dan çıkarmıyorsa, kendisi için namazı sahih olan fasiğin imam olması caizdir. Bkz.: İbn Kudame el-Muğni (3/22) el-Kafi (1/415)

Fasiğin imamlığının sahih olduğunu gösteren delillerden birisi de Ebu Zerr radiyallahu anh hadisidir: Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana şöyle buyurdu:

"Namazı vaktinden geciktiren ve vaktini öldüren idareciler geldiği zaman ne yapacaksın?" Ebu Zerr radiyallahu anh dedi ki:

"Bana ne emredersin?" şöyle buyurdu:

"Namazı vaktinde kıl. Onlarla beraber kıldığın senin için nafile olur. Ben bu namazı kıldım tekrar kılmam deme" (Müslim (648)

Ebu Hureyra radiyallahu anh Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"(İmamlar) namazı sizin için kılarlar. İsbet ederlerse hem size hem onlara yazılır. Hata ederlerse sizin lehinize, onların aleyhinedir." Buhari (694)

Allah rasulü sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **"Ümmetinden iki taife helak olur: Ehli Kitap ve Ehli liben! Ehli kitap; Allahın kitabını Allahın indirdiğinden başkasıyla tevîl ederek müslümanların alimleriyle mücadele edecekler. Ehli liben ise cuma ve cemaatleri terk edecekler, bedevileşeceklerdir."** (Elbani Sahiha (2778) Taberani (17/297) Hakim (2/374) Ahmed (4/155) Ebu Ya'la (1746) Mecmauz Zevaid (2/194) Maksadul-Ali (372) Buhari Halku Ef'alil-İbad (615) Herevi Zemmu'l-Kelam (2/28)

Cuma ve bayram namazları gibi halifenin ardında kılınan namazlarda, halife bidadtçı ve zalim olsa da ardında namaz kılınır.

1- İbni Ömer (radiyallahu anh) Haccac'ın arkasında namaz kılmıştır. Buhari (1660,1662,1663) Elbani el-İrva (525) İbni Ebi Şeybe (2/84)

İbn Ömer radiyallahu anhuma Sünnete tabi olmada insanların en şiddetlisi ve en çok önem vereni idi. Haccac b. Yusuf ise insanların en fasıklarından idi.

2- Aynı şekilde Enes radiyallahu anh de Haccac'ın arkasında namaz kıları.

3- İbn Mesud ve başka sahabeler de (radiyallahu anh) el-Velid b. Ebi Muayt'ın arkasında namaz kılmışlardır. El-Velid bir gün onlara sabah namazını iki rekat kıldırmiş sonra da:

"Sizin için artırayım mı?" demiştir. İki kişi Osman radiyallahu anh'e onun hakkında şahitlik etmiş ve ona had cezası olarak 40 sopa vurulmuştu. Sonra Osman radiyallahu anh şöyle dedi:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem 40 sopa vurdu, Ebu Bekir 40 sopa vurdu, Ömer seksen sopa vurdu. Hepsi sünnet olup bu bana daha sevimlidir." (Müslim (1707)

3- İbn Ebi Zemeneyn, Usulu's-Sunne'de (3/1003) Sevvar b. Şebib'den rivayet ediyor: "Haricilerin önderlerinden Necdet el-Haruri ashabıyla birlikte hac yaptı. İnsanlara namazı bir gün Necdet ve adamları, bir gün de İbn'uz-Zubeyr kıldırıyordu. İbn Ömer radiyallahu anhuma her ikisinin de arkasında namaz kıldı. Birisi ona:

"Ey Abu Abdırrahman! Necdet el-Haruri'nin arkasında namaz mı kılıyorsun?" diyerek itiraz etti. İbn Ömer radiyallahu anhuma dedi ki:

"En hayırlı amele davet ederlerse icabet ederim. Eğer cana kıymaya davet ederlerse "Hayır" deriz." Bunu söylerken sesini yükseltmişti.

4- Sahih'te rivayet edildiğine göre Ubeydullah b. Adiy b. Hıyar kuşatma altında bulunan Osman b. Affan radiyallahu anh'ın yanına girmiş ve şöyle demiştir:

"Sen halkın imamısın. Şimdi gördüğümüz haldesin. Bize bir fitne imamı namaz kıldırıyor" Osman radiyallahu anh şöyle dedi:

"Namaz, insanların yaptığı en güzel amellerdendir. İnsanlar güzellik yaparlarsa sen de onlarla güzellik yap. Eğer kötülük işlerlse onların kötülüklerinden uzak dur." Buhari (695)

5- Ebu Said el-Hudri radiyallahu anh, bayram namazında, namazdan önce hutbe okuyarak bidat çıkaran Mervan b. El-Hakem'in arkasında namaz kılmıştır. Muslim (889)

6- Hasen el Basri; "Namazı kıl, onun bidati kendisinedir" demiştir. Buhari (ezan 56) Fethu'l-Bari (2/158)

7- Muhammed b. Furat et-Temimi şöyle demiştir: Cuma günü Ali b. Huseyn'in yanına oturdum. İnsanların namaz hakkında konuştuklarını işitince bana:

"Bu nedir?" dedi. Ben de:

"Senin taraftarların Ümeyye oğullarının arkasında namaz kılınamayacağını söylüyorlar" dedim. Dedi ki:

"Kendisinden başka ilah olmayana yemin olsun ki, bu bidattir. Kuran okuyan ve kibleye yönelenin arkasında namaz kılın. Eğer güzel kıldırırsa kendi lehine, kötülük ederse kendi aleyhinedir." Tehzibul Kemal (5/240) Muhammed Rıza el-Celali Cihadu'l-İmam Seccad (109) Abdulaziz b. Ahmed el-Umeyr Neciyyu Kerbela (s.52)

8- Ebu Cafer el-Bakır şöyle demiştir: "Bizler onların arkasında takiyye söz konusu olmaksızın namaz kılarız. Şehadet ederim ki Ali b. El-Huseyn takiyye yapmaksızın Ümeyye oğullarının arkasında namaz kılmıştır." İbn Sad Tabakat (5/164)

9- İbn Hazm şöyle der: "Sahabelerden herhangi birinin Muhtar es-Sekafi, Ubeydullah b. Ziyad veya Haccac'ın arkasında namaz kılmaktan uzak durduğunu bilmiyoruz. Halbuki bunlardan daha fasık kimse yoktu." (el-Muhalla 4/302)

10- Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye Haricilerin tekfir edilmemesine itiraz edenlere şöyle cevap vermiştir: "Bunun delillerinden birisi de Sahabelerin haricileri tekfir etmemiş olmalarıdır. Zira sahabeler onların arkasında namaz kıyorlardı. Abdullah b. Ömer ve başka sahabeler Necdet el-Haruri'nin arkasında namaz kılmışlardır." (Minhacu's-Sunne 5/247)

11- İbn Ebi Zemeneyn isnadıyla el-A'meş'ten şöyle dediğini rivayet etmiştir: "İbn Mesud radiyallahu anh'in ashabının büyükleri el-Muhtar (es-Sekafi) ile birlikte Cuma namazı kılmaya sabretmişlerdir." Usulü's-Sunne (3/1004)

12- Birisi Hasen el-Basri'ye şöyle sordu: "Bize haricilerden biri namaz kıldırıyor. Onun arkasında namaz kılanım mı?" Hasen rahimehullah:

"Evet, nitekim insanlara ondan daha şerlisi de imamlık etmiştir" dedi. (Usulü's-Sunne 3/1005)

13- Katade radiyallahu anh şöyle dedi: "Said b. El-Museyyeb'e "Haccac'ın arkasında namaz kılanım mı?" diye sordum. Dedi ki:

"Bizler muhakkak ki ondan daha şerlisinin arkasında namaz kılarız." (İbn Hazm el-Muhalla 4/301)

14- İbn Ebi Zemeneyn, İbn Vaddah'tan şöyle dediğini rivayet eder: Yusuf b. Adiy'e Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in:

"**Her Salih ve günahkârın arkasında namaz kılın**" hadisinin izahını sordum. Dedi ki:

"Bu Cuma namazına özeldir." Ben de:

"İmam bidat sahibi ise ne olacak?" dedim. Dedi ki:

"Bidat sahibi de olsa evet. Zira Cuma namazı tek bir yerde kılınır, başka yerde kılamazsın" dedi. (Usulü's-Sunne 3/1006)

(Zikredilen hadis, nasların delaletiyle anlamı doğru da olsa isnadı sahih değildir. Nitekim âlimler bu hadisin zayıf olduğunu belirtmişlerdir. El-İclî dedi ki: "Bunu Beyhaki Ebu Hureyre radiyallahu anh'den kopuk bir isnad ile rivayet etti. İbn Hibban da ed-Duafa'da kaydetmiştir. Bkz.: Keşfu'l-Hafa (2/29) Elbani de Mekhul ile Ebu Hureyre radiyallahu anh arasındaki inkıta sebebiyle zayıf olduğunu belirtir. Bkz.: Haşiyetu Şerhi'l-Akideti't-Tahaviye (s.421)

15- Yine İbn Vaddah şöyle demiştir: Haris b. Miskin'e "Bidat ehlinin arkasında namaz kılmayalım mı?" diye sordum. Dedi ki:

"Cuma namazı dışındakileri bidatçinin arkasında kılmayın" (Usulü's-Sunne 3/1006)

16- el-Hallal diyor ki: İmam Ahmed'e "Salih ve facir imamlar Cuma ve bayram namazlarını ikame ettikleri müddetçe arkalarında namaz caiz midir?" denildi. O da:

"Evet" dedi. (Hallal, es-Sunne 1/77)

17- Ebu'l-Hasen el-Eşari el-İbane'de der ki: "Cuma, Bayram ve diğer cemaat namazlarını her Salih ve facir imamın arkasında kılmak dinimizdendir. Zira İbn Ömer radiyallahu anhumadan rivayet edilmiştir ki, o Haccac arkasında namaz kıları." (el-İbane An Usulî'd-Diyane s.61)

18- İmam Buhari rahimehullah, Osman radiyallahu anh'den gelen rivayet ile diğer bazı rivayetleri şu başlık altında zikretmiştir: "**Fitneye düşmüş ve bidatçı kimselerin imamlığı babı. El-Hasen dedi ki: "Namazı kıl, bidati kendisine aittir"** (Fethu'l-Bari 2/188)

Bu imamların sözleri; Cuma, bayram ve diğer cemaat namazlarını, -eğer ancak onların arkasında kılmakla mümkün oluyorsa- bidatlerini ve günahlarını ilan eden imamların arkasında kılmayı caiz gördüklerini göstermektedir. Bunu sadece Cuma ve bayram namazlarına has kılan sözlere gelince, bu namazlar ancak tek bir yerde kılınabilir. Nitekim bununla ilgili bazı eserler geçmiştir. Bu, beş vakit namazın dışında bir hükümdür. Zira beş vakit namaz başka yerlerde de kılınabilir. Eğer bir yerdeki imam bidatçı ise, başka bir yerde adil bir imamın arkasında kılınabilir. Bazı imamların bidatçinin arkasında beş vakit namazın caiz olmayacağına dair sözleri bu sebeptedir. Nitekim az önce Haris b. Miskin'in bu konudaki sözü geçmiştir.

Ama beş vakit namazı adil bir imam arkasında kılmak mümkün olmuyorsa, bütün imamlar bidatçıyse ya da ancak sadece bir yerde kılınp orada da bidatçı bir imam varsa o zaman bu namazın hükmü, Cuma ve bayram namazlarınıninkı gibidir. Bidatçinin arkasında namaz kılınır ve cemaat terk edilmez. Selefî Salih'in geneline göre durum böyledir.

Ehli Sünnet alimlerinin sözlerine gelince, onların sözleri hakikatte, sahabe ve tabiinin sözlerini şerh ve izah mesabesinde:

19- İbn Kudame der ki: "Cuma ve bayram namazları her Salih ve günahkarın arkasında kılınır. Nitekim Ahmed b. Hanbel Mutezile'nin arkasında kılmıştır. Onun asrındaki alimler de böyle hareket etmişlerdir." (el-Mugni 3/22)

20- Yine İbn Kudame der ki: Cuma namazı ve ona sa'y etmek, ister Sünnî, ister bidatçı, ister adil ve isterse fasık biri tarafından kıldırılınsın fark etmeksizin vaciptir. İmam Ahmed de böyle belirtmiştir... İlim ehli arasında bu konuda bir ihtilaf bilmiyoruz. Bu konuda asıl olan; Allah Azze ve Celle'nin şu kavlinin umumiyetidir:

"**Cuma günü namaz için nida edildiğinde Allah'ın zikrine sa'y edin ve alışverişi bırakın**" (Cuma 9) Sahabe radiyallahu anhum ecmain bu konuda icma etmiştir. Abdullah b. Ömer ve Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in diğer

sahabeleri Haccac ve benzerleriyle namaza katılıyorlardı. Onlardan birinin cemaatle namazı terk ettiği işitilmemiştir. Abdulah b. Ebi Huzeyl dedi ki:

"Biz el-Muhtar zamanında kılınan Cuma namazlarından bahsederdik. Onlar, bu namaza gelinmesi hususunda görüş birliği ettiler. Muhtar'ın yalancılığı kendi aleyhinedir. Muhakkak ki Cuma, dinin açık alametlerindedir. Bunu imamlar veya velayet verdikleri kimseler üstlenirler. Bu sıfattaki kimselerin arkasında kılmak terk edilirse, Cuma namazının sakit edilmesine yol açar." (el-Muğni 3/169-170)

21- Şeyhu'l-İslam İbn Teymiyye rahimehullah bu meseleyi tahkikinde şöyle der: "İmama uyanlar, imamın bidatçı olduğunu ve bidatine davet ettiğini veya fıskını ortaya koyan bir fasık olduğunu bilseler de, o ancak kendisinin arkasında namazın kılınabileceği görevli bir imamdır. Cuma imamı, bayram namazlarının imamı ve arafattaki hac namazının imamı ve benzerlerinde olduğu gibi. Selef'in ve halefin geneline göre bu kimselerin arkasında namaz kılınır. Bu, Ahmed, Şafii, Ebu Hanife ve diğerlerinin de mezhebidir. (Mecmuu'l-Fetava 23/352) bkz.: Mesailu'l-Mardiniyye (s.62-64)

22- İbn Nuceym el-Hanefi rahimehullah'ın Bahru'r-Raik adlı eserinde şöyle geçer: "Asıl olan heva ehlinin arkasında namazın kılınmasıdır. Ancak Cehmiyye, Kaderiyye ve Rafiziler ile Kuran'ın mahluk olduğunu söyleyenler bundan hariçtir. Hulasa, kiblemiz ehlinin olanın, bidatinden dolayı küfürüne hükmedilmedikçe arkasında namaz kılmak mekruh olmakla birlikte caizdir." (Bahru'r-Raik 1/370)

23- İmam Şevkani rahimehullah der ki: "Sahabeden kalan ilk asır ehli ve onlardan sonra gelen Tabiin'in kavli ve fiili icması ile sabit olmuştur ki, günahkar imamların arkasında namaz kılınır. Zira bu asırlardaki idareciler aynı zamanda beş vakit namazın da imamlarıydı. Emiri olan her beldede insanlar ancak idarecilerini imam yaparlardı." Neylul Evtar (2/398)

24- Yine şöyle demiştir: "Asıl; adaletin imamlıkta şart koşulmamasıdır. Kendisi için namazının sahih olduğu herkesin başkası için kıldırıldığı namaz da sahihtir... şunu iyi bil ki, niza edilen husus; adaleti olmayan (fasık) kimsenin arkasında namaz kılan cemaatin namazının sıhhatidir. yoksa böyle bir kimsenin arkasında namaz kılanın mekruh olduğu hususunda ihtilaf yoktur." Neylul Evtar (2/399)

25- İmam Tahavi rahimehullah şöyle der: "Ehli kiblede olan her Salih veya facir kimsenin arkasında namaz kılmayı ve onlardan ölenlerin cenaze namazını kılmak gerektiği görülmüştür." AkidetutTahaviye (s.421)

26- Tahavi Akidesi şarihi, İbn Ebi'l-İz el-Hanefi, bidatini ve fıskını izhar eden fasiğin arkasında kılınan namazın sahih olduğu hususunda güzel açıklamalar

yapmıştır. Böyle bir kimse tevbe edinceye kadar tazir ile cezalandırılır. Eğer tevbe edinceye kadar uzaklaştırılırsa daha güzel olur. Ama eğer onun arkasında namaz terk edilirse Cuma ve cemaat namazları kaçırılmış olur. Böyle bir kimsenin arkasında namazı ancak Sahabe radiyallahu anhum'e muhalefet eden bir bidatçı terk eder. Aynı şekilde yöneticiler imamlik ediyorsa şer'i maslahat gereği onların arkasında namaz terk edilemez. Onun arkasında namaz terk edilmez. Bilakis onun arkasında namaz kılmak daha fazilettir. Az fesadı, daha büyük fesad ile def etmek caiz değildir. İki zarardan hafif olanı, daha büyük zararlar def edilemez. Zira şeriatlar, maslahatları tahsil etmek ve tamamlamak, fesadı iptal etmek ve mümkün olduğunca azaltmak için gelmiştir. Cuma ve cemaatleri terk etmek, facir imama uymaktan daha büyük bir fesaddir. Özellikle bundan geri kalmak kötülüğü def etmiyor ve geriye sadece şer'i maslahatları iptal etmiş oluyorsa.

27- Kâfir olduğu bilinen kimsenin arkasında ise namaz caiz olmaz. Şeyhulislam İbn Teymiyye der ki; "Başkasının ardında kılmak imkânı varken, bidatçıların ve heva ehlinin ardında namaz sahih olmaz. Bu konuda Müslümanların halifesi ile başka imamların hükmü farklıdır. Müslümanların halifesinin ardında namazı – halife bidatçı de olsa – ancak bidat ehli terk eder. Eğer bidatinden dolayı tekfir ediliyorsa ardında namaz kılınmaz." Tecridü'l-İhtiyarat (s.17)

28- Şeyh Abdullatif b. Abdurrahman Âlu's-Şeyh rahimehullah, kendilerini sünnete nisbet edip de facir imamların arkasında Cuma namazlarına ve diğer namazlara katılmayan kimseler hakkında şöyle demiştir: "Onların Cuma ve cemaatlere katılmayışları kabul edilemez ve İslam'a da uygun değildir. Onlar bu amelleriyle ümmetine selefinden ve imamlarından olan Ehli sünnet ve'l-Cemaate muhalefet etmektedirler. Facirlerden bir imam varsa ve Cuma ile cemaat namazlarını başka bir imamın arkasında kılmak mümkün olmazsa, o imam İslam'dan çıkmadıkça Ehli sünnet, heva ehlinin de arkasında namaz kılar." (Mecmuu'r-Resail ve'l-Mesaili'n-Necdiyye (3/93)

Netice:

İmamın bidatçı olması sebebiyle namazlarda cemaat ve özellikle Cuma namazı terk edilemez. Kim bu sebeple cemaati ve Cuma namazlarını terk ederse Ehli Sünnetten olan ilim ehlinin çoğunluğuna göre o kimse bidatçidir.

Sahabeler Cuma, cemaat ve bayram namazlarını facir imamların arkasında kılar ve iade etmezlerdi.

Şia fırkası da masum imam olmaması sebebiyle Cuma ve cemaatleri terk etmişlerdir. Ebu Davud'un rivayet ettiği hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem:

"Farz namazlar ister Salih, ister facir olsun her Müslümanın arkasında kılınması vaciptir. Büyük günah işleseler dahi." Buyurmuştur.

Ama eğer Cuma ve cemaatleri Salih bir imam arkasında kılma imkanı varsa, bu facirin arkasında kılmaktan daha uygundur. Bu durumda facirin arkasında mazeretsiz olarak namaz kılmak âlimler arasında ictihat konusudur. Kimisi böyle namazın iade edileceğini (Bkz.: Şerhu Akideti't Tahaviye (s.423), kimisi de iade etmek gerekmediğini söyler. İade etmemek gerektiği doğruya daha yakındır. Bkz.: İbn Kasım el-İhkam (1/377-78) İbn Teymiye İhtiyarat (s.107) İbn Baz Mecmuul Fetava (12/116) İbn Useymin eş-Şerhul Mumti (4/307)

İbn Teymiye Salih imam arkasında namaz imkânı varken heva, bidat ve fiske ehli arkasında namazın sahih olmadığı görüşündedir. Bkz.: el-İnsaf (4/355) Haşiyetu İbn Kasım (3/307)

İmam Kurtubi rahimehullah'ın cemaatle namaz hususunda bir tahkikinden konumuzla ilgili olan kısımlarını naklederek sözlerimize son verelim:

Mu'tezile, Cehmiyye ve Benzerlerinin İmamlığı:

Mu'tezile, Cehmiyye ve bunlara benzer heva ehli bid'atçıların imamlığına gelince;

Buhârî'nin el-Hasen'den rivayetine göre o: "(Arkasında) namaz kıl, bid'atin vebali ise ona aittir" demiştir.

Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: "Eğer kendi kabul ettiği hevasına, bid'atine çağırın propagandist bir kimse ise hevâ ehli olan hiçbir kimsenin arkasında namaz kılınmaz."

Mâlik der ki: "Zalim yöneticiler arkasında namaz kılınır, fakat Kaderiyye ve onlara benzer bid'at ehli arkasında namaz kılınmaz."

İbnü'l-Münzir der ki: "Her kimin bid'ati kendisini imandan çıkartıp küfre sokuyor ise onun arkasında namaz kılmak caiz değildir. Bu durumda olmayan bir kimse arkasında namaz kılmak ise caizdir. Bu niteliğe sahip olan kimsenin öne geçirilerek imam yapılması ise caiz olmaz."

Zinakâr, İçkici ve Benzeri Fasıkların İmamlığı:

Zina eden, içki içen ve buna benzer azalarıyla işlediği günahlar sebebiyle fasık olan bir kimse hakkında Malikî mezhebinde farklı görüşler vardır.

İbn Habib şöyle der: "Şarap içen bir kimsenin arkasında namaz kılan bir kişi, bu kimsenin arkasında kaldığı bütün namazları iade eder. Bundan tek istisna kendisine itaat edilmesi gereken vali ve yönetici olması halidir. O takdirde böyle birisinin arkasında kılınan namaz -namaz kıldığı vakit sarhoş olma hali dışında- iade edilmez. Bu görüşü İmam Malik'in arkadaşlarından karşılaştığım kimseler bana nakletmişlerdir."

Câbir b. Abdillâh'tan gelen rivayete göre de Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem minber üzerinde irad ettiği hutbesinde şöyle demiştir:

"Hiçbir şekilde bir kadın bir erkeğe imam olmasın. Hiçbir bedevî bir muhacire imam olmasın, hiçbir günahkar iyi bir kimseye imam olmasın. Yönetici olması hali müstesna." Ebû Muhammed Abdülhak der ki: Bunu Ali b. Zeyd b. Cud'an, Said b. el-Müseyyeb'den rivayet etmektedir. Çoğunluk ise Ali b. Zeyd'in zayıf olduğunu belirtirler.

Dârakutnî, Ebû Hureyre'den şöyle dediğini rivayet etmektedir: Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

"Eğer namazınızın tertemiz olmasını arzu ediyor iseniz, en hayırlı olanlarınızı (imam olmak üzere) öne geçiriniz." Bu hadisin senedinde Ebû'l-Velid Halid b. İsmail vardır ki zayıf bir ravidir. Bunu Dârakutnî söylemiştir. Ebû Ahmed b. Ali ise onun hakkında şöyle demektedir: Bu, müslümanlar arasında güvenilir (sika) raviler adına hadis uydurdu. O bu hadisini İbn Cüreyc'den, o Ata'dan, o Ebû Hureyre yoluyla rivayet etmektedir.

Dârakutnî ise Sellam b. Süleym'den, o Ömer'den o Muhammed b. Vasi'den, O Said b. Cübeyr'den, o İbn Ömer'den şöyle dediğini rivayet etmektedir: Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

"İmamlarınızı en hayırlı olanlarınızdan seçiniz. Çünkü onlar sizinle Allah arasında (temsilci) bir heyettirler." Dârakutnî der ki: Bu hadisin senedinde geçen Ömer bana göre Medain kadısı Ömer b. Yezid'dir. Sellam b. Süleyman da aynı şekilde Medainli olup güçlü bir ravi değildir. Bunu Abdülhak söylemiştir.

Rükû' Edenlerle Birlikte Olmak Gereği ve Cemaatle Namaz:

Yüce Allah'ın "rükû' edenlerle birlikte" buyruğu birlikte olmayı, bir arada bulunmayı gerektirir. Bu bakımdan Kur'an tefsiri ile uğraşan bir grup ilim adamı şöyle demiştir:

"Önceleri namaz kılmak emri, cemaatle birlikte kılmayı gerektirmiyordu. Yüce Allah "birlikte" buyruğu ile cemaate katılmayı emretmiştir. Cemaate katılarak namaz kılma hususunda ilim adamlarının iki ayrı görüşü vardır. Çoğunluğun (cumhurun) kabul ettiği görüş, bunun müekked bir sünnet olduğu ve özürsüz olarak cemaatten uzak kalmayı alışkanlık haline getiren kimsenin cezalandırılması gerektiğidir."

Bazı alimler de cemaatle namaz kılmanın farz-ı kifaye olduğunu kabul etmiştir. İbn Abdilberr der ki:

"Bu doğru bir görüştür. Çünkü bütün mescidlerde cemaatle namaz kılmama kararı üzerinde birleşmesi caiz değildir. Bir mescidde cemaatle namaz kılındığı takdirde tek başına evinde namaz kılanın, kıldığı namazı caizdir. Çünkü Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Cemaatle kılınan namaz, tek başına kılınan namazdan yirmi yedi derece daha üstündür." Bu hadisi Müslim İbn Ömer Radiyallahu anhumadan rivayet etmiştir.

Ebû Hureyre Radıyallahu anh'den rivayet edildiğine göre de Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Cemaatle namaz kılmak, sizden birinizin tek başına namaz kılmasından yirmi beş kat daha üstündür."

Dâvûd (ez-Zahirî) der ki: Cemaatle namaz kılmak her bir kimse için tıpkı cuma namazında olduğu gibi bir farzdır. Buna delil olarak da Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in:

"Mescide komşu olanın mescidin dışında kılacağı namaz olmaz." Hadisini getirmiştir. Bunu Ebû Dâvûd rivayet etmiş ve Ebû Muhammed Abdülhak sahih olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda bu, Ata b. Ebi Rebah'ın, Ahmed b. Hanbel'in ve Ebû Sevr ile başkalarının da görüşüdür.

İmam Şafii der ki: Cemaate katılma gücüne sahip olan kimsenin özrü olmadıkça cemaate gitmeyi terk etmesinde bir ruhsat görmüyorum. Şafii'nin bu görüşünü İbnü'l Münzir nakletmektedir.

Müslim de Ebû Hureyre Radıyallahu anh'den şöyle dediğini rivayet etmektedir:

"Gözleri görmeyen bir adam, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e gelip:

"Ey Allah'ın Rasulü, beni mescide getirecek, elimden tutup yol gösterecek kimsem yoktur," dedi ve Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den evinde namaz kılmak üzere izin vermesini istedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona bu konuda ruhsat verdi. Adam geri dönüp gidince Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onu çağırıp şöyle dedi:

"Sen namaz için okunan ezanı duyuyor musun?" Adam evet deyince Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem:

"O halde o çağrıya karşılık ver" dedi.

Ebû Dâvûd da bu hadis-i şerifi kaydederken Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in:

"Senin için bir ruhsat göremiyorum" dediğini kaydetmekte ve bu hadisi İbn Umm Mektum'dan rivayet etmekte, bu müsaadeyi isteyenin de o olduğunu beyan etmektedir.

İbn Abbas (r.anhumâ)'dan da şöyle dediği rivayet edilmektedir. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

"Her kim ezanı işitirse (cemaate) gelmesini engelleyecek bir özrü yoksa..."
-Ashab-ı kiram:

"Özür nedir" diye sorunca, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem:

"Korku veya hastalık" cevabını verir-

"... onun (tek başına) kıldığı namazı kabul olunmaz." Ebû Muhammed Abdulhak der ki: Bu hadisi Mağrâ el-Abdî rivayet etmektedir. Doğrusu ise, bunun İbn Abbas'a kadar ulaşan mevkuf bir hadis olduğudur ve şöyledir:

"Her kim ezanı işitir de (cemaatle namaza) gelmezse onun namazı olmaz." Bununla birlikte Kasım b. Eşağ bunu kitabında zikrederek şöyle demiştir: Bize Kadı İsmail b. İshak anlattı, bize Süleyman b. Harb anlattı, bize Şu'be, Habib b. Ebû Sabit'ten, o Said b. Cübeyr'den, o İbn Abbas'tan rivayetle dedi ki: Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Her kim ezanı işitir de -özü olmaksızın- gelmezse namazı olmaz." Sihat bakımından bu isnada diyecek yoktur. Çünkü Ebû İshak, Mağrâ el-Abdî'den rivayette bulunmuştur.

İbn Mes'ud Radiyallahu anh da der ki: Bizim gördüğümüz şu ki; namazdan münafıklığı bilinen münafıklardan başkası geri kalmıyordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

"Bizimle münafıklar arasındaki fark, yatsı ve sabah namazını cemaatle kılmaktır. Münafıklar ise bu iki namaza gelip katılamazlar."

İbnu'l-Münzir der ki: Bizler Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in ashabından birden çok kimseden şöyle dediğini rivayet etmişizdir:

"Her kim ezanı işitir de herhangi bir özü olmaksızın cemaate gelmezse onun namazı olmaz." Bunu rivayet edenler arasında, İbn Mes'ud ve Ebû Musa el-Eş'arî de vardır. Ayrıca Ebû Davud'un rivayetine göre, Ebû Hureyre şöyle demiştir: Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

"Genç (sahabi)lerime emir vereyim, bana demet demet odun toplansınlar, sonra bir mazeretleri olmaksızın evlerinde namaz kılanların yanlarına gideyim ve onların başlarına evlerini yakayım diye içimden geçirdim." İşte bu, cemaatle namaz kılmayı farz kabul edenlerin ileri sürdükleri delildir.

Bunlar zahirleri itibarıyla vücub (farzîyet) ifade ederler. Ancak cumhur bunları cemaatle namazlara katılma emrini te'kid edici ifadelerdir, diye yorumlamışlardır. Bu yorumlarına delil olarak da İbn Ömer ve Ebû Hureyre'nin (cemaatin faziletine dair az önce geçen) hadislerini göstermişlerdir. Ashab-ı kiramın konu ile ilgili söyledikleri sözleri ve hadis-i şerifte geçen **"namazı olmaz"** şeklindeki ifadeleri de mükemmellik ve fazilet ifade edecek şekilde yorumlamışlardır. Nitekim Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in İbn Umm Mektum'a söylediği:

"O halde çağnya cevap ver (yani cemaatle namaza katıl)" emrini de mendupluk ifade edecek şekilde yorumlamışlardır." Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in:

"... diye içimden geçirdim" hadis-i şerifi kesin vücuba delil değildir. Çünkü böyle bir şeyi içinden geçirmiş fakat yapmamıştır. O bakımdan bu hadisi cemaatten ve Cuma namazından geri kalıp katılmayan münafıklara bir tehdit şeklinde anlamak gerekir.

Nitekim bu hususu Müslim'in, Abdullah'tan yaptığı şu rivayet de açıklamaktadır:

"Yarın Allah'ın huzuruna müslüman olarak çıkmayı arzu eden bir kimse şu namazlara ezan okunan yerde devam etmeye dikkat gösterebilir, korusun. Çünkü Allah, sizin Peygamberinize -salat ve selam ona- Hüda sünnetlerini teşri' buyurmuştur. Ve şüphesiz bunlar (namazların cemaatle kılınması) hüda sünnetlerindedir. Eğer sizler cemaatten geri kalıp namazınızı evinde kılan bu kimsenin yaptığı gibi namazlarınızı evlerinizde kılacak olursanız, Peygamberinizin -selat ve selam ona- sünnetini terk etmiş olursunuz. Peygamberinizin -selat ve selam ona- sünnetini terk ettiğiniz takdirde de elbette saparsınız. Eğer ki bir kimse güzel bir şekilde abdest alır, sonra bu mescidlerden birisine gelir ise şüphesiz yüce Allah onun attığı her bir adım karşılığında ona bir hasene yazar. Ve o adım sayesinde, onu bir derece yükseltir ve o adımın mukabilinde onun bir günahını siler. Ben bizleri (ashab-ı kirami) şu şekilde gördüm. Cemaatle namaz kılmaktan ancak münafıklığı bilinen bir münafık geri kalırdı. And olsun (hasta olduğundan dolayı) adam koltuklarından tutularak iki kişi tarafından sürüklene sürüklene getirildiğini ve sonunda safta durdurulduğunu görmüşümdür."

Böylelikle Abdullah (b. Mes'ud rivayet ettiği) bu hadis-i şerifinde açıkça şunu ifade etmektedir: Cemaatle namaz kılmak hüda sünnetlerinden bir sünnettir. Onu terk etmek ise bir sapıklıktır.

İşte bundan dolayı Kadı Ebu'l-Fadl İyad şöyle demiştir: "Sünnetlerin zahir olanlarının terk edilmesi üzerinde ittifak olunursa, bunların ifa edilmesi için terk edenlerle savaşılıp savaşılmayacağı hususunda farklı görüşler vardır. Doğrusu böyleleriyle savaşılacağıdır. Çünkü bunların terki üzerinde anlaşmak, Sünnetleri öldürmek demektir."